JAK SE ČECH

BRZO NAUČÍ CHORVATSKY?

KAKO ĆE SE ČEH BRZO NAUČITI HRVATSKI?

NAPSAL — NAPISAO

STJEPAN RADIĆ

Druhé přepracované a rozšířené vydání.
Drugo preradjeno i prošireno izdanje.

Cena jedna koruna padesát haléřů: 1 K 50 h (bez poštovného).
Ciena jedna kruna petdeset filira: 1 K 50 f (bez poštarine).

Nákladem vlastním — Vlastitom nakladom.

V komissi Českého lidového knihkupectví a ant. J. Springer
v Praze, I. Jilská ul. 24., filiálka na Král. Vinohradech.

20166.

Glavnija djela Stjepana Radića:

1. **Slobodna škola političkih znanosti u Parizu** (češki: naklada Samostatnosti: Prag 1899., Školská ul. 19; str. 64, ciena 70 filira.)

2. **Savremena Hrvatska — Současné Chorvatsko** (češki; naklada kao gore; 1900., str. 144, ciena 2 K).

3. **Slavenska politika u habsburžkoj monarhiji** (češki; 1901., tisak Edv. Grégra: ciena K 1·50); komisionalna naklada Fr. Hovorke, Žitná ul. 21, u Pragu. Hrvatsko izdanje 1906., str. 80, za 1 K.

4. **Razmišljaji iz medjunarodne politike.** (Úvahy z mezinárodní politiky), izbor studija Alberta Sorela, člana francezke akademije; nakl. J. Otto, Praha, Karlovo nám. 21.; ciena K 2·40.

5. **Djevojački sviet — Dívčí svět,** prevod s češkoga, s obširnim uvodom (do str. 68). »O kulturnom radu češke obrazovane žene«. Izašlo u »Slavenskoj knjižnici« »Matice Hrvatske«, medju izdanjima za godinu 1902.

6. **Moderna kolonizacija i Slaveni.** Izdala »Matica Hrvatska« 1904. Nagradjeno iz zaklade grofa I. N. Draškovića. Str. 362. Ciena K 4·50.

7. **Savremena Evropa ili Karakteristika modernih država i naroda.** Izdala »Matica Hrvatska« 1905. Nagradjeno iz zaklade grofa I. N. Draškovića. Str. XVI. + 416.

8. **Današnja financijalna znanost.** I. dio: Nauka o porezima i o poreznim sistemima. Dio II.: O državnom proračunu, str. 400. Nagradila i izdala »Matica Hrvatska« 1908.

9. **Češki narod na početku XX. stoljeća.** Nagradila »Matica Hrvatska«. Tiskano 1910., ali će Matica razaslati istom 1912. Str. XII + 260.

10. **Savremena ustavnost.** I. Temelji i načela ustavnosti. Vlastitom nakladom. Zagreb 1911. Str. 329, za K 5·30.

11. **Češka vježbenica** za hrvatske srednje škole (veliko djelo od 20 štampanih araka, sada u tisku).

ÚVOD.

CO NUTÍ ČECHA, ABY SE NAUČIL CHORVATSKY.

My Slované jsme již tolik — díky Bohu — uvědomělí, že jasně nahlížíme, jak i nejupřímnější naše snahy po vzájemnosti zůstávají bezvýslednými, pokud je neopřeme o neoblomný podklad rozumový. Trvalá však a nepřemožitelná vzájemnost ideová povstává jen nepřetržitou výměnou citů, dojmů, myšlének a plánův o ukájení společných potřeb duševních a hmotných. Ale to vše »vyměňovati« mohou si pouze lidé, kteří si úplně rozumí. My Slované rozumíme si však bez jakékoliv přípravy jazykové jen tak zhruba, a jak si rozumíme, tak nám se také daří... Pokud naše politické strany, naše kulturní a hospodářské organisace a naše časopisectvo neprosadí požadavku zavedení dvou, tři slovanských jazyků do středních škol všeho druhu, dotud není jiné pomoci, než aby si každý Slován sám osvojil aspoň z jedné slovanské řeči tolik vědomostí, aby v ní všemu rozuměl, a aby o nejpotřebnějších věcech také dovedl něco pověděti. K takovému učení bez školy a bez učitele hodí se jmenovitě chorvatština.

Kromě toho, že se chorvatština tak snadno učí, mají Češi celou řadu vážných příčin, aby se ji učili více, než kterýkoliv jiný slovanský jazyk. Tu jsou především příčiny hospodářské. Pro celou naši říši jest Balkán zaslíbenou zemí onoho hospodářského vlivu a rozmachu, jejž s tolikými oběťmi, a s takovým úsilím ostatní evropské velmoci hledají ve svých koloniích. Připojením Bosny a Hercegoviny — území tak velkého jako jest království České, ale třikrát řídčeji zalidněného — stala se naše říše předním státem balkánským. Jelikož však na Balkáně Slované tvoří velkou většinu, a také Neslované s oprávněnou nedůvěrou, ba i se zřejmým odporem pohlíží na pronikání živlu německého, může naše říše klidně uplatniti svůj hospodářský vliv na Balkáně jen prostřednictvím svých slovanských národův, z nichž v té chvíli pouze Čechové jsou dosti vyspělí, aby vyplnili velký ten úkol. Jakmile v brzké době rozřešením české otázky uvolní se

nové české síly, obrátí se veškeré hospodářské snažení národa českého k slovanskému jihu, zvláště k Chorvatsku a Bosně, jak to již dávno ukazují nejen prozíraví jednotlivci, ale i stále silnější proud českých vystěhovalcův.

Češi mají take velký kulturní zájem na učení chorvatštiny. Chorvaté sice nemají ani zdaleka tak všestranně vyvinuté litteratury jako Češi, ale zato chorvatský lid vyniká takovou svérázností a všechny chorvatské země tak neobyčejnou přírodní krásou, že to obojí může české belletrii podati novou látku podobně tomu, jak již obohatilo české malířství.

Zcela přirozeně také politická pospolitost, příslušnost to téže říši a stále urputnější boj s dnešní německou nadvládou Čechy přímo nutí, aby si vyhledali a získali takového politického spojence, na nějž již Havlíček upozorňoval jako na nejspolehlivější oporu české lidovosti.

Konečně potěšitelná i stále vzmáhající se snaha osvojiti si dokonale ruštinu, potká se u Čechů nejsnadněji s úspěchem tehdy, když začnou učiti se chorvatštině, která má stejný filologický ráz jako ruština, ale která se píše nejen latinkou, ale i pravopisem takřka českým, a kromě toho užívá kyrilice, takže Čech jen poněkud obeznalý v chorvatštině, bude se učiti rusky jako své vlastní spisovné řeči.

Ze všech těchto příčin nejen že jsem druhé vydání přepracoval a značně rozšířil, nýbrž jsem také připojil malou čítanku v kyrilici, aby si Češi touto pomůckou skutečně otevřeli cestu od Terstu až k Soluni.

V Záhřebě, o Velikonocích 1911.

Štěpán Radić.

Díl první:
Všeobecný praktický návod.
Dio prvi:
Općenita praktična uputa.

Hlava prvá. — Poglavlje prvo.

Nejsnadnější slovanská výslovnost a nejjednodušší slovanský pravopis.

(Najlakši slavenski izgovor i najjednostavniji slavenski pravopis.)

Když se Čech učí rusky, překáží mu písmo a výslovnost, pokud se řídí přízvukem; když se učí polsky, značně mu překáží starý polský pravopis, kterému těžce zvyká jmenovitě uvědomělý Čech, poněvadž se mu, ať právem, ať neprávem, zdá býti důkazem nešťastného vlivu německého. Rozumí se samo sebou, že uvedené »překážky« neměly by žádného významu, kdyby polština a ruština byly zavedeny do českých středních škol, kdyby jim totiž mladá pamět mohla věnovati po dvě, tři hodiny týdně během několika let. Když však dospělý člověk zkracuje beztoho vzácné volné chvíle, aby se naučil tomu kterému slovanskému jazyku, jest při tom velkou výhodou, nenarazí-li v samém počátku na značné rozdíly ve výslovnosti a v pravopise.

Tuto výhodu má pro Čecha chorvatština, a to ještě v takové neobyčejné míře, že chorvatská výslovnost a chorvatský pravopis zdají se býti na prvý pohled pouze zjedodušením českého jazyka a českého pravopisu.

1. Chorvatština totiž nemá „ř“ stejně tak jako slovenština.

2. Chorvaté nerozlišují ani ve výslovnosti, ani v **pravopise** ***i*** **od** ***y***, takže *y* používají jen v cizích slovech, a ***i*** vyslovují všude jako české *y*, a píší je také na místě českého ***i***, npř. s*i*n (syn), b*i*ti (býti).

3. Chorvatština nemá hlásky ***h***, nýbrž místo ní vždy se vyslovuje a píše *g*; tedy **g o r a** místo hora, g o v o r i t i místo hovořiti, *g*las, hlas; *g*ost, host; bo*g*at, bohatý; pra*g*, práh.

4. Chorvat nepotřebuje rozlišovati ***h*** **od** ***ch***, tak že vůbec ve své abecedě nema »německého« *ch*, nýbrž slovanské *h* vyslovuje jako české ch, npř. *h*valiti, chváliti; *h*ram, chrám; stra*h*, strach; pra*h*, prach; du*h*, duch.

5. V chorvatštině délka hlásek nikdy se nenaznačuje ani písmem, ani tiskem. To ovšem neznamená, že chorvatština má samé krátké hlásky, jak by si každý pomyslil, když čte npř. větu: Naš glavni grad Zagreb leži na Savi.

V chorvatských školních knihách jsou sice články, v nichž téměř každé slovo jest označeno poněkud podivným znaménkem. Má totiž chorvatský jazyk čtyři druhy přízvuku, tak asi jako stará řečtina, přízvuk ten nemění však výslovnosti žádné samohlásce, jak jest to v ruštině. Proto může Čech zcela klidně minouti tento filologický aparat i v tom případě, kdyby měl v rukou některý velký, více nebo méně úplný slovník chorvatského jazyka, jak jest na př. slovník jihoslovanské akademie — posud nedokončený, a slovnik Broz-Iveković.

6. Dvouhlásky *ou* chorvatština nemá, nýbrž místo ní prosté *u*: s*u*sjed, — soused; s*u*diti — souditi; bl*u*diti — blouditi; sl*u*žiti — sloužiti a t. d.

7. Zvláštní samohláska v chorvatštině jest *ie*, neboť na prvý pohled zdá se nám býti dvouhláskou, kdežto fakticky zní jako ě, jen že se dlouze vyslovuje.

Neobyčejnou tu samohlásku vyslovuje lid v jihozápadní části Chorvatska — tam kde jsou proslulá Plitvická jezera — ve větší části Bosny, v Hercegovině a v jižní Dalmacii takovým způsobem, že zcela zřetelně slyšíme nejen ie, nýbrž i zcela jasné j mezi nimi, takže jsou to vlastně dvě slabiky. Proto zastanci pravopisu přesně dle výslovnosti místo *sviet* píší *svijet,* místo *mlieko* — *mlijeko* a t. d.

Spor o to, má-li se psáti **ie** nebo **ije**, jest dosti podobný českému pravopisnému sporu o měkké **i** a tvrdé **y**.

8. V spisovné chorvatštině existuje měkké *l*, které se píše *lj*. Na př.: ljubim — libám, ljudi — lidé, ljeto — léto, učitelj — učitel. Ihned však dlužno podotknouti, že značná část Chorvatů, jmenovitě v hlavním městě Záhřebě a v jeho okolí, i když mluví spisovným jazykem, toto *lj* vyslovuje téměř jako *l*, tedy lubav, lepota, leto. Proto netřeba Čechu se namáhati výslovností toho *lj*, poněvadž z této námahy pravidelně vznikne výslovnost dvou souhlásek, *l* a *j*, což jest mnohem větší chyba, než vysloviti obyčejné české l. Nesmí se totiž zapomenouti, že *lj* jest jedna souhláska, a že se nesmí nikdy rozděliti. *Poljubiti* (políbiti) rozdělí se tedy *po-ljubiti; kraljevski* (královský) rozděl *kra-ljev-ski.*

9. V chorvatštině přichází *nj* mnohem častěji než v češtině ň, jelikož v chorvatštině není měkkých samohlásek, pročež Chorvat změkčuje s pomocí j, a piše: *nj*iva, *nj*ekoliko, k*nj*iga, a. p. Složená souhláska *nj*, se nesmí děliti, neboť to je vlastně ň a vyslovuje se zcela tak jako ň.: ko*nj* — kůň.

10. *D, d* změkčuje se vždy jen pomocí *j*: *dj*elo — dílo, *dj*evojče — děvče, *dj*ed — děd.

11. Změkčené *dj* vyslovuje se velmi často jako jedna souhláska, která zní „ďž". Slova: ladja, medja, rodjen — loď, mez, rozen — mají se vysloviti jako by bylo psáno: laďža, meďža, roďžen.

Jelikož je velmi značný rozdíl ve výslovnosti toho *dj* od dříve uvedeného měkkeho *dj*, piše se stále častěji a častěji zvláštní písmenou: **Đ, đ,** anebo se naznačuje s gj.

Jak se vidí, jest to značná nedokonalost v chorvatském pravopise, neboť jedno a též písmeno má dvojí výslovnost. Považíme-li však nepoměrně větší nedokonalosti v neslovanských evropských jazycích, a připomeneme-li k tomu, že i sami Chorvaté — jmenovitě na chorvatsko-slovinské hranici v takzv. Žumberku — *dj* vyslovují vždy jako ďž, totiž jako jednu hlásku, **(đ)**, může tak směle učiniti i každý jiný Slovan. Konečně dlužno se zvláštním důrazem podotknouti, že každý Čech může zcela klidně chorvatské *dj* vždy vysloviti jako české ď, aniž by to bylo na újmu vzájemnému dorozumění, a aniž by se tím snad stal směšným.

12. „Měkké" *ć*, které povstává z *tj*, zní jako totožné polské *ć*, totiž asi jako ť, nebo přesně jako ťš.

Značná část Chorvatův, jmenovitě v Záhřebě, téměř v celé záhřebské županii, v Záhoří (Zagorje) a v Podravině, nerozlišuje **č** od **ć**, nýbrž vyslovuje obojí jako č. Proto i každý Čech udělá nejlépe, když učiní totéž, pokud nemá příležitosti, aby se v chorvatské výslovnosti zdokonalil v praxi.

1—12. Základní pravidla výslovnosti:

Pro slušnou výslovnost, ovšem ne zcela přesnou, stačí Čechu věděti jen tři pravidla:

1. **Chorvatské *i* vyslovuje se vždy jako české *y*.**
2. **Chorvatské *h* zní vždy jako české *ch*.**
3. **Chorvatské *ie* výslov jako dlouhé *je*.**

12. Dvojí pravopis. Pod vlivem srbského pravopisu píší také Chorvaté stále více a více přesně dle výslovnosti, tedy čistě foneticky, na př.: *oče* místo *otče, potpora — podpora, srce — srdce* a t. d. Jedině převladává v Chorvatsku snaha, aby se souhláskové skupiny *ts* a *ds* nepsaly *c* jak se vyslovují. Tedy: *hrvatski,* nikoliv *hrvacki, gradski,* nikoliv *gracki* a p. Kromě toho i největší zastánci fonetiky v Chorvatsku nepřipouštějí, aby v budoucím čase pomocné sloveso **ću, ćeš** atd. (česky: budu, budeš...) psalo se spolu s infinitivem, jak to činí Srbové, npř.: Chorvaté píší **hvalit ću** (budu chváliti), nikoliv **hvaliću** (s vynechaným t před ć) podle vzoru srbského.

Valná čast chorvatských spisovatelův píše pravopisem t. zv. školy záhřebské, nebo vlastně pravopisem českým (etimologickým) přizpůsobeným chorvatštině národním chorvatským buditelem Gajem. Toho pravopisu i já používám.

Prvni praktické cvičení. — Prva praktična vježba.

Chorvatský „Otčenaš".

Otče naš, koji si na nebesih. Sveti se ime Tvoje. Dodji kraljevstvo Tvoje. Budi volja Tvoja, kako na nebu, tako i na zemlji. Kruh naš svagdašnji daj nam danas. I odpusti nam duge naše, kako i mi odpuštamo dužnikom našim. I ne uvedi nas u napast, nego oslobodi nas od zla.

Hlava druhá. — Poglavlje drugo.

Jak lze z chorvatských slov utvořiti slova česká.

(Kako možeš iz hrvatskih rieči praviti rieči česke.)

Když se Slovan učí cizímu jazyku, snaží se přirozeně, aby co nejdříve uměl něco říci, anebo aspoň pojmenovati nejbližší osoby a nejobyčenější předměty a pojmy. Jelikož my Slované učili jsme se dosud, a učíme se ještě stále, téměř výlučně jen cizím jazykům, přenášíme otrocky tuto methodu i na učení slovanských jazyků a nestydíme se, když slyšíme, jak se někdo z nás chlubí, nebo když se i sami chlubíme, jak prý umíme pozdraviti někoho tím neb oním slovanským jazykem, a jedním rázem opakovati snad několik vět a celou řadu jednotlivých slov. Hanba je to, protože velika většina, asi čtyři pětiny všech slov, mají ve slovanských jazycích vůbec stejný tvar a stejný význam a liší se více nebo méně jen svojí výslovností.

Zbývající menšina slov dělá nám nejvíce obtíží jednak tím, že má sice stejný tvar, ale za to rozdílný význam, jednak tím, že na první pohled nerozeznáváme často zcela podobného slova pro nepatrnou změnu v přehlasování.

Pro Čecha, jenž učí se chorvatsky, jest v té věci neocenitelnou výhodou to faktum, že stará čeština měla zpravidla tytéž koncovky a kmenové samohlásky jako dnešní chorvatština.

Když přirovnáme chorvatštinu a češtinu z toho stanoviska, vidíme tyto pravidelné a velmi poučné zjevy:

1. Chorvatské *a* uprostřed slova odpovídá českému *e*: Část — čest, laž — lež, lahko — lehko, pakao — peklo, staza — stezka, daska — deska, jasle — jesle, žaliti -- želeti.

2. Chorvatské *a* v poslední slabice odpovídá t. zv. českému pohyblivému *e*: otac — otec, konac — konec, mrtav — mrtev, starac — stařec, palac — palec, kotao (kotal) — kotel, orao (oral) — orel.

3. Chorvatské *a* na konci slova mění se v češtině v *e*, jmenovitě po měkkých souhláskách: duša — duše, žlica — lžíce; to se zvláště pozoruje v 2. a 4. pádě jedn. č. podstatných jmen životných rodu mužského, kdežto v chorvatštině i po měkkých souhláskách zůstává přípona **a** právě tak jako po souhláskách tvrdých; n. př.: orač — orača, boj — boja, muž — muža, prijatelj — prijatelja i t. d.

4. Chorvatské *e* uprostřed slova rovná se českému *a*; na př.: peta — pata, meso — maso, jezik — jazyk, sveti — svatý, peti — pátý, vezati — vázati, tresti — třásti, resa — řasa, njedra — ňadra, zrelost — zralost, a t. d.

Někdy se ovšem oba tyto zjevy kombinují, takže chorvatské *a* má se zaměniti s českým *e*, a chorvatské *e* s českým *a*; na př.: petak — pátek, svetak — svátek, početak — počátek, redak — řádek, svezak — svazek, vrebac — vrabec, jastreb — jestřáb.

5. Chorvatské *o* rovná se uprostřed slova českému „ů": moj, tvoj, svoj — můj, tvůj, svůj, sol — sůl, stol — stůl, vol — vůl, volja — vůle, dom — dům, Bog — Bůh.

6. České *l* chorvatské *o* ve všech příčestích činných minulého času, npř.: bio — byl, nosio, vozio, vidio — nosil, vozil, viděl; spavao, davao, poznavao — spal, dával, poznával.

Když se ten tvar kombinuje se změnou českého *e* v chorvatské *a*, máme chorvatskou koncovku *ao* místo českého *el*, na př.: došao — došel, našao — našel.

V případě, kdy v češtině v uvedeném příčestí před *l* stojí souhláska, končí se ten tvar v chorvatštině také na *ao*: rekao — řekl, donesao — donesl, tekao — tekl, dovezao — dovezl.

7. Také u mnohých podstatných jmen chorvatská koncovka *ao* odpovídá české konovce *el*: orao — orel, kotao — kotel, osao — osel, djetao — datel, uzao — uzel.

8. Chorvatské *u* uprostřed slova velmi často se přehlasuje v češtině v *i*: ključ — klíč, jutro — jitro, jug — jih, poljubiti — políbiti, košula — košile, ljudi — lidé, pljuvati — — plivati, uljudan — vlídný, ljubezan — líbezný (přívětivý.)

Ještě častěji vidíme podobné přehlasování v skloňování a v časování: otcu — otci, dušu — duši, boju — boji, moru — moři; piju — pijí, daju — dají, hoću — chci.

9. Kmenové chorvatské *u* jest místo takového českého *l*, které zaměňuje samohlásku: suza — slza, vuna — vlna, puž — plž, vuk — vlk, pun — pln, pusteni — plstěný, gutati — hltati (polikati), kunem — klnu, mučati — mlčeti.

Chorvatské *u* stojí často i místo českého *lu, lou, le*: tusti — tlustý, tući — tlouci, vući — vleci, dugo — dlouho, sunce — slunce, put (vyslov krátce) — plet, dužan — dlužen, čun — člun.

10. Chorvatské *u* stojí zpravidla také místo českého *ou*: muka — mouka, mudri — moudrý, služiti — sloužiti, strugati — strouhati, ruho — roucho, muha — moucha, dušak — doušek, okrugli — okrouhlý, lug — louh.

11. Chorvatské *ć* odpovídá zpravidla českemu *c*: noć, peć, moć, — noc, pec, moc; reći, peći, teći — říci, péci, téci: hoću — chci; vrući — vroucí, plačući — plačící.

12. Chorvatské *g* stojí místo českého *h*: gaj — háj, glava — hlava, grob — hrob, duga — duha, sluga — sluha, noga noha, prag — práh, drag — drahý.

13. Z české skupiny *dl* zůstává v chorvatštině zpravidla jen *l*: krilo — křídlo, šilo — šídlo, jelo — jídlo, grlo — hrdlo, sjedalo — sedadlo, molitva — modlitba, sielo — sídlo.

14. Chorvatština nezná českého „ř", nýbrž pouze *r*: mlinar — mlynář, ribar — rybář, grieh — hřích, repa — řípa, red — řád, more — moře reći, — říci, govoriti — hovořiti.

15. Chorvatské *dj* (đ) stojí velmi často místo českého *z* jmenovitě v trpných příčestích minulého času: medja — mez, tvrdja — tvrz, medju — mezi, rodjen — rozen, potvrdjen — potvrzen, odsudjen — odsouzen, zasladjen — zaslazen, rdja — rez, predja — příze, tudjina — cizina.

16. České *v (ve)* mění se v chorvatštině zpravidla v *u*: udova — vdova, unuk — vnuk, uzor — vzor, udati se — vdáti se, ukus — vkus, uliti — vlíti, unesti — vnésti, u vlaku — ve vlakn, upisati — vepsati, unutra — vnitř.

17. Předpona *vy* vždy zní v chorvatštině *iz*: izlet — výlet, izraz — výraz, izljev — výlev, izvesti — vyvésti, izplatiti — vyplatiti, izprašiti — vyprášiti, izmoliti — vymodliti.

18. Předpona *raz* stojí místo českého *roz*: razbiti — rozbiti, razčesati — rozčesati, razdati, — rozdati, razdioba — rozdělení, razdvojiti — rozdvojiti, razgovor — rozhovor, razkol — rozkol, razkoš — rozkoš, različan — rozličný, razprava — rozprava, razum — rozum.

Když podle těchto několika příkladů zvykneme tomu, abychom každé podobné chorvatské slovo proměnili v české, přesvědčíme se brzy, že vedle velikého množství slov totožných zbývá nám ještě poměrně nepatrný počet slov, která se úplně liší bud významen, anebo svým tvarem. Majíce však již po několikahodinném učení velikou zásobu zcela známých slov, budemo se chorvatštiné učiti s neobyčejnou chutí, poněvadž budeme sto, ihned ze začátku chorvatsky rozuměti více, než kdybychom se několik let učili některému cizímu jazyku.

Druhé praktické cvičení.
(Druga praktična vježba.)

Dva jarca.	Dva kozli.
Dva se jarca srela na uzku mostu, koji je vodio preko duboka i brza potoka. Jedan htjede ovamo, drugi onamo.	Dva kozlové potkali se na úzké lávce, která vedla přes hluboký, bystrý potok. Jeden chtěl sem, druhý tam.
Miči mi se s puta, reče jedan.	Uhni mi se s cesty, řekl jeden.
Dakako, poviče drugi; ja sam prije tebe došao, ja ću prvi.	Toť se ví, zvolal druhý; já jsem přišel dříve než ty, ja půjdu prvý.

Bog s tobom! Jesi li pri zdravoj pameti? reče prvi jarac. Ja sam od tebe stariji i zato ću ja prvi preko mosta ići.

Ja ću prvi, ja ću prvi, uzvikaše se oba jarca. I u toj vici nasrnu jedan na drugoga, oba se poskliznu i padnu u potok.

Bůh s tebou! Minul jsi se s rozumem? řekl prvý kozel. Já jsem starší než ty a proto půjdu já prvý přes lávku.

Já půjdu prvý, ja půjdu prvý, rozkřičeli se oba kozli. V tom křiku rozehnali se jeden na druhého, oba sklouzli a spadli do potoka.

Poznámky (Bilježke): *jarac* (jarca), kozel; podstatné jméno v chorvatštině stojí u číslovek 2, 3, 4 v druhem pádě **jednotného** čísla, a teprvé od 5 v 2. pádě mn. č. npř. *dva čovjeka, tri čovjeka, pet ljudi.*

sresti se doslovně *střetnouti se; srela se* zbytek dvojného čísla. *htjede,* aorist: htjedoh, htjede, htjede; htjedosmo, htjedoste, htjedoše. *reče* aorist: rekoh, reče, reče; rekosmo, rekoste, rekoše. *ja ću* (preko mosta) ići (či iti) půjdu přes most. To je budoucí čas: *ja ću ići, ti ćeš ići, on će ići; mi ćemo ići, vi ćete ići, oni će ići.*

nasrnu, poskliznu, padnu — přítomný čas, jenž v **hlavní** větě má význam času **minulého**, jakoby tu byl aorist: *nasrnuše, poskliznuše, padoše.*

III. Praktický slovník — Praktički rječnik

slov, jež mají stejný tvar s českými, ale rozdílný význam.

riečí, koje imadu jednaki oblik s češkima, ali različno značenje.

Celá řada chorvatských slov má úplně stejný tvar jako v češtině, ale zato rozdílný, nebo dokonce opáčný význam. Když takové slovo filologicky zkoumáme, a oba jeho významy porovnáme s hlediska kulturných slovanských dějin, nalezneme téměř vždycky až překvapující logickou souvislost mezi českým a chorvatským významen takových slov. Jelikož však my Slované nejsme samí filologové a kulturní historikové, jest první potřebou vzájemného dorozumění, pokud možno úplná znalost zmíněných slov. Jest přímo nepochopitelno, že žádná slovanská akademie, anebo jiný vědecký nebo litterární spolek, nepořídil posud aspoň takového slovníčku, který by již dávno byl zamezil, aby Čech z chorvatštiny

nepřekládal *vedro nebo* — palčivé nebe, a aby se npř. nedivil že Chorvaté tak mnoho mluví o stanu, jako by byli nomadi. *Stan* totiž chorvatsky znamená byt.

A proto považují za nutné, po krátkém návodu o výslovnosti i o přehlasování uvésti aspoň nejobyčejnější taková slova, a poraditi každému, aby si je dobře vštípil v pamět dříve, než vezme do rukou chorvatské noviny, nebo se pustí s Chorvatem do rozmluvy.

Připomenouti dlužno, že některá z těchto slov mají vedle rozdílného významu zároveň stejný význam jako v češtině. Taková slova označena jsou hvězdičkou (*), npř. *gladiti* znamená i žehliti i hladiti: gladiti rublje — žehliti prádlo, gladiti diete rukom po licu — hladiti dítě rukou po tvaři.

Podobně tomu *grad* znamená i hrad i město: Sa Trsata nad Riekom divan je vidik sa staroga frankopanskoga **grada.** — S Trsatu nad Rěkou jest čarokrásný pohled se starého frankopanského **hradu;** ale zato: Zagreb je glavni **grad** Hrvatske. Záhřeb je hlavní **město** Chorvatska.

	Bacati, baciti	házeti, hoditi
	badava, zabadava, badavadjija	zadarmo; darmošlap
	balvan — či greda	kláda
	basna, bajka	bajka
	baviti se (čim)	zabývati se něčím
	baviti se (negdje) ili boraviti	meškati
	bezobrazan, bezobraznik, bezobraznost	nestydatý, nestydatost
	bilje	bilinstvo
	bilo (gore); (kod čovjeka)	temeno; tepna
10	bistri (potok); bistre oči	čistý; jasné oči
	bistrina (uma)	bystrost (rozumu)
	blago; blago njemu	poklad; dobytek; blaze jemu
	blagovati, blagovalište, blagovaonica	jísti (jemný výraz, mluví se pouze o jiných, nikdy o sobě samém); jídelna
	blazina (či perina)	peřina
	blud, bludnost, bludnica	neřest, smilstvo, smilnice
	boja; bojadisati	barva; malovati

	bolest, bolestan, bolnica	nemoc; nemocný, nemocnice
	boriti se, borba, borac	bojovati, boj, bojovník
	brak, bračni	sňatek, manželství, manželský
20	brašno, brašnjenice (u narodnoj pjesmi)	mouka; koláči (v národní basni)
	brati (grožđje): berba	trhati (hrozny); vinobrání
	brava, bravar, bravarija	zámek, zámečník, zámečnictví
	brieg; brežuljak	vrch; pahorek
	brk; mn. č. brci, brkovi; brkat	knír; vousatý
	broditi (po moru),* brod	plouti po moři; loď
	brojiti; broj (kućni), brojka	počítati, číslo (domu), čislíce
	brojno	četně
	brojanica	růženec
	Cieniti (nekoga)	vážiti si někoho
30	cucak 2. pád cucka (v nářečí)	pes
	cura, curica, curče	holka, holčička
	Čar, ženski čari	půvab, vnady
	čas, časak; časovit	minuta, sekunda; pomíjející.
	čast, častan	čest, ctihodný
	činiti se	zdáti se
	čir mn. č. čirovi	vřed
	čislo	růženec
	čuditi se, čudo; mn. č. čudesa	diviti se, div
	Desiti se	státi se; meškati
40	desni; desnica	pravý; pravice
	deva	velbloud
	div (či: gorostas, orijaš) mn. č. divovi	obr
	divan; na divanu	pohovka; v poradě
	divaniti	povídati si
	diviti se (komu)	obdivovati
	divota; divan	nádhera; nádherný
	djelo; djelovati	dílo; působiti
	djevica, djevičanski	panna, panenský
	jedak, jedka (rieč), jedko (govoriti)	ostrý

50	jedinac (sin), jedinica (kći); pojedinac	jedináček (syn, dcera); jedinec, jednotlivec
	jednako	stejně
	jedro (jadro)	plachta
	Kad, kada	když
	kajda, kajdanka	nota, sešit pro noty
	kalup	kopyto
	kapa	čepice
	kapela	kaple
	kasati	klusati
	kat či sprat	poschodí
60	kazalište	divadlo
	kazalo (na satu), kazaljka	cífernik (na hodinách), ručička
	kazati	říci
	kazna, kazniti	trest, trestati
	kita (cvieća); — svatova	kytice; svatebčané
	kladiti se, oklada	sázeti se, sázka
	klesar, klesati	kamenník, tesati kámen
	klica; klicati, klicanje (naroda); — sjemena	zárodek; jásati, klíčiti, jásot; klíčení
	ključanica	zámek (ve dveřích)
	ključati	vříti
70	kljun	zobák
	knez, kneževina	kníže, knížectví
	kola; kolima	vůz; na voze (»vozem«)
	koliba	chaloupka
	kolovoz	srpen
	konac, konci	niť, nitě
	konak, gen. konaka; — u Beogradu	nocleh; královský zámek v Bělehradě, úřad (v Bosně)
	konjanik, konjaničtvo	jezdec, jízda
	kopniti; snieg kopni	táti; sníh taje
	kopno; tri kopna	pevnina; tri díly světa
80	korist, koristiti, koristiti se	užitek, prospívati, použiti
	koriti, ukor	kárati, důtka
	korun či krumpir	brambor, — y
	kosa (na glavi); kos, a, o; kosina	vlasy; šikmý; nakloněná rovina
	»košta«, koštaš	strava, strávník

kozice	nešťovice
* kraj, pokraj	vedle
kratiti, uzkrata	odpírati, odepření
krčiti put, — šumu	klestiti cestu, les
kriv, krivica, kriviti, krivnja	vinen, křivda, viniti, vina
90 kroj, krojiti, krojač	střih, stříhati (dle míry), krejčí
krst; krstiti, krstiti se	křest, kříž; křtíti, nazývati; křižovati se
kruh (svagdašnji), krušac	chléb (vezdejší), chlebíček
krut, krutost	pevný, pevnost
kuhati, kuhača	vařiti, měchačka
kukati; kukavica: kukavni	naříkati; zbabělec; zbabělý
kula	hrad
kupina	ostružina
* kupiti, skupiti, kup; skupština	hromaditi, shromážditi; hromada; shromáždění
kupke; kupalište	lázně; lazeňské místo
100 Lagav, gen. lagva (jináče bačva, sud)	sud
lak či lahak, lakoća	lehký, lehkost
lav gen. lava mn. č. lavovi lavica	lev, lvice
leden, a, o; ledenica	ledový; lednice
lelek: jauk i lelek	kvílení: nářek a kvílení
ličiti (na što); — što; ličilac	podobati se; natírati; lakýrník
lies; trgovina liesom	rakev; obchod dřívím
lijavica	běhavka
lipanj, 2. pád lipnja	červen
list (na nozi)	lýtko
110 listopad	říjen
ljepši	hezčí
lokati, nalokati	chlastati, nachlastati se
lopata	rýč
ljubica, ljubičast	fialka; fiálový
ljuska (ribja)	šupina (rybí)
lud, luda, ludovati	blázen; blázniti
luk (crljenac); luk bieli či češnjak	cibule; česnek

luka	přístav
lukavost	chytrost
120 lupa; lupati	hřmot; tlouci
Majka, majčica	matka, matinka
* mamiti, zamaman	sváděti, svůdný
mariti, maran, marljiv; marno	dbáti, dbalý, pilný; pilně
* mast (osobito kod životinja)	barva (zvláště u zvířat)
metati, metnuti; smetnuti s uma	klásti, položiti; zapomenouti
doduše	sice
dogoditi se; dogadjaj	státi se; událost
* dogoriti: dogorilo mu je do nokata	měl již na krajíčku
130 domorodac; pravi —; domovina	krajan; vlastenec; vlast
dopadati se; dopadnost	líbiti se; zalíbení
dosaditi, dosada, dosadan	omrzeti, nuda, nudný.
dospjeti; rok je dospio	stačiti; lhůta vypršela
draga, dražica; draga	záliv; milenka
družba; tatska družba	družstvo, spolek; zlodějská banda
država, državljanin	stát, státní občan
dud (gen. duda) či murva	moruše
dug mn. č. dugovi	dluh
dug, dužina, dužnost	dlouhý, délka, povinnost
140 dvoriti, dvorkinja; podvorba	posluhovati, posluhovačka; obsluha
Frkati (brkove)	kroutiti (kníry)
Gad; gaditi se	hmyz, potvora; oškliviti se
glagol; glagoljaš (pop)	sloveso; kněz sloužící mši slovanským jazykem
glagoljati	sloužiti slovanskou mši; bláboliti
* gladiti, gladilo	žehliti, žehlička
* glas: dobar —; glasovit	dobrá pověst; věhlasný
glasnik, glasonoša	posel
glasovnica	hlasovací lístek
glavnica	jistina

150	gledati, gledalac	hleděti, divák
	god či imendan; godovnjak	jmeniny; oslavující jmeniny
	godina, godišnjak; dobra, loša godina	rok, ročník; dobra, špatná úroda
	goditi: to mi godi	to mi jest příjemno
	gojiti, odgojiti, odgoj	pěstovati, vychovati, výchova
	golotinja; glad i —	nahota; hlad a bída
	gomolj	hlíza (kořen)
	gorak, gorčina	hořký, hořkost
	gospoda, gospodski	páni, panský
	* grad, gradjanin, gradski	město, měšťák, městský
160	graditi, graditelj, gradnja	stavěti, stavitel, stavba
	graditi se	přetvařovati se
	grah, grašak; graševina	fazole, hrách; druh vína
	grana, granat	větev, rozvětvený
	grd, grdan, grdoba, grdosija	šeredný, obrovský, ohyzdný, obr
	groznica, grozničav	zimnice, zimničný
	gubiti, izgubiti	tratiti, ztratiti
	Hitac	výstřel
	hitar (hitri) hitrina	rychlý, rychlost
	hititi, hitnja (inače: žuriti se žurba)	spěchati, spěch
170	hod, hodnik	chůze, chodba
	hrana, hraniti	strava, krmiti, živiti
	hrast, hrastovina	dub, dubové dřevo
	hrliti, dohrliti u pomoć	spěchati; přispíšiti ku pomoci
	hrpa	hromada
	* hvaliti, hvala	děkovati, dík
	hvat; hvatati	sáh; chytati
	Isti; istina	týž; pravda
	* izdati, izdaja či izdajstvo, izdajica	zraditi; zrada, zrádce
	izgledati	vypadati; očekávati
180	* izložiti, izložba	vystaviti, výstava
	iznemoći	zeslábnouti
	iznenaditi	překvapiti
	izraziti	vyjádřiti

	izrod či izmet (ljudskoga družtva)	vyvrhel (lidské společnosti)
	iztok, iztočni	východ, východní
	iztraga, iztražni zatvor	vyšetřování; vyšetřující vazba
	izum, izumitelj	vynález, vynálezce
	izvrgnuti; — ruglu	vystaviti; — posměchu
190	Jablan	vlašský topol
	jadan, jadna, o	ubohý, á, é
	jak; jakost, jako	silný; síla, velmi
	jaje, 2. pád jajeta itd., mn. č. jaja	vejce
	jamac, jamčiti, jamstvo	ručitel, ručiti, záruka
	jarac, jare	kozel, kůzlátko
	jarak, gen. jarka	příkop
	jarost, razjarenost	zuřivost
	jaz: nepremostiv jaz	nepřeklenutelná propast
	metla	koště
	mezimac (prst), mezimče (diete)	malík; miláček
200	migati, mig	mrkati; pokyn
	misa; misiti; misnik	mše; sloužiti mši; kněz
	mišica	sval
	mito, mititi	úplatek; podpláceti
	mladenac, mladenka	ženich, nevěsta
	mladica	ratolest
	modrina (nebeskoga svoda)	modro (nebe)
	morati; pod moraš	musiti; na rozkaz
	mornarica (ratna)	loďstvo námořní (válečné)
	mrak; smračilo se	šero; setmělo se
210	mrav, mravac, mravinjak	mravenec, mraveniště
	mraziti, omraziti, omražen	dělati nesváry; udělati nenáviděným, nenáviděn
	mrk; mrkla noć	zamračený; čirá noc
	mrštiti se	mračiti se
	mrva, mrvica; mrviti, smrviti	drobek, drobeček, drobiti, rozdrtiti
	mrziti, mržnja	nenáviděti, nenávist
	Nabadati	nabodávati, napíchovati
	način, načiniti	způsob, způsobiti

*

	nada, nadanje	naděje, doufání
	nagoda či nagodba, nagoditi se	vyrovnání, vyrovnati se
220	nagovarati, nagovoriti	přemlouvati, přemluviti
	nagrada, nagraditi	odměna, odměniti
	nahuditi (fonetikou: nauditi)	uškoditi
	nakaza; nakaziti, nakažen	ohyzda; zmrzačiti se, zmrzačen
	nalog, naložiti, nalagati	nařízení, nařiditi, nařizovati
	namagjariti	napáliti
	namira	kvitance
	namjera, namjeravati	úmysl, hodlati
	namjeriti se	setkati se
	napadnuti, lépe napasti, napadaj	udeřiti na koho, útok
230	napoj; napojnica	pomyje; zpropitné
	napraviti	udělati
	naručiti, narudžba	objednati, objednávka
	nasad, nasaditi	sady; posázeti
	nastava: odjel za bogoštovje i nastavu	oddělení kultu a vyučování
	nastradati	prijíti k urázu; míti škodu
	navada či navika	zvyk
	navaliti, navala	vpadnouti, vpád
	navod: znak navoda či navodnik	uvozovky
	navratiti se (nekamo)	zajíti si (někam)
240	nebce (u ustima); nebo	patro (v ústech); nebe
	nemoć, nemoćan	slabost, bezmocnost, bezmocný
	nerazbor, nerazboritost	nerozvážnost
	nerad: sprovoditi vrieme u neradu; nerast	zahálka: po celý čas zaháleti vepř
	nesgoda, nesgodan	nehoda, nevhodný
	* nevjesta	bratrova žena (švagrová)
	nevolja	bída
	neznatni	nepatrný
	ničice (pasti)	na tvář (padnouti)
	nudjati, nuditi, ponuditi, ponuda	nabízeti, nabídnouti, nabídka
250	Obhod; obhodnja	procesí; obchůzka

	obilje, obilan, obilovati	hojnost, hojný, míti hojnost
	oblast; kotarska oblast	úřad; okresní hejtmanství
	oblog; hladni oblozi	obkladek; studené obkladky
	obojak mn. č. obojci	onuce
	obratan; to je baš obratno	opačný; to je pravý opak
	obraz; obrazina	obličej; škraboška
	obrazovati; naobraziti se, naobrazba	tvořiti, vzdělati se, vzdělání
	obrok, mn. č. obroci (zajutrak, objed, užina, večera)	jídlo, (vlastně doba pro jídlo) (snídaně, oběd, svačina, večeře)
	odati	vyzraditi
260	odbor (obćinski), odbornik	výbor (obecní), člen výboru
	odbiti (molbu); — diete	odmrštiti (žádost); odstaviti dítě
	odluka, odlučiti; dobra odluka	rozhodnutí, rozhodnouti se; opravdové predsevzetí
	odojak, odojče	sele, selátko
	odpust, odpustiti	propuštění, propustiti
	odpustilo je	taje (sníh)
	oglas, oglasiti; oglas (službeni)	insert, inserovati; vyhláška (úřední)
	ogled; na —; ogledalo	na ukázku; zrcadlo
	okorjeli	zatvrdlý; otrlý
	opasan; opasnost	nebezpečný; nebezpečí
270	opatica či duvna	jeptiška
	opis, opisivati, opisati	líčení, líčiti, vylíčiti
	opomena, opomenuti, opominjati	napomenutí, napomenouti, napomínati
	oprava, opravljati, opraviti	šaty, šatiti, ošatiti
	oprostiti, oprostiti se	odpustiti; rozloučiti se
	opustiti; grad je opustio	zpustnouti; město zpustlo
	os, osovina	osa
	osobit, osebina či osobitost	zvláštní, zvláštnost
	osnova; osnov: na tom osnovu či temelju	plán; na tom základě
	osa, osinjak	vosa; vosí hnízdo
280	ostaviti: ostavi to	zanechati: nech toho
	osuda, osuditi	rozsudek, odsouditi
	Palac	palec
	palica (inače: batina, štap)	hůl

pamet, pametan	rozum, rozumný
papa, papinski	papež, papežský
papak; vražji papak	kopyto (u krávy); čertovo kopýtko
pas, 2. pád psa, mn. č. psi 2. pád pasa	pes
pastuh, pastuharna	hřebec, hřebčinec
pastva: duhovna	věřící obec
290 pašanac, mn. č. pašanci	švagrové, kteří mají sestry za ženy
pašovati, pašujem-eš itd.	vládnouti (řáditi) jako paša
patvoriti	padělati
pećina	skála; jeskyně
peraje či plitve	ploutve
pievac či pietao gen. pietla	kohout
pile mn. č. pilići	kuře
pitom; pitomac; pripitomiti	krotký; chovanec; ochočiti
pivnica, pivničar, pivničarstvo	sklep, vinárník, vinárnictví
plahta či ponjava	prostěradlo
300 plast (siena)	stoh (sena)
plivati, plivač	plovati, plavec
pobijati, pobiti (nečiju tvrdnju)	vyvraceti, vyvrátiti (něčí tvrzení)
pobuda, pobuditi	podnět, dáti podnět
počitanje, obyčejně poštovanje, štovanje	úcta, vážnost
poći: pošla je	odejíti: odešla
* pod, mn. č. podovi	podlaha
podcrtati, podrezati	podtrhnouti
podrapati, podrapanac či poderanac	raztrhati, trhan
pdružnica	filiálka
310 pogoditi; pogoditi se, pogodba	uhádnouti; smluviti se, smlouva
pogrda, pogrditi	zneuctění, zneuctiti
pohoditi či posjetiti; doći u pohode (u posjete)	navštíviti; přijíti na návštěvu

pojati (u pravoslavnoj crkvi)	zpívati (v pravosl. kostele)
pojiti	napájeti
* pokloniti	darovati
pokojni, pokojnik (zkráceně pok.)	zesnulý; nebožtík
pokora; pokornost	pokání, zadostučinění; poslušenství
poljepšati; — se	učiniti hezčím; — sebe
ponos, ponosan či ponosit, ponositi se	hrdost, hrdý, býti hrdý
320 popravak; popraviti; popravilište	oprava; opraviti; polepšovna
poraditi za nješto	přičiniti se o něco
porez; razporezati, oporezovati, porezovnik, poreznik	daň; vypsati daň, zdaniti, platící daně, výběrčí daní
poručiti, poruka	vzkázati, vzkaz
poručnik	poručík
porušiti	zbořiti
posao gen. posla, mn č. poslovi; poslenik	práce; pracovník
poslanica	epištola
posmjeh	úsměv
* postarati se	sestárnouti
330 postolar, postole, častěji cipele	obuvník; boty
postupak (sudbeni); postupati	řízení (soudní); jednati
postradati	přijíti k úrazu, míti škodu
posuda, posudje	nádobí
posuditi, posudjivati	půjčiti, půjčovati
potratiti (silne novce)	promarniti (mnoho peněz)
potvora, potvoriti	kleveta; pomlouvati
povjerenik; povjerenstvo; povjerenje, povjerovati (komu što)	důvěrník, komisař; komise; důvěra, uvěřiti
povjeriti se (komu)	svěřiti se
povjest, povjestničar	dějiny, dějepisec
340 povoljan (odgovor)	příznivý (odpověd)

povrh toga; povrh grada	kromě toho; nad městem
praporac	rolnička
prati (lice, ruke, posudu, ne samo rublje)	mýti (obličej, ruce, nádobí, nejen práti prádlo)
pravac	směr; přímka
pravda, pravdati se	pře, příti se
pravica, pravičnost	spravedlivost
praviti	dělati
prevariti, prevara	podvésti, podvod
pričiniti se	zdáti se
350 priesan; priesna laž	syrový; čirá nepravda
prigoda; tom prigodom	příležitost; při té příležitosti
prihod	příjem
prikaz: na prikaz	zadarmo
prikaza	vidění
prikazati (stvar)	vylíčiti (věc)
prikazivati (kazalištni komad)	dávati představení
prislušnik (sudbeni)	adjunkt (soudní)
prispjeti (nekamo)	přijíti (někam)
pristav (kotarske oblasti)	adjunkt (okresního hejtmanství)
360 prkno; proliev	zadnice; průjem
propast	záhuba
propustiti (sgodu, priliku)	opomenouti (příležitost)
prost; prostak; proštenje	sprostý, sprosťák, pouť; posvícení
protiviti se, protivan; protivnik	klásti odpor, odporující; odpůrce
protivno: baš —	právě naopak
pruditi; to mu slabo prudi	býti vhod; není mu to příliš vhod
pruga (željeznička)	trať
puh; spavati kao puh	plch; spáti jako dudek
put, gen. puti; puten, putenost	pleť; tělesný, tělesnost
370 pût, gen. puta, mn. č. putevi, putnik, putovati	cesta, cestující, cestovati
Rad, radinost, raditi	práce, pracovitost, pracovati
radnik, radnica, radničtvo	dělník, dělnice, dělnictvo
raka či grobnica	hrobka
rakija	kořalka

ravnati, ravnatelj; ravnalo	říditi, řiditel; pravítko
razbor, razborit	rozvaha, rozvážný
razjaren, razjariti	zuřivý, rozzuřiti
razlog, razložiti	příčina; vyložiti
razom; razizemno	v rovině; v přízemí
380 razni: — ljudi	různí lidé
repatica; rep	vlasatice, kometa; ocas
revan, revno, revnost	horlivý, horlivě, horlivost
rieč; rječit; rječnik	slovo; výmluvný; slovník
rika, rikati: ričem,-eš itd.	řvaní, řváti
roba (trgovina prekomorskom robom)	zboží (obchod koloniálním zbožím)
rob: robiti	otrok; drancovati
ročiti se	tajně se scházeti
ročište (pred sudom)	stání (u soudu)
rok, rokovnica	lhůta, kniha do níž se zapisuje den splatnosti směnek
390 rotiti se, urota	kůti pikle, spiknutí
rugati se, rug, poruga	vysmívati se, výsměch
rub; na rubu propasti	lem, okraj; na okraji záhuby
rubenina, rublje	prádlo
rubiti; odrubiti glavu či smaknuti	stíti
ručak, ručati	oběd, obědvati
ruda, rudar, rudstvo	nerost; horník; nerostopis
rudo	voj
rujan: rujno vino; (mjesec) rujan	červené víno; září
rušiti, ruševina	bořiti, zřícenina
400 ružan, ružiti či grditi	ošklivý, poháněti
Sad či sada; sad — sad	nyní; brzy — brzy
samo; ne samo — nego i	jen; nejen — nýbrž také
samostan, »kloštar«	klášter
sbiti se; sbilo se čudo	státi se: stal se div
sboriti	mluviti, řečniti
seliti se, seoba narodâ	stěhovati se, stěhování se národů
selo, seoce	ves, vesnička
sjednica	schůze

sgoda, sgodan	příležitost, vhodný
410 skitati se, skitalica	toulati se, tulák
sklad, skladan	soulad, souladný
skloniti; sklonost	přemluviti; náchylnost
sklopiti (ugovor, zajam)	uzavříti (smlouvu, půjčku)
skoro, doskora	brzy
skrb, skrbnik; skrbiti se	péče; poručník; starati se
skup, skupoća, (jeftin)	drahý, drahota, (laciný)
slagar, slagati	sazeč, sázeti
sljepočice (mn. č.)	spánky
sličan (kao jaje jajetu); slika, slikar	podobný (jako vejce vejci); obraz, malíř
420 slobodno	volno
* slog (u rieči); — na vrtu	slabika (ve slově); záhonek na zahradě
sloga, složiti se	svornost, shodnouti se
sloviti; slovnica	slouti; mluvnice
slučaj, slučajni	náhoda, případ, nahodilý
smesti se	poplesti se, přijíti do rozpaků
smetati	vyrušovati, překážeti
smetnja	rozpaky, překážka
snaga, snažan	síla, silný, statný
snažiti	čistiti
430 soba, sobarica	pokoj, pokojská
sok, sočan	šťáva, šťavnatý
sposobnost, sposoban	spůsobilost, schopnost, schopný
sprava	nářadí
spraviti či spremiti	schovati, ukliditi
sreća; srećka	štěstí; los
srpanj	červenec
stablo či deblo, stabljika	kmen, (u stromu), lodyha
stan, stanar, stanarina, stanovati	byt, nájemník, nájemné, bydleti
starost	stáří
440 stiska	tlačenice; tíseň
stoka či marva, stočarstvo či marvogojstvo	dobytek, dobytkářsví

stolovati, priestolje, priestolnica	sídliti, trůn, sídelní město
stran či tudj, stranac či tudjinac	cizí, cizinec
strana, stranica (u knjizi)	stránka (v knize)
stranka	strana (politická)
stradati	trpěti nouzi
strast, strastven	vášeň, vášnivý
strava, prestraviti se	zděšení, poplach, zděsiti se
strepiti	děsiti se
450 strojiti či škopiti (uškopljenik) ustrojiti, ustrojstvo	kleštiti (kleštěnec), zříditi, zřízení
stručni, struka, strukovnjak	odborný, odbor, odborník
struk či stas	vzrůst
studen, 2. pád — i; studeni-oga	mráz; listopad
stupati; stupati — stupaj!	kráčeti; pochodem — pochod!
svat, mn. č. svatovi	svatebčan
svrha (u tu svrhu)	účel (za tím účelem)
svrha, častěji svršetak, (konac, kraj)	dokončení
Šala, šaliti se, šaljiv	žert, žertovati, žertovný
školnik (familijarno)	kantor (po domácku)
460 škripac: biti u škripcu	býti v úzkých
škrt, škrtac, škrtost	lakomý, lakomec, lakomost
šuma, šumar, šumovit	les, lesní, lesnatý
šupiti či pljusnuti; pljuska, ćuška, zaušnica	dáti políček; pohlavek
šutiti, šutnja, šutljiv	mlčeti, mlčení, mlčenlivý
Tačke mn. č., 2. pád tačaka	kolečko
tamnica, tamničar	žalář, žalářník
tane, mn. č. taneta, — topovsko	koule; — dělová
tat, mn. č. tati či tatovi	zloděj
tepati	broukati (o dítěti)
470 tepsti: raz-, pro —	promarniti
težiti, težnja	snažiti se, snaha
tješiti	chlácholiti, utěšovati
top, topnik, topničtvo	dělo, dělostřelec, dělostřelectvo
topiti, raztopiti	rozpouštěti, rozpustiti

tuga, tugovati, tužan	zármutek, rmoutiti se, smutný
tuka či pura, tukac či puran	krůta, krocan
tužba, tužiti	žaloba, žalovati
tovar, tovariti	náklad, nakládati
tovar (u primorju i u Dalmaciji)	osel (v přímoří a v Dalmacii)
480 travanj, 2. p. travnja	duben
trčati; utrka	běhati; dostihy
trg; trgovište; trgovati; trgovac, trgovina	náměstí; městys; obchodovati, obchodník, obchod
trošak, trošiti	útraty, utratiti, potřebovati
trs, trsje t. j. vinograd	réva, vinice
trud, trudan	námaha, unaven
truplo	mrtvola
trus (u Dalmaciji)	zemětřesení (malé v Dalmacii)
tuča	krupobití
tuliti (na rog)	troubiti; výti (o vlku)
490 tvar, tvarni	hmota, hmotný
tvor, tvorac ili torac	tchoř
tvorac (pjesnički)	stvořitel (básnicky)
Ubirati, ubrati (lovorike); — cviet	býti obsypán vavříny; utrhnouti květ
ubrus	ubrousek
ubiti; ubijstvo	zabiti; vražda
učenik	žák
uglaviti (pogodbu); — laž	uzavříti (smlouvu); — usvědčiti ve lži
ugled, ugledan	vážnost, vážený
ugodan, ugoditi (njekomu)	příjemný, zpříjemniti
500 ugorak (mn. č. ugorci)	okurka
uhititi	zatknouti
uhoda, uhoditi	špehoun, špehovati
ukloniti se	vzdáliti se
ukor, ukoriti	důtka; pokárati
umor: ležati na umoru; umoran	umírati; unavený
umoriti, umorstvo	zabiti, vražda
upustiti se u razgovor	dáti se do rozmluvy
uprava, upravitelj	správa, správce
upraviti; — pismo	namířiti; — adresovati

510 urednik, uredničtvo	redaktor, redakce
uroci (jen v mn. č.) od ureći	uhranutí (od uhranouti)
uskok	přeběhlík (z Turecka)
usopiti se	zadýchati se
ustav	ústava, konstituce
ustrojiti; ustrojstvo	založiti; zřízení (státní)
utok ili priziv	odvolání (apelace)
utužiti	zažalovati
uvažiti (molbu); — razloge	vyříditi příznivě žádost; uznati důvody
uvjeriti, uvjerenje	přesvědčiti, přesvědčení
520 uzavreti (gnievom)	vzkypěti (hněvem)
uzbudjen, uzbudjenost	rozčílený, rozčílení
užas, užasan	hrůza, hrozný
užina, užinati	svačina, svačiti
užitak, uživati	požitek; libovati si
Vaditi, izvaditi; — zube	vyndavati, vyndati; trhati
vagati	vážiti
valjati, valjan; valjanost	míti cenu; hodný; platnost (zákona)
varati, varka, varalica	podváděti, podvod, podvodník
važan, važnost	důležitý, důležitost
530 vedar (dan), vedrina	jasný (den), jasnost (nebe)
velim ili velju; veli	pravím; prý
vepar, vepra	kanec
vezti, vezem, vezenje, vezivo	vyšívati, vyšívám, vyšíváni, výšivky
vidati, vidar	léčiti (rány), mastičkář
vikati, vika	kričeti, křik
vitez, vitežki	rytíř, rytířský
vjenčati se; vjenčanje	uzavříti sňatek, oddavky, sňatek
vješt; vještak; vieštica; vieština	zručný; znalec; čarodějnice; zručnost, umění (u Srbů)
vladika	pravoslavný biskup
540 Vlah, Vlasi, vlaški	přezdívka pravoslavných v Chorvatsku a v Bosně; přezdívka Rumunů mezi Srby
vlast; vlastelin	moc; vrchnost, velmož
vlažan	vlhký

voliti: jako te volim	rád míti: mám tě velmi rád
vrag, vražji; vražki nasamariti	čert, čertový; pořádně napáliti
vrata; na vratima	dvéře; ve dveřích
vrelo	pramen
vrt, vrtić	zahrada, zahrádka
vrućica	horečka
Zabiti (čavao, kolac)	zatlouci (hřebík, kůl)
550 zadati (poštenu rieč)	dáti (čestné slovo)
zagovoriti, zagovor	přimluviti se, přímluva
zagrada inače zaporka: u zagradama	v závorce
zajam, zajmiti, uzajmiti	půjčka, půjčiti (jen o penězích)
zaklada, zakladnica	nadace, nadační listina
zaključiti, zaključak	usnésti se, usnesení
zakuriti	zatopiti
zaletiti se	přenahliti se
zalog; — bolje budućnosti	zástava; záruka lepši budoucnosti
založiti, zalagaonica	zastaviti; zastavárna
560 zamjeriti (njekomu); — se	míti za zlé; zoškliviti se (jídlo); zprotiviti se
zamjera: bez zamjere; tu nema zamjere	bez uřážky, s odpuštěním; to se nemůže zazlívati
zapovjed ili zapovjest	rozkaz, přikázání
zapustiti (polje)	zanedbati (pole)
zaraza, zaraziti	nakažlivá nemoc, nakaziti
zaručiti, zaruke	zasnoubiti, zasnoubení
zasjeda: iz zasjede	úkladně
zastava	prapor
zastupnik	poslanec
zateći	přistihnouti
570 zatim	potom
zatvor, zatvoriti	vězení, zavříti
zavaditi (koga s kim); zavaditi se	znesvářiti; pohádati se
zavada	nesvár
zavjera (zavjeriti se), zavjerenici	spiknutí; spiklenci
zavjet; zavjetovati se	slib; složiti slib
zavjetna škrinja	archa úmluvy

zavoditi, zavodnik	sváděti, svůdce
zavoj	záhyb (řeky, trati železniční)
znatan	značný
580 znati, znanje; znanost	věděti, vědění, vědomost; věda
zob, 2. p. zobi	oves
zrak, zračiti, zračan; zrakoplov	vzduch, větrati, vzdušný; balon, vzducholoď
zrelost; svjedočba zrelosti	dospělost; vysvědčení dospělosti
zvonik, zvonar	věž, kostelník
Želja, želiti si	přáni, přáti si
žir	žalud
žito; žitak, 2. p. žitka	obilí
živiti; živio	žíti; na zdar! Ať žije!
žižak (vječni)	věčné světlo (v kostele)
590 žuljiti, žulj, žuljevit	tlačiti; mozol; mozolovitý

Třetí cvičení. (Vježba treća):

Chorvatská národní hymna. — Hrvatska narodna himna.

Liepa naša domovino,
oj junačka zemljo mila,
stare slave djedovino,
da bi vazda sretna bila!
Mila kano si nam slavna,
mila si nam ti, jedina.
Mila, kuda si nam ravna,
mila, kuda si planina.

Vedro nebo, vedro čelo,
blaga prsi, blage noći;
toplo ljeto, toplo djelo,
bistre vode, bistre oči.
Vele gore, veli ljudi,
rujna lica, rujna vina,
silni gromi, silni udi —
to je naša domovina!

Krásná naše vlasti,
ty hrdinská země milá,
staré slávy dědictví,
kéž by vždy šťastnou byla.
Milá jsi nám tak, jak jsi slavná,
milá jsi nám ty, jediná.
Milá jsi, kde jsi rovina,
milá jsi, kde jsi hornatá.

Jasné nebe, jasné čelo,
útlocitné hrudi, lahodné noci,
teplé léto, teplá práce,
čisté vody, jasné oči.
Velké hory, velcí lidé,
červená líce, červená vína,
prudké hromy, mohutné údy —
toť naše vlast!

Teci, Savo, Dravo, teci,
nit ti Dunaj silu gubi.
Kud no šumiš, svietu reci,
da svoj narod Hrvat ljubi.
Dok mu njive sunce grije,
dok mu hrašće bura vije,
dok mu mrtve grobak krije,
dok mu živo srdce bije.

Teč Savo, Drávo, teč,
nechť ti Dunaj síly neujímá.
Kudy šumíš, světu řekni,
že svůj narod Chorvat miluje.
Dokud mu nivy slunce ohřívá,
dokud mu duby bouře ohýbá,
dokud mu mrtvé hrob kryje,
dokud mu živé srdce bije.

Poznámky (Biljezke.) V obyčejné mluvě ne říká se nikdy *„toplo djelo“*. České rčení: byl to kus perné práce, znělo by chorvatsky: baš smo se ljudski namučili. (Doslovný překlad: zajisté jsme se lidsky nadřeli.) —

V celé druhé sloce, kromě posledního verše, vynechaná je spojka je. Toť vyjímka, která se dovoluje pouze v básní; jináče se spojka je nevynechává, vyjma některá přísloví a případ mluvy úsečné. — Slůvko no když stojí **za** slovem (3. sloka, 3. verš) nelze přeložiti; možno je vždy klidně vynechati; na začátku věty znamená »no« ale, př. **No** ti me ipak imaš rado. — **Ale** ty mě přece máš rád. — Hrašće (3. sloka 6. verš) od podst. jména hrast, dub, místo hrastje, (jak se v nářečí také mluví.) S příponou »je«, české »í«, tvoří se mnohá hromadná jména, npř. inje-jíní, piće (pit-je) — pití, cvieće (cviet-je), kvítí.

IV. Roztřídění nejobyčejnějších osob a předmětů (věcí.)

Razdioba najobičnijih osoba i predmeta (stvari.)

1. Glava, vrat, (grlo, zatiljak,) trup, ruke, noge — to su česti čovječjega tiela ili uda.

2. Lubanja, tjeme, čelo, lice, sljepočice, obrve, vedje, trepavice, oči, uši, jabučice, nos, ustne (ustnice), usta, brada, podbradak — to su dielovi glave. Dielovi usta jesu: Čeljust gornja i doljnja, ustna gornja i doljnja, zuberine, zubi, jezik i nebce.

1. Hlava, krk, (hrdlo, týl) trup, ruce, nohy — to jsou části lidského těla, či údy.

2. Lebka, temeno, čelo, oblicej, skráně, obočí, klapky, řasy, oči, uši, líce, nos, rty, ústa, brada, podbradek — to jsou části hlavy. — Části úst jsou: Čelist horní a dolní, ret horní a dolní, dásně, zuby, jazyk a patro.

3. Prsa ili grudi, struk ili stas, rebra, hrbat ili ledja, dielovi su trupa.

4. Rame ili pleće, lakat, ruka, dlan, prsti — česti su ruke. Prsti se zovu: palac, kažiprst, veliki ili srednji prst, prstenjak, mali prst ili mezimac.

5. Bedro, stegno, koljeno, list, goljen, peta, stopalo, prsti — to su dielovi noge. — Na prstima su sglobovi i nokti.

6. Otac, mati, roditelji, sin, kći, djed, baba, unuk, unuka, pradjed, prababa, praunuk, brat, sestra, stric, strina, ujak, ujna, tetak, teta, sinovac, sinovka, nećak, nećakinja, bratić, (stričević), to je rodbina (po otcu.)

7. Svekar, svekrva, tast, punica, zet, snaha, šurjak, djever, svak, svast, zaova, nevjesta, otčuh, maćeha, pastorak, pastorka — to je svojta.

3. Prsa či hruď, život, žebra, hřbet či záda, jsou části trupu.

4. Rameno či plece, loket, ruka, dlaň, prsty, — části jsou paže. Prsty se jmenují: palec, ukazováček, střední prst, mezenec, malíček.

5. Bedro, stehno, koleno, lýtko, holeň, pata, chodidlo, prsty — jsou části nohy. — Na prstech jsou klouby a nehty.

6. Otec, matka, rodiče, syn, dcera, dědeček, babička, vnuk, vnučka, praděd, prababička, pravnuk, brat, sestra, strýc, (stryna), ujec, (ujna), (teták), teta, synovec, (synovka), synovec, neť, bratranec — to jest příbuzenstvo (po otci.)

7. Otec mužův, matka mužova, tchán, tchýně, zeť, snacha, ženin bratr, mužův bratr, sestřin muž, ženina sestra, mužova sestra, bratrova žena, nevlastní otec, macecha, nevlastní syn, nevlastní dcera — to je příbuzenstvo po matce.

8. Sobarica, kuharica, kuhar, dojilja, dadilja ili pjestinja, lakaj, kočijaš, vratar, pazikuća, sluga, služavka ili službinja, dvorkinja — to je služinčad.

9. Juha, govedina, umak ili »sos«, teletina, piletina, svinjetina, bravetina, janjetina, pečenka, varivo — to su jela. Biljezka 1. Najobičnije varivo jest: kupus ili zelje, grah

8. Pokojská, kuchařka, kuchař, kojná, chůva, lokaj, kočí, vrátný, domovník, sluha, služka, posluhovačka — to jest služebnictvo.

9. Polévka, hovězí (maso), omáčka, telecí maso, kuřata, vepřová, skopová, jehněčí, pečeně, příkrm — to jsou pokrmy. Poznámka 1. Nejobyčejnější příkrmy jsou: zelí, fazole,

ili bažulj, kelj, leća, rezanci, žganci, riža ili pirinač. Bilježka 2. Obroci jesu: zajutrak, doručak, objed ili ručak, užina, večera.

10. Sol, ocat ili sirće, ulje ili zejtin, papar, paprika, gorušica, slador, mast, maslac — to je začin za jela.

11. Voda, mlieko, kisela voda, ili kiselica, čaj, kava, jabučnjak ili jabukovac, pivo, vino, rakija — to je piće.

12. Zdjela, tanjur, vrč, šalica, boca, čaša, lonac, kotao, rajndla, škaf — to je posuda ili posudje.

13. Košulja ili rubača, gaće, jastučnica ili vanjkušnica, ručnik, stolnjak, ubrus, plahta ili ponjava, čarape, rubac (žepni) — to je rublje.

14. Kabanica ili zimski kaput, bunda, ogrtač, kaput, surka, frak, prsluk, hlače, suknja (kikla), kapa, šešir — to je odielo.

15. Opanci, čižme, cipele, kaloše, šlape ili papuče, — to je obuća.

16. Kolievka ili zibka, stol, stolac, divan, ormar, krevet ili postelja, polica, klupa, naslonjač — to je pokućtvo.

17. Kuća, (dom, hiža), škola, crkva, tvornica, skladište, kolodvor, koliba, hambar, štagalj, staja ili štala, hliev, mlin, kokošinjak, kotac ili svinjac — to

kapusta, čočka, nudle, škubánky z kukuřičné mouky, rýže. Poznámka 2. Doba (vlastně míra) pro jídlo: snídaně, snídaně na vidličku, oběd, svačina, večeře.

10. Sůl, ocet, olej, pepř, paprika, hořčice, cukr, sádlo, máslo — to je koření a omastek pro jídlo.

11. Voda, mléko, kyselka, čaj, káva, víno jablčné, pivo, víno, kořalka — to jsou nápoje.

12. Mísa, talíř, džbán, šálek, láhev, sklenice, hrnec, kotel, rendlík, škopek — to jest nádobí.

13. Košile, podvlékačky (spodky), povlak (na podušku), ručník, ubrus, ubrousek, prostěradlo, punčochy, kapesník — to je prádlo.

14. Zimník, kožich, svrchník, kabát, čamara, frak, vesta, kalhoty, sukně, čepice, klobouk — to je oděv.

15. Opánky, čižmy, boty, galoše, domácí střevice (pantofle) či papuče — to jest obuv.

16. Kolébka, stůl, židle, pohovka, skříň, postel, police, lavice, lenoška — to jest nábytek.

17. Dům, škola, kostel, továrna, sklad, nádraží, chaloupka, sýpka, stodola, konírna, chlév, mlýn, kurník, chlívek — to jsou stavení. — Vrata, průjezd, dvéře,

su sgrade. — Vrata ili kapija, veža, vrata, prozori, ognjište, peć. —

18. Ladja ili brod, barka, parobrod, oklopnjača — to su brodovi. Ratna mornarica ili ratno brodovlje.

19. Kola ili taljige, kočija ili karuca, saone — to su kola. Bilježka. Kolnik, cesta (obćinska, kotarska, zemaljska, državna) ili drum, željeznica (normalna, uzkotračna), zrakoplov — to su obćila.

20. Uzda, ham, sedlo, oglavnik ili ular, uzde ili vojke — to je orma.

21. Ovčar, kozar, konjar, volar, govedar ili čredar, svinjar, guščarica — to su pastiri.

22. Orač, sijač, kopač, kosac, žetelac — to su poljodjelci ili ratari.

23. Opančar, čizmar, zidar, krznar, krojač (»šnajder«), postolar ili šoštar, stolar (»tišljar»), tesar (»cimerman«), bačvar ili badnjar, pećar, tokar (»dreksler«), bravar (»šlosar«), kovač, kolar, rukavičar, dimnjačar, knjigoveža, zlatar, urar, limar (»špengler«), užar, tkalac, soboslikar (»malar«), staklar — to su zanatnici ili obrtnici.

24. Ralo ili soha, plug, brana, kosa, srp, grablje, vile, mlat, sijalica, kosilica, mlatilica ili vršilica — to je ratarsko orudje.

25. Nož, pila, šilo, kliešte, kladivo ili kladivac (čekić), sje-

okna, krb (ohnisko), kamna. —

18. Loď, barka, parník, obrněnec — to jsou lodi. — Válečné loďstvo. —

19. Žebřinový vůz, kočár, saně — to jsou povozy. Poznámka. Úvoz, silnice (obecní, okresní, zemská, státní), dráha (normální, úzkokolejná), vzducholoď — to jsou komunikace.

20. Uzda, chomout, sedlo, ohlávka (oprátka), oprať — to jest zbroj koňská.

21. Ovčák, pasák koz, koní, volů, kovězího dobytka, sviňák, pasačka hus — to jsou pastýři.

22. Oráč, rozsévač, kopáč, kosec, žnec — to jsou zemědělci či rolníci.

23. Opančar, čizmar, zedník, kožešník, krejčí, obuvník, truhlář, tesař, bednář, kamnář, soustružník, zámečník, kovář, kolář, rukavičkár, kominík, knihař, zlatník, hodinář, klempíř, provazník, tkadlec, malíř pokojů, sklenář — to jsu řemesníci.

24. Radlice, pluh, brána, kosa, srp, hrábě, vidle, cep, secí, žací stroj, mlatička — to je rolnické nářadí.

25. Nůž, pila, šidlo, kleště, kladivo, sekyra, nůžky, břitva,

kira, škare, britva, lopata, veslo, igla, dlieto, svrdao, blanja ili hoblič, vijak (»šaraf«) — to je orudje.

26. Puška, top, pištolja, samokres, mač, sablja, bod ili bajuneta — to je oružje.

27. Konj (kobila, pastuh ili ždriebac, ždriebe), vol (krava, bik, tele), svinja (prasica, nerast ili bicko, prase ili odojak), mačka, pas (kuja, štene), ovca (ovan, janje), koza (jarac, jare), — to su domaće životinje.

28. Lav, tigar, medvjed, vuk, lisica ili lija, kuna, lasica — to su divlje zvieri.

29. Dabar, zec, vjeverica, hrčak, štakor, miš — to su glodavci.

30. Kokoš ili koka, pura ili tuka, guska, patka ili raca, golub, to su domaće ptice.

31. Orao, sova, sokol, jastreb, kobac ili škanjac — to su ptice grabilice.

Roda, ždral, čaplja — ptice su močvarice.

32. Slavulj ili slavuj, ševa ili škrlac, kanarinac, čižak, češljugar, škvorac ili čvorak, kos — ptice su pjevice.

33. Štuka, šaran ili krapac, som, bjelka, karas, jegulja, pastrva (bistranga), sardelja, sledj — to su ribe.

rýč, veslo, jehla, dláto, nebozez, hoblík, šroub — to jsou nástroje.

26. Puška, dělo, pistole, revolver, meč, šavle, bodák — to jsou zbraně.

27. Kůň (kobyla, hřebec, hříbě) vůl (kráva, býk, tele), svině (vepř, sele), kočka, pes (čubka, štěně), ovce (beran, jehně), koza (kozel, kůzlátko) — to jsou domácí zvířata.

28. Lev, tigr, medvěd, vlk, liška, kuna, lasička — jsou šelmy.

29. Bobr, zajíc, veverka, křeček, krysa, myš — jsou hlodavci.

30. Slepice, krůta, husa, kachna, holub -- jsou domácí ptáci.

31. Orel, sova, sokol, jestřáb káně — jsou draví ptáci.

Čáp, jeřáb, volavka — jsou brodiví ptáci.

32. Slavík, skřivánek, kanárek, čížek, stehlík, střizlík, kos — jsou ptáci zpěvaví.

33. Štika, kapr, sumec, bělice, karas, úhoř, pstruh, sardel, sleď — jsou ryby.

34. Gušter, zmija ili guja, to su gmazovi. Kornjača ili želva, žaba — to su dvoživci.

35. Muha, hrušt, leptir, pčela, osa, bumbar, stršanj, mrav ili mravac, komar, cvrčak, pauk — to su kukci.

36. Hrast ili dub, bor, jela, smreka, topola, jablan, jabuka, kruška, šljiva, breza, vrba, jasika, jalša, klen, lipa — to je drveće.

37. Raž, pšenica, kukuruz, ječam, zob ili ovas, heljda ili hajda, proso — to su žitarice.

38. Krumpir ili korun, mrkva, luk (crveni), češnjak ili bieli luk, por, kelj, zelje, grah (pasulj ili bažulj), grašak, repa, koloraba, cikla, mak, peršun, celer, krastavci ili ugorci, hren, rotkva ili povrtnica — to je povrće.

39. Jabuka, kruška, šljiva, trešnja, višnja, kajsija ili marilica (mandalica), breskva, ribizl, ogrozd, kesten, dud ili murva, datulja, naranča, smokva, jagoda, lješnjak, orah, groždje — to je voće.

40. Ruža, tulipan, lier ili liljan, karanfilj ili klinčac, maćuhica, ljubica, gjurgjic, potočnica, različak, jaglac, šumarica, visibaba, sunčanica — to je cvieće.

41. Željezo, nikalj (2. p. niklja), cinak (cinka), kositar (kositra), bakar (bakra) ili mjed (mjedi), živa, srebro, zlato, platina — to su kovine.

34. Ještěrka a had — jsou plazi. Želva i žába jsou obojživelníci.

35. Moucha, chroust, motýl, včela, vosa, čmelák, sršeň, mravenec, komár, cvrček, pavouk — to jest hmyz.

36. Dub, borovice, jedle, smrk, topol bílý, topol vlašský, jabloň, hruška, švestka, bříza, vrba, osyka, olše, klen, lípa — jsou stromy.

37. Žito, pšenice, kukuřice, ječmen, oves, pohanka, proso — jest obilí.

38. Brambor či zemák, mrkev, cibule, česnek, por, kapusta, zelí, fazole, hrášek, řepa, brukev, červená řepa, mák, petržel, celer, okurky, křen, řetkev — je zelenina.

39. Jablko, hruška, švestka, třešně, višně, meruňka, broskev, rybíz, angrešt, kaštan, moruše, datle, pomeranč, fík, jahoda, ořech, lískový ořech, hrozny — to je ovoce.

40. Růže, tulipán, lilie, karafiát, maceška, fialka, konvalinka, pomněnka, chrpa, petrklíč, sasanka, sněženka, slunečnice — to jsou květiny.

41. Železo, nikl, zinek, cín, měď, olovo, rtuť, stříbro, zlato, platina — to jsou kovy.

42. Sumpor, ugljen (kameni), dragulj, kremen, vapnenac, škriljevac, granit, živac kamen — to su rude.

42. Síra, uhlí, drahokám, křemen, vápenec, břidlice, žula, živec — to jsou nerosty a horniny. —

V. Nejobyčejnější pozdravy a rozmluvy.

(Najobičniji pozdravi i razgovori.)

1. Pozdravi.

Hvaljen Bog! pozdrav na selu u svako doba dana. Odzdrav: Na vieke! ili: Na sve vieke hvaljen! U nekim krajevima jednostavno: Amen!

Hvaljen Isus i Marija! Tako pozdravljaju školska djeca, djevojke i žene, osobito gospodu na selu.

Dobro jutro! Dobar dan! Dobar večer! pozdrav u gradu i na selu bez razlike dobe i staleža. Odgovara se ili istim riečima, ili se pred nje doda: Bog daj! (dobro jutro itd.)

Lahku noć! S Bogom! Do vidjenja! Sretan put! Dobru zabavu! Dobar tek! Na zdravlje! (poslie objeda, a na selu i prije objeda).

Zdravo! Kako je? Što nova? Odgovara se: Hvala, kako, tako. Ništa osobita.

Klanjam se! Moj naklon! Ljubim ruke! Sluga pokoran! To su pozdravi medju gospodom.

1. Pozdravy.

Pochválen buď Bůh! pozdrav na vesnici v každou dobu. Děkuje se na pozdrav: Na věky! nebo: Na všechny věky buď pochválen! V některých krajích prostě: Amen!

Pochválen buď pán Ježíš a panna Maria! Tak pozdravují školáci, děvčata a ženy zvláště pány na vesnici.

Dobré jitro! Dobrý den! Dobrý večer! pozdrav v městě i na vesnici bez rozdílu stáří a stavu. Odpovídá se buď týmiž slovy, nebo se před ně přidá: Bůch dej! (dobré jitro atd)

Lehkou (dobrou) noc! S Bohem! Na shledanou! Šťastnou cestu! Dobrou zábavu! Dobré chutnání! Dobré zažití! (po obědě, a na vesnici i před obědem.)

Na zdar! Jak se máte? Co je nového? Odpovídá se: Děkuji, tak, tak. Nic zvláštního.

Poroučím se! Má úcta! Ruce líbám. Služebník! To jsou pozdravy mezi pány.

Živio narod! Živio kralj, ban! Živila Češka! Živila Hrvatska! Živila slavenska uzajamnost! Živilo sokolstvo! Živilo prijateljstvo! Živili Česi! Živili Hrvati! Molim! Dozvolite! Oprostite! — Dobro došli!

2. Na putu i u gostioni.

Molim vas, koliko je sati? Kad odlazi vlak prema Beču, prema Pešti, na Rieku, u Zemun, u Ljubljanu?

Molim vas, kuda mi je najbliže na državni kolodvor, na južni kolodvor, na Jelačićev trg, na Kaptol, u Ilicu, na Sveučilištni trg? Molim vas, gdje je tu galerija slika?

Izvolite juhe? Izvolite domaćega kruha? Juhe više nema. Kruha nema, nego samo žemlje.

Na janjetinu morate čekati frtalj ure (četvrt sata).

Gdje je tu koja knjižara?

Vaša soba ima broj petnaest u prvom, u drugom katu (spratu).

Vaše su stvari gore. Vaše stvari (vaša prtljaga), nisu još stigle s kolodvora.

U koliko sati želite, da vas sutra probudim?

Imate još dosta vremena, ne ćete zakasniti. Još je rano za kazalište.

Gospodo, tko je naručio bubrege, krumpirovu šalatu, sla-

Ať žije národ! Ať žije král, bán! Ať žijí Čechy! Ať žije Chorvatsko! Ať žije slovanská vzájemnost! Ať žije sokolstvo! Ať žije přátelství! Ať žijí Češi! Ať žijí Chorvaté! Prosím! Dovolte! Odpusťte! Pěkně vítám!

2. Na cestě a v hostinci.

Prosím vás, kolik je hodin? Kdy odjíždí vlak do Vídně, do Pešti, do Rěky, do Zemuna, do Lublaně?

Prosím Vás, kudy mi je nejblíže na státní nádraží, na jižní nádraží, na Jelačičevo náměstí, na Kaptol, (část města), do Ilice (jméno ulice), na Universitní náměstí? Prosím Vás, kde je tu obrazárna?

Račte polévku? Račte domácího chléba? Není více polévky. Nemám chléb, jen žemle.

Na jehněčí musíte čekati čtvrt hodiny.

Kde je tu nějaké knihkupectví?

Váš pokoj má číslo patnáct v prvém, druhém poschodí.

Vaše věci jsou nahoře. Vaše věci (vaše zavazadla), nepřišly ještě z nádraží.

V kolik hodin si přejete, abych vás zítra probudil?

Máte ještě dosti času, nezmeškáte. Ještě je brzy do divadla.

Pánové, kdo objednal ledvinky, bramborový salát, zmr-

doled? — Želite (izvolite) još čašu piva?

Molim čašu piva. — Izvolite li čašu ili »krügel« — Molim, što imate za jesti? Kad ću to dobiti? Molim vas, požurite se, ja sam već davno naručio.

Izvolite se strpiti, ovaj čas, odmah.

Dajte, dajte, požurite se!

Kako vam se kod nas dopada (svidja)?

Trebate li možda sitnoga (novca)? Izvolite drobnih (novaca)?

Imam li naručiti kola?

Želite li sobu s jednim ili s dva kreveta?

Izvolite, molim vas, izpuniti prijavnicu!

Smijem li pitati, kako dugo tu ostajete i kada odlazite?

Izvolite možda račun?

Tu sam vam računao i podvorbu.

3. U privatnu stanu.

Volite li možda privatni stan?

Gospodine, vi ste se zabunili, izvolite na druge stube, u drugu kuću, odmah kraj nas.

Želite, da otvorim prozore?

Je li vam možda vruće?

Ovo nije vaša soba, nego malo dalje, treća vrata na desno.

zlinu? — Přejete si ještě jednu sklenici?

Prosím sklenici piva. — Přejete si malou nebo velkou? — Prosím, co máte k jídlu? Kdy to dostanu? Prosím Vás, pospěšte si, já jsem již dávno objednal.

Račte posečkati, v tu chvíli, hned (to bude).

Jen prosím, pospěšte si!

Jak se vám u nás líbí?

Potřebujete možná drobných? Přejete si drobných?

Mám-li objednati povoz?

Přejete-li si pokoj s jednou nebou s dvěma postelemi?

Račte, prosím vás, vyplniti ohlašovací lístek!

Smím-lí se ptáti, jak dlouho tu zůstanete a kdy odjíždíte?

Račte možná účet?

Tu jsem vám počítal i posluhu.

3. V soukromém bytě.

Máte raději možná privátní byt?

Pane, vy jste se spletl, račte na druhé schody, do druhého domu, hned vedlé nás.

Přejete-li si, abych otevřel okna?

Je vám snad horko?

To není váš pokoj, nýbrž trochu dále, třetí dveře na pravo.

Je li vam možda ovo cvieće smeta?

Ne ljutite se, ali radi silnoga posla nisam mogao prije doći.

Oprostite, ako vas možda uznemirujem.

Nemojte ništa zamjeriti. Recite mi, bez zamjere, možda još niste ručali?

Molim Vas, dajte si (metnite si) cipele pred vrata, da Vam ih djevojka može očistiti.

Hvala liepa, ali već je sve plaćeno (sve podmireno).

Jako mi je žao, što smo se izgubili; ali je bila takva stiska, da sam se radi djece morao ukloniti, osobito, kad je još nastala ona gungula (strka.)

Nemojmo se svadjati, ni prepirati, ncgo radje koju liepu zapjevajmo!

4. Na vježbalištu.

Taj ti ima mišice kao od željeza (gvoždja.)

Jaki su to »dečki«, baš ih je milina pogledati. Čuo sam dosta o njima, ali sam ipak iznenadjen.

Što vi velite na sve to?

Ja vam kažem, toga više nema. Tu se vidi, što čini vježba i uztrajnost.

A sad podjimo, da se okrepimo.

Překáží vám snad to kvítí?

Nezlobte se, ale pro nával práce nemohl jsem dříve přijíti.

Odpusťte, jest-li vás možná znepokojuji.

Nemějte mi za zlé. Rekněte mi bez zazlívání, možná jste neobědval?

Prosím, postavte si boty před dvéře, aby Vám je služka mohla vyčistiti.

Děkuji, ale již je všechno placeno.

Velice mi je líto, že jsme se ztratili; ale byla taková tlačenice, že jsem k vůli dětem musil odejíti, zvláště když nastalo to shluknutí.

Nehádejme se, ani nepřeme o to, raději nějakou hezkou (píseň) zazpívejme!

4. Na cvičišti.

Ten má svaly jako ze železa,

Silní jsou to »hoši«, radost je na ně se podívati. Dosti jsem o nich slyšel, ale jsem přece překvapen.

Co vy říkáte na vše to?

Povídám vám, to jsem jakživ neviděl. — Tu se vidí, co dělá cvik a vytrvalost.

A nyní pojďme, abychom se občerstvili.

5. U Zagrebu, u gornjem gradu.

To vam je crkva svetoga Marka. Ona tri tornja na krovu, to je grb grada Zagreba, a kraj njega je grb Hrvatske.

Posebne sabornice nemamo, nego naš sabor vieća u ovoj obnovljenoj sgradi zagrebačke županije. Ta je sgrada spojena s novom ogromnom palačom vladinoga odjela za unutarnje poslove. Ovuda bismo mogli čak na Mirogoj, gdje počivaju naši preporoditelji i drugi glasoviti Hrvati. Osobitost našega Mirogoja jesu arkade, koje su slične arkadama na češkom Vyšegradu, samo su mnogo prostranije i duže.

Ovo je Strossmayerovo šetalište. Što god pred sobom vidimo, to vam je od pamtivieka slobodna hrvatska zemlja, jer ni isti Turci nisu nikada bili u Zagrebu, nego su došli samo do Save.

Onamo za Zagrebačkom gorom prostire se Zagorje, gdje je, kako kažu stari ljetopisci, bila postojbina braće Čeha, Leha i Meha, dakle kolievka češkoga, leškoga, (poljskoga) i meškoga (moskovskoga) naroda.

Najveća je osebina glavnoga grada Hrvatske, što je baš u

5. V Záhřebě, v horním městě.

To je kostel sv. Marka. Ty tři věže na střeše, to je znak města Záhřeba, a vedle něho je znak Chorvatska.

Zvláštní sněmovny nemáme, nýbrž náš sněm zasedá (radí se) v této obnovené budově záhřebské županie (krajského hejtmanství.) Ta budova je spojená s novým obrovským palácem vládního oddělení pro záležitosti vnitřní. Tudy bychom mohli až na Mirogoj (hřbitov), kde odpočívají naši buditelé a jiní znamenití Chorvaté. Zvláštnost našeho Mirogoje jsou arkady, které jsou podobné arkadám na českém Vyšehradě, jen že jsou mnohem rozsáhlejší a delší.

To je Strossmayerova promenada. Cokoliv před sebou vidíme, to vám je od nepaměti svobodná chorvatská země, neboť ani Turci nebyli nikdy v Záhřebě, nýbrž přišli jen k Sávě.

Tam za Záhřebskou horou prostírá se Záhoří, kde, jak praví staří kronikáři, byl domov bratrů Čecha, Lecha a Mecha, tedy kolébka českého, lešského (polského) i mešskeho (moskevského) národa.

Největší je zvláštnost hlavního města Chorvatska, že jest

njegvoj okolici najčišća narodna nošnja, koja je vanredno slikovita i otmjena, uza sve to, što je neobično jednostavna. Toj nošnji može se čovjek diviti naročito nedjeljom, a i djelatnim danom poimence na Jelačićevom trgu, gdje seljaci i seljakinje prodaju voće, povrće i jaja.

Jedva može biti zanimivije i ujedno koristnije stvari od izleta u koje hrvatsko selo u zagrebačkoj okolici, naravski uz dobra tumača Hrvata. Samo ovakovim načinom može se svaki Slaven uvjeriti, da je Zagreb uza svu jakost njemštine i uzprkos svoj nametljivosti magjarštine stoput više hrvatski, nego li Pešta magjarska.

Opazka. Dosta se često dogadja, da za jedan te isti pojam Hrvat upotrebljava dvie rieči: Jedna je slična češkoj, druga je od češke posve različna. Želeći, da se ovim razgovorima Čeh što više okoristi, naumice sam vazda metao rieč različnu, no naglasujem, da to nipošto nigdje nije možda rieč neobična. Tako se hrvatski po prilici jednako često veli: šteta i škoda, boraviti i zadržavati se, stoput i stokrat, kazivati i govoriti, ovdje i tu itd.

právě v jeho okolí nejčistší národní kroj, který je obzvláštně malebný i elegantní, při všem tom, jest neobyčejně jednoduchý. Ten kroj může člověk obdivovati zvláště v neděli a i v pracovní den jmenovitě na Jelačičově náměstí, kde sedláci a selky prodávají ovoce, zeleninu a vejce.

Sotva může býti zajímavější a zároveň užitečnější věci než výlet do některé chorvatské vesnice v okolí záhřebském, ovšem ve společnosti dobrého tlumočníka Chorvata. Jen na ten způsob může se každý Slovan přesvědčiti, že jest Záhřeb při vší síle němčiny i vzdor vší dotěravosti maďarštiny stokrát více chorvatský, než jest Pešt maďarská.

Poznámka. Dosti často se stává, že pro jeden a týž pojem Chorvat používá dvě slova: Jedno je podobné českému, druhé je od českého zcela rozdílné. Přeje si, aby tyto rozmluvy Čechu co nejvíce prospěly, úmyslně jsem vždy dal slovo rozdílné, ale podotýkám, že to nikde není snad slovo neobvyklé. Tak se chorvatsky asi stejně často říká: šteta a škoda, boraviti a zadržavati se, stoput a stokrat, kazivati a govoriti, ovdje a tu atd.

VI. Několik nejobyčejnějších vlasteneckých písní.
(Njekoliko najobičnijih rodoljubnih pjesama.)

1. Oj Slaveni . . .

Oj Slaveni, jošte živi duh naših
djedova,
dok za narod srce bije njihovih
sinova.
Živi, živi duh slavenski, živjet
ćeš vjekoma,
zalud ponor prieti pakla, zalud
vatra groma.
Jezika dar dade nam Bog silni,
gromoviti,
nitko dakle ne sm'je nam to
blago ugrabiti.
Makar na nas navalile svega
svieta čete,
Bog je s nami, tko proti nam,
s njime hajd pod pete.
Neka ista nad nami se silna
bura snese,
stiena puca, dub se lama, zemlja
nek se trese.
Mi stojimo postojano kao kli-
surine,
bio proklet izdajica naše domo-
vine.

Opazka. Obično se pjeva: Oj Hrvati! U zadnjih 30. (trideset) godina u svim se rodoljubnim pjesmama mjesto »Slaven« pjeva »Hrvat« . . .

2. Gdje stanak moj.

Gdje stanak moj, gdje stanak
moj,
Sava teče po dolinah,

1. Hej, Slované . . .

Hej, Slované, ještě žije duch
našich dědů,
dokud pro narod bije srdce
jejich synů.
Žije, žije, duch slovanský, bude
žíť na věky,
nadarmo hrozí propast pekla,
nadarmo oheň hromu.
Dar jazyka dal nám Bůh silný,
hromovládný,
nikdo tedy nesmí nám ten
poklad vyrvati.
Třeba bi na nás útočily všeho
světa čety,
Bůh je s námi, kdo proti nám,
nuže, s ním — pod paty.
Kdyby se nad námi velká bouře
snesla,
stěna (skalní) puká, dub se
láme, země se třese.
My stojíme vytrvale jako ska-
liska,
ať bude proklet zrádce naší
vlasti.

Poznámka. Obyčejně se zpívá: Hej, Chorvaté! — V posledních 30 letech ve všech vlasteneckých písních místo »Slovan« zpívá se »Chorvat« . . .

2. Kde domov můj.

Kde domov můj, kde domov
můj?
Sáva teče po údolích,

Kupa šumi po pećinah.
S gora 'zvira grozda med,
Zemaljski raj na pogled,
Ah, to je ta krasna zemlja,
Hrvatska je stanak moj,
Hrvatska je stanak moj.
Gdje stanak moj, gdje stanak
moj.
Gdje u kraju Bogu milu
Rasti vidim divsku silu,
Svako doba, svaki čas,
Dušmaninu na užas.
Ah tu je to slavno pleme,
Medj' Hrvati stan je moj,
Medj' Hrvati stan je moj.

3. Slovenac i Hrvat.

Iz bratskog zagrljaja
poleti pjesmo sveta,
iznesi sreću raja,
pred lice cielog' svieta.
Dva ognja sada staše
u jedan plamen sjat,
kad desnice si daše
Slovenac i Hrvat.

Odnjihala nas jedna
Slobode željna mati,
I plakala je biedna
sa kobi, što je prati.
Da još smo tužni pociepani,

dok robstvo težko tišti nas.
Al' naći liek toj rani,
to zavjet nam i spas.

Od sniežnoga Triglava
do divnoga Balkana
toj majci puče slava

Kupa šumi po skalách.
S hor prýští med hroznů,
zemsky ráj to na pohled.
Ach, to je ta krásná země,
Chorvatsko je domov můj,
Chorvatsko je domov můj.
Kde domov můj, kde domov
můj?
Kde v kraji bohumilém
Růsti vidím obrovskou silu,
V každé době, v každý čas
Nepříteli na zděšení.
Ach, tu je to slavné plémě,
Mezi Chorvaty domóv můj,
Mezi Chorvaty domov můj.

3. Slovinec a Chorvat.

Z bratrského obejmutí
vzleť píseň svatá,
vyslov štěští ráje
před tvaří celého světa.
Dva ohně teď začaly
v jednom plamenu zářiti,
když si pravice podali
Slovinec a Chorvat.

Kolébala nás jedna
svobody žádostivá matka
a plakala ubohá
nad osudem, jaký ji stíhá.
Že jsme ještě, chudáci, roz-
štěpeni,
dokud nás těžké otroctví tlačí.
Ale najíti lék té ráně,
to jest náš slib a spása.

Od sněžného Triglava
do čarokrásného Balkanu
té matce otvírá se sláva,

i zora boljih dana.
U robstvu ne će žalit
no sunce će joj sjat,
što prvi će zapalit,
Slovenac i Hrvat.

a červánky lepších dnů.
V otroctví nebude úpěti,
ale slunce jí zazáří,
jež prví zapálí
Slovinec a Chorvat.

4. Živila Hrvatska!

Glasna, jasna od pameti
preko dola, preko gora
hrvatska nam pjesma leti
sve do Sinjeg' tamo mora.
Časak meka, čas kô grom,
vječna jeka za naš dom.
Davor oj, brate moj,
Nek se slože grla bratska,
Živila Hrvatska.

4. Ať žije Chorvatsko!

Zvučná, jasná od nepaměti
přes doly, přes hory
chorvatská nám píseň letí
až do Siného tam moře.
Chvíli měkká, chvíli jako hrom,
věčná ozvěna naší vlasti.
Hrdě hej, bratře můj,
Nechť se spojí hrdla bratrská,
ať žije Chorvatsko.

5. Slavjanima.

Slavjani, Slavjani,
vi narodâ sluge,
vi čuvari carstva,
a robovi tuge.
Tudji vi kmetovi,
tudji vi vojaci,
gdje su vaša prava,
gdje vaši barjaci?
Zemlju vašu s morem
tudjin vam prisvoji,
zemlje vaše krasne
tudjin k svojim broji.
Na noge se diž'te,
Složno, braćo, sada,
slavenskoj da zemlji
samo Slaven vlada.

5. Slovanum.

Slované, Slované,
vy sluhové národů,
vy strážcové císařství,
a otroci žalu.
Cizí vy robotníci,
cizí vy vojáci,
kde jsou vaše práva,
kde vaši prápory?
Zemi vaši s mořem
cizinec si přivlastnil,
země vaše krásné
cizinec k svým počítá.
Vzhůru (Povstaňte),
Svorně, bratří, nyní,
Slovanské ať zemi
Pouze Slovan vládne.

VII. Co má každý Čech věděti o Chorvatsku a o Chorvatech.
(Što mora svaki Čeh znati o Hrvatskoj i Hrvatima.)

1. O hrvatskoj državi.

Davno prije nego što je Karlo Veliki osnovao svoju iztočnu marku, današnju Dolnju Austriju, pogotovo prije, nego što Magjari kao strašni divljaci provališe u slavensko Podunavlje, uredili su si Hrvati jaku i neodvisnu državu. Jezgrom toj državi bijaše najprije današnja Dalmacija i najbliži dio današnje Hrvatske i Bosne, a početkom 12. stoljeća pomaknulo se je hrvatsko političko središte u okolici grada Zagreba i tu je ostalo do danas. Ova sjeverna ili gornja Hrvatska nije se nikada nikomu ni sama predala, nit ju je ikada itko silom pokorio, te je ovo možda najslobodniji dio Evrope u obće, a slavenske zemlje napose. Ali što je osobito važno: Uz političku svoju samostalnost ta je gornja Hrvatska sačuvala uviek i trajnu, upravo idealnu vezu koli sa zapadnom evropskom kulturom, toli s prostranim slavenskim svietom na iztoku. Dapače još više: U toj gornjoj Hrvatskoj rodio se i odhranio najveći i najdalekovidniji sveslavenski mislilac i političar Juraj Križanić; zato je u tom dielu Hrvatske nastao jedini centripetalni slavenski narodni

1. O chorvatském státě.

Dávno před tím, než Karel Veliký založil svou východní marku, dnešní Rakousy Dolní, a dokonce před tím, než Maďaři jako strašní divoši vtrhli do slovanského Podunaví, zřídili si Chorvaté silný a nezávislý stát. Jádrem toho státu byla nejdříve nynější Dalmacie a najbližší část dnešního Chorvatska a Bosny a počátkem 12. století pošinulo se chorvatské politické středisko v okolí města Záhřeba a tu zůstalo i dodnes. To severní či horní Chorvatsko nikdy se nikomu ani samo nevzdalo, aniž by je byl kdo mocí pokořil, takže je to snad najsvobodnejší část Evropy vůbec, a slovanské země zvláště. Ale co jest jmenovitě důležito: Mimo svou politickou samostatnost horní Chorvatsko udržovalo vždy trvalé, takřka ideální styky jak se západní evropskou kulturou, tak i s širým slovanským světem na východě. Ba ještě více: V tom horním Chorvatsku narodil se a odchoval největší a nejprozíravejší všeslovanský myslitel a politik Jiří Križanić; proto v té části Chorvatska nastalo jediné soustředivé slovanské národní hnutí nejdříve

pokret najprije pod ilirskim, a onda pod jugoslavenskim imenom; zato su preporoditelji iz te gornje Hrvatske najprije izdali (1844) najglasovitije djelo najvećega obćeslavenskoga pjesnika, Dubrovčanina Ivana Gundulića; zato je u tom dielu Hrvatske bilo još i godine 1848., — poslie cielih stoljeća turskih ratova i poslie svih strahota njemačke grabežljivosti — toliko sviesti, ponosa i snage, da je narodni ban Jelačić najprije — banskim listom od 25. travnja 1848. — ukinuo kmetstvo i desetinu na vječna vremena, a onda s oslobodjenim narodom i s mačem u ruci odbio magjarsku šovinističku revoluciju, koja je čitave narode, pa i same Hrvate jednostavno htjela izbrisati s lica zemlje. A zato je ta Hrvatska god. 1868. i 1873., dakle poslie podpunih i nenadaních pobjeda pruskih i poslie otvorene alijance Magjara sa svekolikim Niemstvom, bila ipak kadra sklopiti evo ovakvu državopravnu nagodbu:

1. Nagodbu sklapa odredjeni broj delegata hrvatskoga sabora s j e d n a k i m b r o j e m izaslanika sabora ugarskoga. (Tih je izaslanika obično dvanaest, a zovu se kraljevinski odbor ili ti latinskim imenom: regnikolarna deputacija).

nazvané illyrské, a potom jihoslovanské; proto buditelé z toho horního Chorvatska nejdříve vydali (1844!) nejproslulejší dílo největšího všeslovanského básníka, Dubrovčana Ivana Gundulíće; proto v té části Chorvatska bylo ještě r. 1848. — po celých stoletích tureckých válek a po všech hrůzách německé hrabivosti — tolik uvědomění, hrdosti a síly, ze národní ban Jelačić nejdříve banským listem (od 25. dubna 1848.) zrušil robotu a desátky na věčné časy a potom s osvobozeným národem a s mečem v ruce odrazil maďarskou šovinistickou revoluci, která celé národy, ba i Chorvaty chtěla jednoduše smazati s povrchu zemského. A proto to Chorvatsko r. 1868. a 1873., tedy po úplných a neočekávaných vítězstvích pruských a po zjevné allianci Maďarů s veškerým Německem bylo přece s to uzavříti toto státoprávní vyrovnání:

1. Vyrovnání uzavírá určitý počet delegatů chorvatského sněmu se s t e j n ý m p o č t e m vyslanců uherského sněmu. (Těch delegátů jest obyčejně dvanáct, a jmenují se výbor z království, čili latinským jménem: regnikolarna deputace.)

2. Najvažniji, financijalno-gospodarski dio nagodbe, sklapa se samo na 10 godina baš kao i financijalno-gospodarska nagodba izmedju »zemalja krune sv. Stjepana« i »ostalih kraljevina i zemalja Njegovoga Veličanstva«, a obnoviti se može ta financijalna nagodba samo na spomenutom temelju podpune ravnopravnosti.

3. Nagodba se može promieniti samo onim putem, kojim je nastala; ne smije je jednostavno mienjati ni ugarski sabor, ni ugarska vlada, kako to krivo misle svi magjarski političari.

4. U nagodbi je izrično priznato (§ 59.), da je Hrvatska »posebni politički teritorij s posebnim političkim narodom«; da na tom teritoriju ima i z k l j u č i v o vladati hrvatski jezik koli kod autonomnih, »zemaljskih« ureda, (§ 56.) toli i kod ureda zajedničkih, »državnih« (§ 57.); da se na tom teritoriju vije zastava hrvatska i izvješuje bilo samo hrvatski, bilo zajednički hrvatsko-ugarski grb (§ 61—63); da napokon na tom teritoriju ni zajednička (peštanska) vlada ne smije ništa učiniti bez privole hrvatskoga bana. A hrvatski ban, to je hrvatska vlada, jer svaki se zakon završuje zaključnom ustanovom: »Izvršenje ovoga zakona povjerava se

2. Nejdůležitejší finanční-hospodářský díl vyrovnání uzavírá se jen na 10 let právě tak jako finančně-hospodářské vyrovnání mezi »zeměmi koruny sv. Štepána« a »ostatními královstvími a zeměmi J. V.«; to finanční vyrovnání se může obnoviti jen na zmíněném základě úplné ravnoprávnosti.

3. Vyrovnání se může proměniti jen onou cestou (tímto způsobem), jak povstalo; nesmí je tedy jednostranně měniti ani uherský sněm, ani uherská vláda, jak to nesprávně myslí všichni maďarští politikové.

4. Ve vyrovnání je výslovně uznáno (§ 59.), že je Chorvatsko »zvláštní politické territorium se zvláštním politickým národem«; že na tom území má výhradně panovati chorvatský jazyk jak u autonomních, (»zemských«) úřadů (§ 56.) tak i u společných úřadů »státních« (§ 57.); že na tom území vlaje chorvatský prápor, a vyvěšuje se buď jen chorvatský, buď společný chorvatsko-uherský znak (§ 61—63.); že konečně na tom territoriu ani »společná« (peštská) vláda nesmí ničeho učiniti bez svolení chorvatského bána. A chorvatský bán to je chorvatská vláda, neboť každý zákon končí závěrečným ustanovením: »Provádění to-

banu«. Ban je dakako odgovoran samo hrvatskomu saboru.

Hrvatska je dakle i danas posebna država sa svojim državnim saborom i sa svojom državnom vladom u Zagrebu. Taj sabor i ta vlada imadu naročito podpunu i neograničenu suverenost u svemkolikom školstvu, sudstvu i upravi, pak u svim pitanjima zdravstva, živinarstva, gospodarstva itd., jednom riečju u svem onom, što nije izrično (§§ 6—11) pridržano »zajedničkomu« saboru i »zajedničkoj« vladi u Pešti. Tako prema izričnoj ustanovi nagodbe (§ 4.) imade i Hrvatska sudjelovati kod obnove temelja uzajamnoga odnošaja medju »Ugarskom« i »Austrijom«, te će kod skorašnje carinske razstave (1917.) upravo Hrvatska odlučiti o tom, da Slaveni u ovoj monarhiji ne budu opet žrtvovani tu Niemcima, a tamo Magjarima. Napokon je vrlo važno, da ponajvažnija listina hrvatskoga državnoga prava, hrvatska pragmatička sankcija od 1712. (tisuću sedam sto i dvanajste) izrično ustanovljuje nerazdruživost Hrvatske i susjednih slovenskih zemalja, a tim i njezinu nerazdruživost od Češke.

hoto zákona svěřuje se bánu«. Bán je ovšem zodpovědný jen chorvatskému sněmu.

Chorvatsko jest tedy i dnes zvláštní stát se svým státním sněmem i se svojí státní vládou v Záhřebě. Ten sněm a ta vláda mají zvláště úplnou a neobmezenou suverenost ve všelikém školství, soudcovství a správě, potom ve všech otázkách zdravotnictví, zvěrolékařství, hospodářství atd., jedním slovem ve všem onom, co není výslovně ponecháno (§§ 6—11.) »společnému« sněmu a »společné« vládě v Pešti. Tak dle výslovného ustanovení vyrovnání (§ 4.) má i Chorvatsko se účastniti při obnovení základu vzájemného poměru mezi »Uhry« a »Rakouskem«, takže při blízké celní rozluce (1917.) právě Chorvatsko rozhodne o tom, aby Slované v této monarchii nebyli opět obětováni tu Němcům a tam Maďarům. Konečně jest velmi důležito, že jedna od nejznamenitějších listin chorvatského státního práva, chorvatská pragmatická sankce z roku 1712. výslovně stanoví nerozlučitelnost Chorvatska a sousedních slovinských zemí, a tím i jeho nerozlučitelnost od Čech.

2. O hrvatskom narodu.

Hrvatima je današnja Dalmacija bila dugo vremena ne samo političko, nego i narodno-kulturno središte. To se vidi naročito još i danas iz toga, što se u svim dalmatinskim biskupijama i u biskupiji senjsko-modruškoj, pak u krčkoj, sačuvalo bogoslužje na starom slavenskom, dotično — u senjskoj biskupiji — baš na hrvatskom jeziku. Naročito se dalmatinska Hrvatska iztaknula tim, što je u njoj već pred četiri stoljeća počela cvasti hrvatska književnost, koja se onda u slobodnoj dubrovačkoj republici tečajem sedamnaestoga stoljeća popela na toliku visinu, da najbolji njezini plodovi, poimence glasoviti Gundulićev epos »Osman«, imadu trajnu književnu vriednost.

Turskim ratovima i mletačkom lukavošću potisnut je hrvatski narod s jugoiztoka na sjeverozapad, te mu je gornja Hrvatska s glavnim gradom Zagrebom danas i političko i narodno-kulturno središte.

U tom dielu Hrvatske govori narod većinom starim narječjem, koje je češtini mnogo sličnije, nego hrvatski književni jezik. To je narječje i Slovencima

2. O chorvatském národě.

Chorvatům byla dnešní Dalmacie po dlouhou dobu nejen politické, nýbrž i národně-kulturní středisko. To se vidí ještě i dnes jmenovitě z toho, že ve všech dalmatských biskupstvích a take v biskupství senjsko-modrušském, potom v biskupství krčském zachovala se bohoslužba v starém slovanském jazyku, dotyčně — v seňském biskupství — dokonce v jazyku chorvatském. Jmenovitě dalmatské Chorvatsko vyniklo tím, že tu již před čtyřmi sty lety počala kvésti chorvatská literatura, která se potom v svobodné dubrovnické republice během sedmnáctého století vyšinula na takovou výši, že nejlepší její plody, zvláště proslulý Gundulićův epos »Osman«, mají trvalou literární cenu.

Tureckými válkami a benátskou chytrostí zatlačen byl chorvatský národ z jihovýchodu na severozápad, a tak jest horní Chorvatsko s hlavním městem Záhřebem dnes jeho politické i národně-kulturní středisko.

V teto části Chorvatska mluví národ většinou starým nářečím, které je češtině mnohem podobnější než spisovný chorvatský jazyk. To je nářečí i Slo-

tako blizu, da ga oni smatraju kao svojim narodnim govorom, te često vele, da se u Zagrebu govori zapravo slovenski. Od staroga kulturnoga središta u Dalmaciji ostala je Hrvatima jaka težnja za narodnim jedinstvom hrvatsko-srbskim; novo središte u Zagrebu razvilo je jaku težnju za narodnim jedinstvom hrvatsko-slovenskim. — Ovo je nastojanje već do danas toliko uspjelo, da su Hrvati sa Slovencima jedan kulturno-politički faktor na prostoru oko stopedeset tisuća četvornih kilometara **s Primorjem od Trsta do Kotora, s više od 6 milijuna čistoga slavenskoga pučanstva.** Prema Srbima nije ovo nastojanje podpuno uspjelo zato, jer sa srbskom inteligencijom nije do sada bio moguć sporazum na temelju hrvatskoga državnoga prava, jerbo je ta inteligencija radi svojih predsuda o hrvatskom »jezuitizmu« i »austrijanštini« — što da je nerazdjelivo od hrvatskoga državnoga prava — vazda bila i do danas velikom većinom ostala magjaronska.

Glavno obilježje hrvatskoga seljačkoga puka, dakle preogromne većine naroda, jest u tom, da je iskreno pobožan, ali da strogo luči popa od vjere i Boga, te u Hrvatskoj

vincům tak blízké, že je oni považují svým národním jazykem, pročež často praví, že se v Záhřebě mluví vlastně slovinsky. Od starého kulturního střediska v Dalmacii zůstala Chorvatům silná snaha po národní jednotě chorvatsko-srbské; nové středisko v Záhřebě vyvinulo silnou snahu po národní jednotě chorvatsko-slovinské. — To snažení se již dodnes tak podařilo, že jsou Chorvaté se Slovinci jeden kulturně-politický faktor na prostoru asi sto padesáti tisíc čtverečných kilometrů **s Přimořím od Terstu do Kotora, kde je více než 6 milionů čistého slovanského obyvatelstva.** Vůči Srbům tyto snahy nezdařily se úplně proto, jelikož se srbskou inteligencí nebylo možné dosud dorozumění na základě chorvatského státního práva, neboť ta inteligence pro své předsudky o chorvatském »jesuitismu« a »rakušáctví« — co jest prý nerozlučitelno od chorvatského státního práva — byla vždy a dodnes velikou většinou zůstala maďaronská.

Hlavní rys chorvatského selského lidu, tedy přeohromné většiny národa, jest v tom, že jest upřímně pobožný, ale že přesně liší kněze od víry a Boha, takže v Chorvatsku pro

za izraziti klerikalizam nema nikakvoga terraina. Dosliedno tomu hrvatski puk nikomu ne zamjera, što se drži svoje vjere, naprotiv ne drži mnogo do ljudi, koji živu kao da nemaju nikakve vjere. Hrvatski seljak ni jednoga naroda ne mrzi, ni Magjara, ni Turaka, a Niemcima i Talijanima više se sprda, nego da ih se boji. Rusi su medju pukom vrlo popularni, za Poljake se jedva i znade, Česi su poznati obično kao »Pemci«. U seljačtvu se istom u posliednjih desetak godina širi izrazita narodna sviest hrvatska i slavenska, te ima mnogo znakova, da će u Hrvatskoj doskora posvema prevladati podpuno originalna, samonikla demokracija bez svih onih negativnih elemenata — naročito bez razredne borbe i bez mržnje na historijske družtvene uredbe — koji na naše oči podkapaju i sam obstanak jedinoj slavenskoj velevlasti i najvećemu slavenskomu narodu.

Najnaprednija je u gospodarstvu gornja Podravina, gdje su najveća hrvatska sela Novigrad, Virje i Gjurgjevac (sva tri u županiji bjelovarskoj), pak doljnja Hrvatska (Sriem) i Posavina. Najbolji gospodari danas su većinom i narodno najsviestniji, čega još pred malo

zjevný klerikalism není žádného terrainu. Proto chorvatský sedlák nikomu nezazlívá, když se drží své víry, nýbrž naopak neváží si mnoho lidí, kteří žijí jako bez víry. Chorvatský sedlák k žádnému národu nechová nenávisti, ani k Maďarům ani k Turkům, a Němcům a Taliánům více se vysmívá, než aby se jich bál. Rusové jsou mezi lidem velmi populární, o Polácích sotva že se něco ví, Češi jsou známi obyčejně jako »Pemci«. V selském lidu teprve v posledních deseti letech šíří se výrazné národní uvědomění chorvatské a slovanské, takže lze pozorovati mnoho příznaků, že v Chorvatsku v brzku úplně ovládne zcela originální, svérázná demokracie bez všech oněch negativních elementů, — zvláště bez třídního boje a bez nenávisti na historická sociální zřízení — které před našima očima podkopávají i samu existenci jediné slovanské velmoci a největšímu slovanskému narodu.

Nejpokročilejší v hospodářství jest horní Podravina, kde jsou největší chorvatské vesnice Novigrad, Virje a Gjurgjevac (všechny tři v žup. bělovarské), potom dolní Chorvatsko (Srěm) i Posavina. Nejlepší hospodáři jsou dnes většinou i národně nejuvědomě-

godina nije bilo. U velikom dielu gornje Hrvatske narod silno trpi radi nedostatka zemlje, jedno radi prenapučenosti, drugo radi vlastelinskih dobara. Poimence, u Zagorju — županija varaždinska — stištu se ciele brojne obitelji na jednom jutru, pače i na manjem zemljištu. U Hrvatskoj opet od Kupe do mora, osobito u Primorju, sve je sam krš, te narod ne bi mogao ni preživjeti bez tudjine, naročito bez Amerike.

Za cvatući obrt i trgovinu Hrvatska je upravo kao stvorena, jedno radi neobičnoga bogatstva u surovinama svake ruke, drugo radi svoga položaja na moru i na Dunavu. Ali na nesreću danas se i za Hrvatsku o svim obrtnim i trgovačkim stvarima odlučuje u Pešti, a tu je već odavna prevladala takva bezsaviestnost, te magjarski političari idu upravo za gospodarskim uništenjem »kraljevinâ posestrima«. Ako nisi magjaron, ili ako se barem ne prikazuješ takvim, ne možeš dobiti dozvole (dakako u Pešti!) ni za krčmu, ili za ciglanu, a kamo li za kakvu tvornicu, a željezničke tarife su takove, da žito i brašno iz Karlovca, Zagreba i Siska plaća na Rieku više, ako ide tamo ravno, nego ako ide preko Pešte. Uz to je

lejší, čehož ještě před málo lety nebylo. Ve velké části horního Chorvatska národ mnoho trpí nedostatkem země, jednak pro hustou zalidněnost, jednak pro velkostatky. Zvláště v Záhoří — županie varaždinská — celé četné rodiny jsou stlačeny na jednom jitru, ba i na menším pozemku. Naproti tomu od Kupy do moře, zvláště v Přímoří, vše je samý kámen, takže by tu národ nemohl žíti bez ciziny, zvláště bez Ameriky.

Pro kvetoucí průmysl a obchod Chorvatsko je jako stvořeno nejen pro neobyčejné bohatství v surovinách všeho druhu, nýbrž i pro svoji polohu na moři a na Dunaji. Ale na neštěstí rozhoduje se dnes také o všech průmyslových a obchodních záležitostech Chorvatska v Pešti, kde však již dávno nabyla vrchu taková nesvědomitost, že maďarští politikové snaží se hospodářsky přímo zničiti »bratrská království«. Nejsi-li maďaron, anebo se za takového aspoň ne vydáváš, nemůžeš obdržeti dovolení — ovšem v Pešti — ani pro hospodu, ani pro cihelnu, a což teprve pro továrnu, kdežto železniční sazby jsou tak upraveny, že obilí a mouka z Karlovce, ze Záhřeba a ze Sisku platí do Rěky více,

čitav porezni i financijalni sistem za Hrvatsku upravo poguban, pa je to i bio glavni razlog — povod su bili nezakoniti magjarski napisi — velikomu narodnomu pokretu 1903 (godine hiljadu devet sto i treće.)

Taj je pokret učinio kraj dvadesetgodišnjoj bezprimjernoj korupciji i tiraniji grofa Khuen-Héderváry-a, a bio bi učinio i kraj magjarskomu gospodstvu, da se »riečkom rezolucijom« od 3. X. (trećega listopada) 1905. (hiljadu devet sto i pete) nije najveći dio hrvatske opozicije na ponuku iz Dalmacije, a uz oduševljenu pomoć Srba, postavio ne samo na magjaronsko, nego dapače na m a g j a r s k o - k o š u t o v s k o stanovište.

když tam jde přímo, než jde-li přes Pešt. Vedle toho celá daňová a finanční soustava jest pro Chorvatsko přímo záhubná, což také bylo hlavní příčinou — podnětem byly nezákonné maďarske nápisy — velkému národnímu hnutí 1903.

To hnutí učinilo konec dvacetileté bezpříkladné korrupci a tyranii hr. Khuen-Héderváryho a bylo by učinilo konec také maďarskému panství, kdyby »rěckou resolucí« ze dne 3. X. 1905. největší díl chorvatské oposice na podnět z Dalmacie a s nadšenou pomocí Srbů nebyl se postavil nejen na maďaronské, nýbrž dokonce na **maďarsko-košutovské** stanovisko.

3. Hrvatsko poljodjelstvo, obrt i trgovina.

Hrvatska je zemlja maloga s e l j a č k o g a posjeda: šest sedmina, po prilici, svega obradjenoga tla imade u svojim rukama seljačtvo, a jednu sedminu veleposjednici. Ali još važnije je ovo: Velika, pače i srednja imanja neprestance se parceliraju, a kupci tih čestica listom su sami seljaci. Radostnomu ovomu pojavu, koji je u svoj Evropi osamljen — jer u Englezkoj, Francezkoj, Nje-

3. Chorvatské zemědělství, průmysl a obchod.

Chorvatsko jest země malých rolníků: asi šest sedmin vzdělané půdy má v rukou selský lid, a jednu sedminu velkostatkáři. Důležitější jest však toto: Veliké, ba i střední statky neustále se parcelují a kupci těch částek vesměs jsou samí sedláci. Radostnému tomu zjevu, který je po vší Evropě ojedinělý — jelikož v Anglii, ve Francii, v Německu, v Čechách, a v Uhrách atd., velike statky

mačkoj, Češkoj i Ugarskoj itd. veliki posjedi gutaju srednje i male — u glavnom su dva razloga: Hrvatski veleposjednici obično su bez ikakve strukovne gospodarske naobrazbe, a živu, razumije se, na veliko; seljak naprotiv živi još uviek patriarkalno, a radi neprispo dobivo više i bolje, nego se je radilo još pred deset do dvadeset godina. Ima dapače krajeva, gdje je hrvatski seljak istom u ove zadnje dvie, tri godine najprije dostigao, a onda i prestigao njemačke i magjarske doseljenike.

Za napredak hrvatskoga ratarstva prevažan su faktor češki naseljenici iz južne Češke i Moravske, koji su već sada s gospodarskoga, a dakako i s narodnoga gledišta, prava sreća za Hrvatsku. Ima ih u svem već blizu do stotinu tisuća, a najviše u županiji bjelovarsko-križevačkoj, koja je upravo zato u gospodarstvu najnaprednija u svoj Hrvatskoj, a ističe se napose vanredno naprednim stočarstvom.

Po svojim sposobnostima Hrvati su rodjeni zanatnici; Primorci su glasoviti zidari i graditelji; Gorani (iz kraja od Kupe do mora) nenadkriljivi šumski radnici; Posavci tesari i graditelji ladja, itd. Za trgo-

pohlcují střední a malé, — jsou hlavně dvě příčiny: Chorvatští velkostatkáři jsou obyčejně bez jakéhokoliv odborného hospodářského vzdělání, a žijí, to se se samo sebou rozumí, na veliko; sedlák naproti tomu žije ještě stále patriarchálně, a pracuje mnohem více a lépe, než se pracovalo ještě před deseti až dvaceti lety. Jsou dokonce i takové kraje, kde chorvatský sedlák teprve za dvou, tří posledních let nejdříve dostihl a po tom i predstihl německé a maďarské přistěhovalce.

Pro pokrok chorvatského rolnictva velmi vážný faktor jsou čeští přištěhovalci z jižních Čech a z Moravy, kteří jsou již teď s hospodářského, a ovšem i s národního hlediska pravé štěstí pro Chorvatsko. Jest jich všeho všudy již skoro sto tisíc, nejvíce v županii (kraji) bjelovarsko-križevačské, která je právě proto v hospodářství nejpokročilejší v celém Chorvatsku a vyniká neobyčejně pokročilým chovem dobytka.

Dle svých schopností Chorvaté jsou rození řemeslníci; »Přímořští« jsou proslulí zedníci a stavitelé; »Horálové« (z kraje od Kupy až k moři) nedostižitelní lesní dělníci; Posavané tesaři a stavitelé lodí, atd. Pro

vinu imadu najviše dara Primorci, Gorani i Zagorci (izmedju Zagrebačke gore i Štajerske).

Prema narodnom značaju Hrvatima je odvratna nesolidna židovsko-magjarska špekulacija, a uz to je sva sreća, da u Hrvatskoj još uviek vriedi pravni red (gradjanski i kazneni zakon, pak trgovačko i mjenbeno pravo) gotovo kao i u »Austriji«, a to silno pomaže gospodarsku uzajamnost Hrvata sa Slovencima i Česima.

Čim si Hrvatska **s českom i poljskom pomoću** izvojšti financijalnu i trgovačku neodvisnost od Pešte, osjetit će u Pragu i u Krakovu, da je Jadransko more u istinu hrvatsko i — slavensko.

Osim magjarske grabežljivosti smeta hrvatskomu obrtu i trgovini još najviše to, što u javnom životu odlučuju samo činovnici, odvjetnici i svećenici, jer neodvisne praktično naobražene inteligencije gotovo ni nema. Zato se hrvatski gospodarski preporod — koji je u seljačtvu već započeo — dade provesti samo tako, da prosviećeno i udruženo seljačtvo (90% naroda!) dobije prvu i odlučnu rieč u domovini.

obchod mají nejvíce nadání Pomořané, Horálové a Záhořané (mezi Záhřebskou horou a Štýrskem).

Dle národní povahy Chorvatům se protiví nesolidní židovsko-maďarská spekulace a vedle toho platí na štěstí v Chorvatsku ještě stále téměř týž právní řád (občanský a trestní zákonník, dále obchodní a směnečné právo), jak i v »Rakousku«, což mocně sílí hospodářskou vzájemnost se Slovinci a s Čechy.

Jakmile Chorvatsko **s českou a polskou pomocí** vymůže si finanční a obchodní nezávislost na Pešti, pocítí se v Praze i v Krakově, že Adratické moře jest skutečně chorvatské a — slovanské.

Kromě maďarské hrabivosti překáží chorvatskému průmyslu a obchodu ještě nejvíce to, že ve veřejném životě rozhodují pouze úředníci, advokáti a kněží, jelikož nezávislé, prakticky vzdělané inteligence téměř není. Proto chorvatské hospodářské obrození — které v selském lidu již počalo — možno provésti pouze tím, když vzdělaný a sdružený selský lid (90% národa!) nabude prvního a rozhodujícího slova ve vlasti.

4. O hrvatskoj znanosti, književnosti i umjetnosti.

Ognjištem je hrvatskoj znanosti »Jugoslavenska Akademija« u Zagrebu. Utemeljio ju je slavni vladika Strossmayer († 1905), a na vanrednu visinu ju je podigao najveći hrvatski povjestničar Franjo Rački († 1893). Osim Račkoga veliki su povjestničari: Kukuljević i Mesić, a još danas djeluju: Klaić i Smičiklas, pak mladji Šišić i Horvat.

Uz povjestnicu bave se Hrvati najviše jezikoslovjem i pravom, te je Hrvat Jagić — prije sveučilištni profesor u Petrogradu, sada u Beču — jezikoslovac svjetskoga glasa, a sam Zagreb ima čitav niz odličnih pravnika.

Političke ili ti socialne znanosti (narodno gospodarstvo, kulturna savremena povjest, itd.) počinju se njegovati istom za naših dana.

Ni književnost hrvatska nije još ni iz daleka dosta socijalna: Najrazvitiji je u njoj epos i historijski roman.

Sve temelje kulturnoga života postavila si je Hrvatska prije svoje nagodbe s Ugarskom (1868.), pa je i to jedan veliki razlog, što je Hrvatska još i danas posebna država. I svoje sveučilište u

4. O chorvatské vědě, literatuře a umění.

Ohniskem chorvatské vědě jest »Jihoslovanská Akademie« v Záhřebě. Založil ji slavný biskup Strossmayer († 1905.), a na neobyčejnou výši pozvedl ji největší chorvatský dějepisec František Rački († 1893). Kromě Račkého velcí dějepisci jsou: Kukuljević a Mesić, a ještě podnes působí: Klaić a Smičiklas, pak mladší: Šišić a Horvat.

Kromě dějepisu pracují Chorvaté nejvíce na jazykozpytu a právu, tak že Chorvat Jagić — dříve universitní profesor v Petrohradě, nyní ve Vídni — jest filolog světového jména, kdežto sám Záhřeb čítá celou řadu znamenitých právníkův.

Politické anebo sociální vědy (národní hospodářství, kulturní současné dějiny, atd.) začínají se pěstovati teprvé za našich dnů.

Také chorvatské literatuře mnoho schází, aby byla dosti sociální: Nejvíce se v ní vyvinul epos a historický roman.

Všechny základy kulturního života položilo si Chorvatsko před svým vyrovnáním s Uhrami (1868.), což jest také příčinou, že Chorvatsko je ještě podnes zvláštní stát. Také svoji universitu v Záhřebě založili Chor-

Zagrebu podigoše Hrvati odmah poslie prve obnove nagodbe (1874.), dok se još nije učvrstio dualizam, a tim kasnije i premoć Magjara. Žalostno je i sramotno, da hrvatska inteligencija još uviek više čita — koliko u obće čita — njemački i talijanski, nego hrvatski, te u Hrvatskoj ni najdarovitiji i najplodniji književnik ne može nikako živjeti od svoga pera, osobito ako samostalno djeluje i politički, što u ovako malenu, a još k tomu zapuštenu narodu, od njega traži savjest.

Hrvatska se je umjetnost neočekivano razvila u zadnjih deset, petnaest godina, te sad već ima ciela četa slikara i kipara, kojima su radnje poznate i priznate i u mnogim evropskim umjetničkim središtima prvoga reda (u Parizu, Pragu, Petrogradu, u Monakovu, Beču, Berlinu itd.)

Vanredno se odlikovaše oni hrvatski kipari (Meštrović i drugi), pa oni hrvatski slikari (Rački i drugi), koji na rimskoj izložbi 1911. (u srbskom paviljonu) izložiše svoje umjetnine.

5. Životne potrebe hrvatskoga naroda:

1. Zajamčiti današnju državnu autonomiju, t. j. do temelja promieniti današnji odnošaj prema

vaté ihned po prvém obnovení vyrovnání (1874.), pokud se ještě neupevnil dualismus a tím pozdější nadvláda Maďarů. Jest smutné a hanebné, že chorvatská inteligence ještě stále více čte — pokud vůbec čte — německy a italsky než chorvatsky, tak že v Chorvatsku ani nejnadanější a najplodnější spisovatel naprosto nemůže žíti od svého péra, zvláště když samostatně působí také politicky, což v národě tak malém, a vedle toho zanedbaném, od něho žádá svědomí.

Chorvatské umění vyvinulo se neočekávaně za posledních deset, patnáct let tak, že již nyní existuje celá řada malířův a sochařův, jejichž práce jsou známy a uznány i v mnohých evropských uměleckých střediskách prvého řádu (v Paříži, v Praze, v Petrohradě, v Mnichově, ve Vídni, v Berlíně, atd.)

Neobyčejně (»mimořádně«) se vyznamenali oni chorvatští sochaři (M. a jiní) jakož i oni chorvatští malíři (R. a jiní), kteří na římské výstavě 1911. (v srbském paviloně) vystavili svá umělecká díla.

5. Životní potřeby chorvatského národa:

1. Zaručiti dnešní státní autonomii, t. j. ze základu změniti dnešní poměr k Uhrám

Ugarskoj tako, da bana ne predlaže ugarski (faktično magjarski) ministar predsjednik i da ni ugarski sabor, ni ugarska vlada nema nikakvoga upliva na zakonodavstvo i na eksekutivu u Hrvatskoj.

2. Organizovati najbrojniji ratarski, seljački stalež, politički gospodarski i kulturno tako, da u javnom životu preuzme onu ulogu, koju je u povjesti vršilo plemstvo, a danas ju — ne vrši ni činovnička, ni ostala, **nepraktično** odgojena i **nepraktično** naobražena inteligencija.

3. Ovakvu čisto demokratsku hrvatsku državu osloniti na slavensku većinu u »Austriji« i to ne samo gospodarski i kulturno, nego i politički u smislu hrvatske pragmatičke sankcije, osobito za slučaj, da Magjarima podje za rukom njihova težnja za personalnom unijom.

tak, aby bána ne navrhoval uherský (fakticky: maďarský) ministr předseda a aby ani uherský sněm, ani uherská vláda neměla žádného vlivu na zákonodárství a na vládu v Chorvatsku.

2. Organizovati nejčetnější rolnický, selský stav, politicky, hospodářsky a kulturně, aby ve veřejném životě převzal úlohu, kterou v dějinách konala šlechta a které dnes — neplní ani úřednická, ani ostatní n e p r a k t i c k y vychovaná a n e p r a k t i c k y vzdělaná inteligence.

3. Takový ryze demokratický stát opříti o slovanskou většinu v »Rakousku«, a to nejen hospodářsky a kulturně, nýbrž také politicky ve smyslu chorvatské pragmatické sankce, zvláště pro případ, kdyby se Maďarům podařila jejich snaha za personální unií.

VIII. Hlavní rozdíly v skloňování.

(Glavne razlike u sklonitbi.)

Chorvatské skloňování jest daleko jednodušší než české. Kdežto čeština má na třicet vzorů skloňování, jest jich v chorvatštině jen asi deset. Ve školách obecných učí se dokonce, že jsou pouze tři vzory skloňování: pro mužský a střední rod (jelen, selo), pro ženský rod na *a* (riba) a pro ženský rod na souhlásku. Podle přípony 2. pádu jedn. čísla jmenuje se prvé skloňování **a**, druhé **e** a třetí **i**.

1. Prvé skloňování. — Prva sklonitba.

J e d n o t n é č í s l o. — J e d n i n a.

V chorvatštině všechna podstatná jména mužského a středního rodu mají v 2. p. jedn. č. vždy a bezvýminečně příponu **a**. Na př.: jelen, jelen**a**; orač, orač**a**; led, led**a**: slovo, slov**a**; polje, polj**a**.

Chorvatština sice také přesně rozlišuje měkké a tvrdé souhlásky, ale v samém skloňování má to vliv pouze na 5. a 7. pád. jedn. č. a na tvoření množného čísla u jednoslabičných podstatných jmen.

Pátý pád zní totiž po tvrdých souhláskách jako v češtině na **e** (jelene!), ale zato po měkkých souhláskách přijímá příponu **u** místo českého **i**; na př.: orač**u**! prijatelj**u**! (příteli!), muž**u**!

V třetím pádu je vždy přípona **u**: jelenu, oraču, selu, polju (jako v staré češtině). Příklady: Idem gospodinu učitelju (Jdu k pánu učiteli); dajte kralju kraljevo, Bogu božje!

Tu třeba míti na zřeteli, že také **u** vlastních podstatných jmen přípona **u** připojuje se ku kmenu: Bráfu, Kaizlu, Hajnu, Pražáku, Ružiću, Dražiću, Dvořáku, Radiću.

Sedmý pád má po tvrdých souhláskách příponu **om**, po měkkých **em** (jelen**om**, orač**em**).

Šestý pád končí se jako 3. p. **vždy** na **u**.

M n o ž n é č í s l o. — M n o ž i n a.

Zvláštnost množ. čísla jest v tom, že u velmi mnohých jednoslabičných podst. jmen mezi kmen a příponu vsouvá se ve **všech** pádech po tvrdých souhláskách **ov** a po měkkýeh **ev**.

První pád má **vždy** příponu **i** (v mužském rodu): stol, stolovi; vol, volovi; sin, sinovi; djed, djedovi; slon, slonovi; kralj, kraljevi; puž, puževi; panj, panjevi (pařezy); mač, mačevi.

Na rozdíl od češtiny jednoslabičná podstatná jména vlastní v chorvatštině nikdy nevsouvají **ov**. Proto: Rus, Rusi; Prus, Prusi, Sas, Sasi; Čeh, Česi; Grk, Grci (Řekové); Srbin, Srbi; Vlah, Vlasi. Podle toho puk (lid, národ), má množné číslo vždy puci: Svi ostali puci — všichni ostatní národové! Kromě toho následující jednoslabičná podst. jména nikdy nevsouvají ov (ev): pas, psi; konj, konji; mrav, mravi (mravenci); raci, crvi (červi), prsti, vlasi, zubi.

Druhý pád tvoří se způsobem, který je z celého chorvatského skloňování pro všechny Slovany nejobtížnější. Prakticky však možno se říditi takto: U podst. jm. muž. rodu tvoří se 2. pád mn. č. od prvního pádu jednotného čísla příponou **a**, které se vždy dlouze vyslovuje, a někdy se ta délka i označuje: Starac, staraca (starců); učitelj, učiteljâ; mudrac, mudracâ; lovac, lovacâ; narod, narodâ a p.

Délka na příponě označuje se pouze na rozdíl stejně znějícího pádu jednotného čísla, a to jen tehdy, stojí li podst. jm. bez přívlastku. Na př.: Pravo narodâ, (mn. č.) na rozdíl od pravo naroda (jedn. č.). S přívlastkem však bez značky: Pravo slavenskih naroda.

U uvedených jednoslabičných podst. jmen zní druhý pád zcela pravidelně (totiž s příponou **a** dlouhé): stolova, volova, sinova, djedova, slonova, kraljeva, atd. (stolů, volů atd.).

Zdánlivou výjimku z onoho praktického pravidla tvoří jen několik podst. jmen, která v češtině končí na **el**, v spisovné chorvatštině však na **ao** (v dialektě na **el** nebo **al**): kotao (kotel), kotala (kotlů); čavao (hřebík), čavala; posao (práce) posala atd. Ta podst. jm. mohou ostatně mn. č. tvořiti jako jednoslabičná: kotlovi, kotlova; poslovi, poslova atd.

Dle toho jest stejně správné: ministar izvanjskih posala anebo poslova (ministr vnějších záležitostí).

U podst. jm. středního rodu tvoří se 2. pád také prostě příponou **a**, a končí-li kmen dvěma souhláskami, vsouvá se mezi ně **a**. Na př.: pismo, pis**a**ma; veslo, vesala; rebro, rebara; slovo, slova; selo (vesnice) sela atd.

U podst. jmen, kde se **a** nevsouvá, označuje se délka přípony â, stoji li bez přívlastku, jak to bylo řečeno u podst. jmen jednoslabičných mužských.

Třetí, 6. a 7. pád kromě starších přípon *om,* (*em*), *ih, i,* které úplně se shodují s českými příponami ům, (em), ích (ech), y, má pro všechny ty tři pády novější příponu **ima**, která ve spisovném jazyce již úplně převládla. Na př.: k narodima, o narodima, s narodima (vedle starších tvarů: k narodom, o narodih, s narodi).

Čtvrtý pád zní vždy na **e**, ovšem pouze u mužského rodu, kdežto střední končí vždy na **a**: ljude, sela.

Pátý pád zní jako prvý (jako v češtině).

Nejdůležitější výjimky. — Najvažnije iznimke.

Některá podst. jména na **in** v množ. číslo koncovku in ztrácejí: gradjanin, (měšťan) mn. č. gradjani, kršćanin (křesťan), kršćani; Bugarin, Bugari; Srbin, Srbi; Turčin, Turci.

Podst. jm. gospodin má mn. č. gospod**a** a skloňuje se potom podle jednotného čísla vzoru riba. Právě tak: vlastelin (zeman) mn. č. vlastela, brat, braća, diete (dítě), djeca.

Čovjek má mn. č. ljudi. 2. p. ljudî, 4. p. ljude, 3., 6., a 7. ljudima nebo ljudma.

Poznámky k skloňování podstatných jmen středního rodu. — Bilježke k sklonitbi imenicâ srednjega roda.

Podst. jm. **oko, ucho** skloňují se v jedn. č. podle vzoru slovo a v množ. č. podle vzoru kost.

Čudo (div) má množ. číslo **čudesa** jako nebo — nebesa; tielo, tjelesa. Podst. jména na **e** označující mladá zvířata, mají množ. číslo buď na **ći** a skloňují se potom podle vz. jelen, anebo místo množ. čísla mění se v hromadná podst. jména na **ad** a skloňují se podlé jednotného čísla vzoru kost.

Na př. tele, teleta (atd. podle vz. slovo.)

Množné číslo:

1. teli**ći**	1. tel**ad**
2. telića	2. teladi
3. telićima	3. teladi
4. teliće	4. telad
5. telići!	5. teladi!
6. telićima	6. teladi
7. telićima.	7. teladi.

Jiné příklady: Pile (kuře), pili**ći**, pil**ad**, (řídčeji); jagnje (jehně), jagnji**ći**, jagnj**ad**; ždriebe (hříbě), ždriebi**ći**, ždrieb**ad**.

Také podstatná jména: Unuče (vnouče), pastirče (malý pasák), potomče (malý potomek) mají místo mn. čísla: unučad, pastirčad, potomčad.

2. Druhé skloňování (e.) — Druga sklonitba.

Jednotné číslo:

1. Riba	1. Ribe
2. ribe	2. ribâ
3. ribi	3. ribama (am)
4. ribu	4. ribe
5. ribo	5. ribe
6. ribi	6. ribama (ah)
7. ribom	7. ribama (ami)

Poznámky k jednotnému číslu.

Prvý pád. končí i po měkkých souhláskách na **a**: duša, kaša, maša (mše), paša (pastva), snaša (snacha) atd.

Druhý pád končí i po tvrdých souhláskách na **e**: Daj mi vode! Bez slobode, bez nade (naděje) atd.

V třetím a šestém pádě podobně jako v češtině **k** a **g** mění se v **c** a **z**: k ruci, k nozi; na ruci, na nozi.

Pátý pád u podst. jmen na **ica** má příponu **e** místo **o**: Milica, Milice! Ružica, Ružice! Danica, Danice! kraljica, kraljice! carica, carice!

V sedmém pádě je vždy přípona **om**: s dušom, vodom, rukom, nogom, sa žetelicom (se znečkou).

Poznámky k množnému číslu. — Opazke k množini.

Prvý pád má touž koncovku jako 2. p. jedn. čísla.

Druhý pád má příponu dlouhé **â** stejně jako u prvého skloňování, a právě tak u kmenů, končících se dvěma souhláskami vsouvá se **a**. Na př.: pet sest**a**ra; deset ig**a**la (jehel); sto smok**a**va (smokva-fík); vienac ruž**a**; kita ljubic**a** (kytice fialek); kolo djevojaka (kolo dívek.)

Třetí, šestý a sedmý pád vedlé starších přípon **am, ah, ami,** znějících stejně s českými, má novější přípony **ama**. Na př: k ženama, pri ženama, sa ženama; k stienama, na stienama, sa stienama.

Zvláštní upozornění. — Na što treba osobito paziti.

Nezvyklé jest pro Čecha, že ve **všech** pádech podle vzoru **riba** skloňuje se celá řada podst. jmen na **a**, označujících mužskou osobu. Na př.: Naš sluga . . ., naši sluge, naših sluga; vaš listonoša . . ., vaši listonoše, vaših listonoša; českí vojvoda . . ., česki vojvode, českih vojvoda; mudri starješina, mudri starješine, mudrih starješina; rimski papa (papež), rimski pape, rimskih papa. Stejně se skloňují poglavica (pohlavár), poturica (poturčenec), kalfa (tovaryš), mladoženja (ženich), vladika (pravoslavný biskup.)

Mužská křestní jména na **o** skloňují se také podle vzoru riba. Na př.: Mato (Matěj), Mate, Mati itd.; také: Pero (Petr), Franjo (Erantišek), Joso (Josef), Mijo (Michael.)

3. Třetí skloňování. — Treća sklonitba.

Jednotné číslo:	Množné číslo:
1. kost	1. kosti
2. kosti	2. kostî
3. kosti	3. kostima
4. kost	4. kosti
5. kosti	5. kosti
6. kosti	6. kostima
7. kost-ju = košću	7. kostima

Čast (čest) a laž (lež) mají 2. p. **ča**sti, **la**ži, ne cti, lži jako v češtině a i v ostatních pádech přijímají přípony k nominativu.

Krv (krev) má 7. pád krvlju, ljubav (láska) ljubavlju, zob (oves) zoblju.

Misao (mysl) má 7. p. miš**lju** i mis**li**.

Sedmý pád má také českou příponu **i**: s dragocjenom krvi, s velikom ljubavi.

Druhý pád množ. č. má také koncovku **iju**: kost**iju**, prsiju, ušiju, kokošiju (od kokoš — slepice).

Podle vzoru **kost** skloňuje se celá řada hromadných podst. jmen na **ad**: zvjerad, (zvířectvo), živad či perad (drůbež), momčad (mužstvo), gamad (hmyz), čeljad (čeládka).

Podle vzoru **kost** skloňuje se také kći, (dcera), 2. p. kćeri, atd.

Mati se skloňuje v jedn. čísle částečně podle riba, částečně podle kost, a v množ. čísle ve všech pádech podle vzoru riba.

Jednotné číslo:

1. Mati	1. kći
2. matere	2. kćeri
3. materi	3. kćeri
4. **mater**	4. **kćer**

5. **mati!**	5. **kćeri!**
6. materi	6. kćeri
7. materom	7. kćerju

Novější tvary kćerka (dcerka) a majka či mama skloňují se ovšem přísně dle vzoru riba.

4. Skloňování náměstek. — Sklonitba zamjenica.

Jednotné číslo:			Množné číslo:	
1. Ja	ti	on	ona	ono
2. mene (me)	tebe (te)	njega (ga)	**nje**	njega (ga)
3. **meni** (mi)	**tebi** (ti)	njemu (mu)	**njoj (joj)**	njemu (mu)
4. mene (me)	tebe (te)	njega (ga, nj)	**nju (ju)**	njemu (mu)
5. meni	tebi	njemu	**njoj (joj)**	njemu
6. **mnom**	**tobom**	njim	**njom**	njim

Množné číslo zní jako v češtině, jenže vedle kratších tvarů: nam, vam, njim — užívá se stále více: nama, vama, njima.

Náměstka zvratná **sebe**, **se** v 3. a 6. p. zní **sebi**, (sobě) a v 7. **sobom**.

Tázací náměstky **tko**, **što** (kdo, co) mají 2. a 4. p. **koga**, **čega**, ostatní pády jako v češtině; **čiji**, **čija**, **čije** přijímá přípony nám. on, ona, ono na kmen **čij**. Tedy: čij**ega**, čij**emu** atd. Právě tak skloňuje se: **ničiji** (ničí), **nečiji** (něčí), **svačiji** (všech).

Přisvojovací náměstky jsou **moj**, moja, moje; **tvoj**, a, e; **svoj**, a, e; **njezin** (její), njezina, njezino (kratčeji **njen**, a, o); **njegov** (jeho), a, o; **naš**, a, e; **vaš**, a, e; **njihov** (jejich), njihova, njihovo.

Skloňování liší se od českého hlavně v 3., 6. a 7. p. ženského rodu, kde je vždy přípona **oj**: k mojoj, tvojoj, svojoj (sestri); na mojoj, tvojoj, svojoj (njivi); s mojom, s tvojom, sa svojom (ženom).

Náměstka **sav**, sva, sve (všechen, a, o) skloňuje se jako naš.

Náměstka vztažná **koji**, a, e, (který, á, é) skloňuje se podle vzoru moj, zároveň však se užívá kratších tvarů vyjma 7. p., jež jsou totožny s tázací náměstkou tko. Na pr.: Narod, o **kojem** pišeš, nebo: Narod, o **kom** pišeš. — Čovjek, kojega vidiš, nebo: koga vidiš. — More, kojemu se diviš, nebo: komu se diviš.

Náměstky ukazovací jsou: **ovaj**, ova, ovo (tento); **taj**, ta, to, (ten); **onaj**, ona, ono; **isti**, a, o (týž); **sam**, a, o.

5. Skloňování přídavných jmen. — Sklonitba pridjevâ.

Zvláštnost chorvatských přídavných jmen jest v tom, že mají také neurčitý tvar jak v přívlastku, tak ve výroku: mlad jelen — jelen je mlad; dobar otac — otac je dobar; slavan muž — muž je slavan.

Ten rozdíl je na prvý pohled patrný pouze v mužském rodě, kdežto v ženském a středním rodě liší se jen délkou přípony **a** nebo **o**, která se ostatně nikdy nenaznačuje.

Přídavné jméno jako výrok nesmí v chorvatštině býti v určitém tvaru: Hrast (dub) je visok (nikoliv visoki.) Bog je svemoguć. (Bůh je všemohoucí.) Prosviećen je narod obično i slobodan. Vzdělaný národ je obyčejně také svobodný.

Když je přídavné jméno v neurčitém tvaru jako přívlastek, skloňuje se v mužském a středním rodě jako podstatné jméno. Na př: Dobar čovjek, dobra čovjeka, dobru čovjeku atd; zeleno polje, zelena polja, zelenu polju, kdežto dobri čovjek skloňuje se: dobroga čovjeka, dobromu atd.; to zeleno polje, toga zelenoga polja, atd.

V chorvatštině má každé přídavné jméno v ženském rodě **a**, a v středním **o** nebo **e**. Na př: Narodni dom, narodna pjesma, narodno djelo; Božji hram, Božja rieč, Božje čudo; svježi kruh (čerstvý chléb), svježa voda, svježe voće (ovoce); tudji jaram (cizí jho), tudja sila, tudje robstvo (otroctví.)

V 1. p. množ. čísla nemění se k, g, h před **i** v c, z, s, jako v češtině: veliki ljudi (velcí lidé), ubogi radnici (ubozí dělníci), gluhi starci; kršćanski mučenici.

V 3., 6. a 7. p. množ. čísla přídavna jména jako přívlastek obyčejně vypouštějí **a** z přípony **ima**: svim (všem) slavensk**im** narod**ima**; našim slavn**im** preporoditelj**ima** (buditelům); s pošte-n**im** ljud**ima** (s poctivými lidmi.)

Klasičtí chorvatští spisovatelé z Dubrovniku a někteří soudobí básníci (na př. Ivo Vojnović, rodem z Dubrovníku) rádi rozšiřují příponu **im** v 7. p. jednotného čísla a v 3., 6. a 7. p. množ. čísla v **ijem**, a příponu **ih** v **ijeh**. Na př. Recimo sa slavnijem Gundulićem. (Řekněme se slavným Gundulićem.) Velik**ijem** dušama nije stalo do mal**ijeh** stvari (Velikým duším nezáleží na malých věcech.) Těchto rozšířených tvarů užívá někdy i jihoslovanská Akademie ve svých publikacích, a lid v jihozápadním Chorvatsku

a v jižní Dalmacii. Proto na př. na Plitvických jezerech a v Boce (v zálivu) Kotorské uslyšíme od sedláka: Gospodine, ne idi ov**ijem** strm**ijem**, nego on**ijem**, ravn**ijem** putom, místo: Ne idi ovim strm**im**, nego on**im** ravn**im** putom. (Nejdi touto strmou, nýbrž onou rovnou cestou.)

6. Stupňování přídavných jmen. — Poredjenje pridjevâ.

V chorvatštině je trojí přípona pro stupňování: **ji**, ja, je, **iji**, ija, ije a **ši**, ša, še.

Přípona ji, ja, je splývá s poslední souhláskou kmenu tímto způsobem: **tji** v **ći**: ljut (zlostný), lju**ći**, žut, zu**ći**, plitak (mělký) pli**ći**; čist (čistý), či**šći**; **gji**, **kji**, **hji** mění se v **ži**, **či**, **ši**: drag, dra**ži**; dug, duži; jak (silný), ja**či**, suh, su**ši**; tih, tiši.

Mezi **b**, **p**, **v** a příponu **ji** vsouvá se **l**: grub (sprostý), grublji; skup, skuplji; živ, življi; dubok, dublji.

Souhlásky **z** a **s** splývají s **ji** v **ži** a v **ši**: brz, br**ži**; nizak, ni**ži**; uzak, u**ži**; težak, te**ži**; visok, vi**ši**.

Příponu **iji**, ija, ije přijímají především dvojslabičná přídavná jména a některá jednoslabičná: slavan, slavniji; mudar, mudriji; bogat, bogatiji; čudan (divný) čudniji; koristan, koristniji; krotak, krotkiji; gibak (ohebný) gibkiji; sklizak, sklizkiji; nov, noviji; sit, sitiji; vješt (zručný) vještiji; strm, strmiji.

Příponu **ši**, ša, še přijímají pouze tři přídavná jména: lahak (lekký) či lak, lakši; mekan či mek, mekši; liep (hezký) ljepši.

Třetí stupěn tvoří se od prvního s předponou **naj.**: **naj**ljepši.

Nepravidelně s stupňují: dobar, bolji (lepší), najbolji; zao, zla, zlo, gori (horší), najgori; velik, veći, najveći; malen, manji, najmanji; dug, dulji (také duži), najdulji; mnoho, više (více), najviše.

Jak viděti z přípon také v 2. a v 3. stupni rozlišují se všechny tři rody: ljepši (hezčí) mladić, ljepša djevojka, ljepše diete; bolji (lepší) kruh, bolja voda, bolje vino.

7. Číslovky. — Brojevi.

Základní číslovky: jedan, jedna, jedno; dva, dvie, dva; tri, četiri; pet, šest, (vyslovuje se dlouze), sedam, osam, devet, deset, jedanaest, dvanaest, trinaest, četrnaest, petnaest, šestnaest, sedamnaest, osamnaest, devetnaest, dvadeset; dvedeset i jedan, atd trideset, četrdeset, petdeset, šestdeset, sedamdeset, osamdeset,

devetdeset, sto či stotina; dvie stotine nebo dvie sta, tri stotine nebo tri sta, četiri stotine, pet stotina atd.: tisuća či hiljada; milijun.

Číslovky jedan, dva, tri se skloňují, pet, šest atd. nikdy se neskloňují, vyjímaje tisuća (jako riba) a milijun (jako dub.)

Nezvyklé pro Čecha jest, že vedle číslovek dva, tri, četiri stojí podstatná jména bez výjimky v **2. pádě jednotného čísla** a teprve s číslovkou pet a výše stojí jako v češtine v 2. pádě čísla množného: dva čovjeka, tri čovjeka, četiri čovjeka, pet ljudi; dvie žen**e**, tri žene, četiri žene, pet žen**â**; dva pis**ma**, tri pisma, četiri pisma, pet pis**ama**.

Mjesto číslovek 2 do 99 užívá se zpodstatněných číslovek na ica i orica (dvojica, trojica, četvorica, petorica atd.), ale jen tehdy, mluví li se o osobách mužských. Podstatné jméno stojí s nimi vždy, v 2. pádě množného čísla: to je rad (práce) trojice ljudi.

Zpodstatnělé číslovky skloňují se podle vzoru riba: dvojica, dvojice, dvojici, dvojicu atd.

Místo základních číslovek užívá se také zpodstatnělých číslovek středního rodu: dvoje, troje, četvero, petero, ale jen tehdy, mluví li se o lidech a zvířatech různého pohlaví a stáří: Bilo nas dvoje. (Byli jsme dva) (muž a žena); petero djece; sedmero konjâ; dvadesetero pilića, atd. V tom případě je také podstatné jméno v 2. pádě množ. čísla.

Dvoje, troje znamená ještě dvě neb tři věci: Dvoje nas spaja (Dvě věci nás pojí). Preostaje još troje (Zbývají ještě tři věci).

Řadové číslovky zní: Prvi, a, o; drugi, a, o; treći, treća, treće; dvadeseti, dvadeset i prvi; **stoti**, sto i prvi, sto i drugi atd.; tisući, a, e; milijunti, milijun i prvi.

Rok 1871. čte se chorvatsky: godina tisuću (hiljadu) osam sto sedamdeset i prva.

U číslovek jedankrat, dvakrat, stokrat užíva se častěji přípony put (a): triput(a) tri je devet, stokrat više nebo: stoputa više.

Číslovky dvojnásobný, trojnásobný atd. zní chorvatsky: dvostruk, a, o; deseterostruk, stostruk.

IX. Hlavní rozdíly v časování. — Glavne razlike u sprezanju.

1. Sloveso — Glagol: biti. — Prošlo vrieme. — Čas minulý.

Pomocné sloveso jesam, jesi, jest, jesmo, jeste, jesu; ve svém zkráceném tvaru: sam, si, je, smo, ste, su — nikdy se nevypouští v

čase minulém: Na př. Mati **je** to dobro vidjela. Naši **su** se u moru kupali.

Čas minulý (perfekt) tvoří se jako v češtině, jen že príčestí minulé zní na: **o, la, lo,** místo na: l, la, lo: bio sam (byl jsem), bi**la** sam (byla jsem). bi**lo** sam (bylo jsem); bio si, **bio je** (byl), **bila je** (byla), **bilo je** (bylo); bili smo, bili ste, **bili su, bile su, bila su** (byli, byly).

Jiné příklady: radio sam (pracoval jsem), ti si pjevala (ty jsi zpívala), došao je [přišel]: putovali smo [cestovali jsme], vi ste jeli [vy jste jedli]; oni su se razsrdili [oni se rozzlobili].

2. Přítomný čas dokonalých sloves. — Sadašnjost svršenih glagola.

Přítomný čas dokonalých sloves nezaměňuje nikdy v **hlavní** větě času budoucího, ba naopak zaměňuje čas **minulý**: Na př.: Junak padne i izpusti dušu. — Hrdina padl a vypustil duši. Otac rekne sinu. (Otec řekl sinu). Lastavica doleti i sjedne na krov. (Vlaštovka doletěla a sedla na střechu).

Ve vedlejší větě shoduje se čeština s chorvatštinou: Kad (když) junak padne i dušu izpusti, sve će (bude) za njim žaliti. — Čim (jakmile) otac rekne sinu, taj će ga poslušati (poslechne). — Ako (jestli) lastavica doleti i sjedne na naš krov, ja ću ti ju pokazati.

3. Budoucí čas. — Budućnost.

Budoucí čas, jak se již z těchto tří příkladů vidí, tvoří se pomocným slovesem **ću, ćeš, će, ćemo, ćete, će.** To jsou pouze zkrácené tvary přítomného času slovesa **hotjeti** či htjeti (chtíti), jež plně znějí: **hoću**, hoćeš, hoće, hoćemo, hoćete, hoće. Těchto širších tvarů užívá se v budoucím čase, mluvíme-li s důrazem a jen ve větách kladných: Hoćeš li k meni doći! (Přijdeš li k mně?) Hoće li se to dogoditi ili ne će, ne znam. (Stane-li se to nebo nestane, nevím).

Budocí čas tvoří **všecka** slovesa (i dokonalá i nedokonalá) s pomocným slovesem ću, ćeš atd.: Ja ću svoju zadaću odmah napisati, a ti ćeš ju pisati sutra (napíši, napíšeš).

1. Dat ću	(dám)	1. davat ću	(budu dávati)
2. dat ćeš	(dáš)	2. davat ćeš	(budeš dávati)
3. dat će	(dá)	3. davat će	(bude dávati)

1. dat ćemo	(dáme)	1. davat ćemo	(budeme dávati)
2. dat ćete	(dáte)	2. davat ćete	
3. dat će	(dají)	3. davat će	

Když pomocné sloveso: **ću**, ćeš stoji **před** infinitivem, zní infinitiv plně, npř.: ja ću da**ti** (dava**ti**), ti ćeš da**ti** (dava**ti**).

V samé mluvě splývá v prvém případě infinitiv s **ću**, ćeš, proto Srbové píšíce přesně dle výslovnosti píší obě slova pohromadě a **vupouštějí t**, které jakoby se neslyšelo, na př. daću, daćeš — davaću, davaćeš.

2. Kromě toho tvoří se ještě budoucí čas s pomocným slovesem bud**em**, budeš, bude, bud**emo**, budete, bud**u** a s příčestím činným minulého času na o, la lo (česky l, la, lo). Ten budoucí čas tvoří pouze nedokonalá slovesa a to pouze ve větě vedlejší, jako v němčině futur II.: Kad barem svi austrijski Slaveni budu složno radili, svima će nam odlanuti. (Když aspoň všichni rakouští Slované budou svorně pracovati, všem nám se ulehčí). Dok nebudemo bar po jedan slavenski jezik učili u srednjim školama, bit će slavenska uzajamnost i u kulturnom smislu samo liepa, ali prazna rieč. (Dokud se nebudeme učiti aspoň jeden slovanský jazyk ne středních školách, bude slovanská vzájemnost také v kulturním smyslu jen pěkné, ale prázdné slovo. Čim (jakmile) njekoliko tisuća slavenske inteligencije bude čitalo (čísti) glavne slavenske pisce (spisovateli) u originalu, započet će pravi preporod (obrození) slavenskih naroda.

V obyčejné mluvě a ještě více v dialektě kromě času přítomného, času minulého a mimo uvedené dva časy budoucí není jiného časování. Ale jakmile se píše nebo řeční, užívá se ještě dvou jiných minulých časů: imperfektu a aoristu.

4. Imperfekt či souminulý čas. — Prošlo trajno vrieme.

Imperfekt od pomocného slovesa biti (býti) zní:

bij**ah**	bij**asmo**
bij**aše**	bij**aste**
bij**aše**	bij**ahu**.

Týmiž příponami ah, aše tvoří souminulý čas všechna ostatní slovesa, nejčastěji slovesa na **ati** a **iti**: kopati, kopah; orati, orah; stajati (státi), stajah; hodati, hodah; šetati (procházeti se), šetah; moliti, moljah; ljubiti, ljubljah; voditi, vodjah; nositi, nošah atd.

5. Aorist. — Prošlo dovršno ili predprošlo vrieme.

Aorist či předminulý čas od pomocného slovesa **biti** zní:

bi**h**	bi**smo**
bi	bi**ste**
bi	bi**še**

Od pomocného slovesa htjeti:

Jednotné číslo:	Množ. číslo:
htjed**oh** či htj**eh**	htjedo**smo** či htje**smo**
htjede či htje	htjedo**ste** či htje**ste**
htjede či htje	htjedo**še** či htje**še**

Těmi příponami tvoří aorist všechna ostatní slovesa a to vždy z kmenu infinitivního: vidjeti, vidjeh; reći, rekoh; čuti, čuh; pobiediti (zvítěziti), pobiedih; doznati (seznati), doznah; izposlovati (vymoci, vyříditi), izposlovah; odputovati, odputovah, atd.

Klasická Caesarova věta: Přišel jsem, viděl jsem, zvítězil jsem, zní chorvatsky: Dodjoh, vidjeh, pobiedih. Toť zárove nejlepší příklad, že se aoristu užívá hlavně ve velmi živém vypravování.

Místo aoristu užívá se stále časteji a častěji přítomného času dokonalých sloves jako v češtině: Zločinac se pridigne, ustane i pobjegne, místo aoristu: pridiže, ustade i pobježe.

6. Poznámky k časování. — Opazke k sprezanju.

Přechodník přítomného času na **ć** ili **ći** (hvale**ć**, hvale**ći**) zpravidla se neskloňuje. Příponou **ći** nemění se totiž přechodník v přídavné jméno. Přechodníku na **a** i **e** (nesa, děkuje) v chorvatštině není.

Pomocné sloveso **biti** nemá vůbec přechodníku přítomného času, takže českých tvarů jsa, jsouce nelze do chorvatštiny přeložiti.

Pouze dvě obvyklá slovesa mají v první osobě přítomného času **u**: mogu, hoću; ale za to všechna slovesa, která v jednot. čísle přítomného času mají přípony em, eš, e, končí v 3. osobě množ. čísla na **u**: nesem, neseš, nese — nesemo, nesete, (oni) nes**u**; rež**em**, režeš — rež**u**; pletem, — plet**u**; idem (jdu) — id**u**: jedem (jím) — jed**u**.

Rozkazovací způsob (zapovjedni način) tvoří se buď podobně jako v češtině, (piši! piš**ite**! id**i**! id**ite**! nos**i**! nos**ite**!), anebo tak, že v záporných větách před infinitiv položí se pomocné sloveso: nemoj, nemojmo, nemojte! Nemoj govoriti (Nemluv) tako brzo! Nemojmo se tako žuriti! (Nespěchejme!) Djeco, nemojte se svadjati! (Děti, nehádejte se!) Nemoj me ljutiti! (Nezlob mne!) Nemojmo ih ostaviti u nevolji! (Nenechme jich v bídě!) Nemojte nas toliko nagovarati! (Nepřemlouvejte nás tolik!)

Širšího toho rozkazovaciho způsobu používá se zvláště, mluvíme-li s důrazem; proto všechny uvedené příklady mohou zníti také: Ne govori tako brzo! Ne žurimo se tako! Djeco, ne svadjajte se! a t. d.

Sloveso **jesti** (jísti) časuje se:

Přítomný čas: Jedem (jím), jedeš, jede, jedemo, jedete, jedu.

Rozkazovací způsob: Jedi! Jedimo! Jedite!

Imperfekt: Jedjah, jedjaše, jedjaše, jedjasmo, jedjaste, jedjahu.

Aorist: Pojedoh, pojede, pojede, pojedosmo, pojedoste, pojedoše.

Minulý čas: 1. Jeo, jela, jelo sam; 2. jeo si; 3. jeo je; jeli smo, jeli ste, jeli su.

I. Budoucí čas: Jest ću (budu jísti), jest ćeš, jest će; jest ćemo, jest ćete, jest će.

II. Budoucí čas: Kad budem jeo, kad budeš jeo, atd., kad budemo jeli, atd.

Sloveso **ići** čili **iti** (jíti):

Přítomný čas: Idem, ideš, ide, idemo, idete, idu.

Rozkazovací způsob: Idi! Idimo! Idite!

Imperfekt: Idjah, idjaše, idjaše, idjasmo, idjaste, idjahu.

Aorist: (utvořený od končícího slovesa odejíti — otići) otidjoh (zkráceně odoh), ode, ode, odosmo, odoste, odoše.

I. Budoucí čas: Ići ću (Půjdu), ići ćeš, atd.

II. Budoucí čas: Kad budem išao, (když půjdu), budeš išao, atd.

Slovesa složena s **iti** zní vždy na ći: naći (najíti), doći (dojíti), poći (odejíti), izaći (vyjíti), proći (projíti, minouti), saći (sejíti), obaći (obejíti), prieći (přejíti), razići se (rozejíti se).

Rozkazovací způsob má ovšem změkčené **dj**: do**dj**i, po**dj**ite, iza**dj**imo, a p.

Sloveso **čuti** (slyšeti):

Přítomný čas: Čujem (slyším), čuješ, čuje atd. — čuj**u**.

Razkazovací způsob: Čuj! Čujmo! Čujte!

Aorist: Čuh, ču, ču, čusmo, čuste, čuše.

Sloveso **smjeti**:

Přítomný čas: Smijem (smím), smiješ, smije, smijemo, smijete, smiju.

Aorist: Smjeh, smje, smje, smjesmo, smjeste, smješe; anebo: Smjedoh, smjede, smjede, smjedosmo, smjedoste, smjedoše.

Od **smijem** (smím) třeba přesně rozlišovati smijem se (směji se) od infinitivu smijati se.

Význam slovesa **jeti** vyjadřuje se rozličně:

jeti na koni: **jašiti** (jašim, jašiš atd.) anebo **jahati** (jašem, jašeš);

jeti na voze (na parníku, ve vlaku): **voziti se** (vozim se, voziš se, atd.) kolima, parobrodom, željeznicom.

Sloveso **imati, nemati** znamená nejen míti, nemíti, nýbrž se používá také ve významu slovesa býti, a podstatné jméno stojí vždy za nim v druhém pádě: **Ima ljudi,** koji svakomu vjeruju. (**Jsou** lidé, kteří každému věří.) **Nema nikoga** kod kuće. (Není nikoho doma.) Kad **nema** novaca, nema ni prijatelja. (Když **není** peněz, není ani přátel.) **Ima stvarî,** o kojima se pred djecom ne govori. (Jsou věci, o kterých . . .

Nestati a **nestajati** neznamená nestáti, a používá se pouze v 3. osobě jednotného čísla s podst. jménem v 2. pádě (jedn. i množ. čísla): Nestaje novaca. (Ubývá peněz.) **Nesta** (či nestade (aorist) blaga, nesta prijatelja. (Zmizel poklad, zmizely přátelé.) Sve to više **nestajaše** traga zločincima. (Stále více mizela stopa po zločincích.) **Nestalo** je groznice. (Zimnice přestala.) Nestat će i naše slavenske podredjenosti. (Přestane i naše slovanská podřízenost.)

Sloves opětovacích neužívá se tak často jako v češtině; ale zato každé sloveso, ať trvalé nebo končící pomocí slovesa **znati** nabývá významu opakovacího. Na př. Susjed **je znao** k meni dolaziti. (Soused ke mně chodíval.) Ljudi su znali o njem kazivati. (Lidé o něm povídali.) Znali su se cielu večer razgovarati. (Celý večer se hovoživali.)

Tvarů **stalo je, nije stalo** užívá se ve významu záleží, jedná se, a osoba na se o něčem zálezí stojí v 3. pádě: Stalo mi je do toga, da ostanemo prijatelji.

Ještě častěji užívá se slovesa **znati** v kondicionále, a v tom případě lze **bi znao** přeložiti s **často.** Na př: Učitelj bi ga znao pohvaliti i još bi uz to znao reći. (Učitel by jej často pochválil

a k tomu by říkával.) Govornik bi se znao tako zaletiti na carevinskom vieću, kao da je samo medju svojima. (Řečník se často tak rozohnil na říšské radě, jako by byl jen mezi svými.) Djeca bi se znala tako slobodno ponašati, da bi radi toga znalo biti velike zamjere roditeljima. (Děti by se často tak svobodně (bez ostychu) chovaly, že se to často rodičům velmi razlívalo.)

Sloveso **znati** má kromě toho i stejný význam jako v češtině věděti: Što znam, znam. (Co vím, to vím.) To se zna. (Toť se ví.)

X. Zvláštnosti ve skladbě. — Osebine u skladbi ili sintaksi.

1. Mluvíme-li k druhé osobě, ať je muž či žena, stojí sloveso vždy v množném čísle mužského rodu. Na př: Gospodine, vi ste zakasnil**i**! (Pane, vy jste se zpozdil)! Gospodično, vi ste došl**i** baš u pravi čas! (Slečno, vy jste přišla právě ve vhodnou chvíli.) Kumo, vi ste se prevaril**i**! (Kmotro, vy jste se zklamala (ošidila, spletla.) Gospodine profesore, danas ste krasno tumačil**i** i predaval**i**! (Pane profesore, dnes jste krásně vykládal a přednášel!) Gospodjo, vi ste stvoril**i** čudesa! (Paní, vy jste udělala divy!)

2. Spojka **je** vynechává se v jadrné mluvě, zvláště v příslovích. Kako (je) došlo, tako (je) prošlo. (Jak přišlo, tak přešlo.) Starost (je) slabost, mladost (je) ludost. (bláznění) Duga (je) bolest (nemoc) smrt **g**otova. Liepi (su to) ljudi: Došli (su), najeli (su) se, napili (su) se, otišli (su), a ne (nisu) rekli ni hvala.

Jináče, jak již bylo řečeno, spojka **je** se nevynechává: Krasno je to bilo! Sve je bilo oduševljeno, sve je plivalo u radosti. (Krásné to bylo! Vše bylo nadšeno, vše plynulo v radosti (přesně: plavalo.) To su bila vremena! Hrvati su se bratimili sa Srbima i sa Slovencima, Česi su se slagali s Poljacima, a Rusi su spremali neobičan odgovor Prusima. (To byly časy! Chorvaté se bratřili se Srby a se Slovinci, Češi se dorozumívali s Poláky a Rusové připravovali neobyčejnou odpověď Prusům.)

3. Podstatná jména mužského rodu na **a** mají dosti často v obyčejné mluvě, a ještě častěji v národní písni přívlastek v ženském rodě: Na př. Oprosti! (odpust), ali u tom si velik**a** budala (hlupák), prav**a** luda (blázen)! To vam je strašn**a** ništarija, grdn**a** varalica, jak**a** ljudina! (strašný ničema, veliký podvodník, silný člověk.) Gle, on**u** ljudeskaru, kako maše rukama!

(Hle, onoho neobyčejně velikého člověka, jak hází rukama!) Sinja kukavica, (veliký zbabělec.) Jelačić je bio narodna uzdanica (ztělesněná naděje.)

XI. Některé zvláštnosti ve vazbě vět. — Nekoje osebine u spajanju rečenica.

1. **U jednu ruku** nisam zdrav, a **u drugu ruku** nemam ni posla. (Jednak nejsem zdráv, jednak nemám práci). — Čas (chvíli) smo bili u tami, čas nas je obasjalo (ozářilo) jako (silné) svietlo. — Sad je goropadan kao medvjed, sad je blag kao janje. (Chvíli je zlostný a hrubý jako medvěd, chvíli krotký jako jehně).

2. Najprije se ljutio, **no onda** se opet udobrovoljio. (Nejdříve se zlobil, potom však se zase udobřil). — Sve si dobro učinio, **ma** to nije trebalo. (.... to však nebylo třeba). — Nije meni do mene (stalo), već mi je do tebe (stalo). (Nejedná se mi o mně, nýbrž o tebe).

3. Spojka **a, pa** značí **ale, přece,** zvláště když za ní následuje slůvko to, ono. Na př.: Mislio sam, da je kod kuće, **a** njemu ni traga. (..... ale po něm ani stopy). — Činilo mi se (zdálo mi se), da si to ti, **a** to je bio tvoj brat. — Rekoše mi, da si sam, **a** ono vas je bilo cielo družtvo. — Prodat ćemo kuću (dům), pa ma zašto. (..... ať již za kolikkoliv). — Tat prodaje po što po to, pa opet je na dobitku. (Zloděj prodává za fatku, a přece vydělává).

4. Evo ima četiri godine, **kako** s tobom, care, vojujemo. (Hle, jsou tomu čtyry roky, od kdy s tebou, care, bojujeme). Od **kako** stoji sviet, pravica je na njem kao sliepa. (Od kdy stojí svět, spravedlivost je na něm jako slepá). — **Pošto** udjoše u kuću, sjedoše gosti za stol. (Když vešli hosté do domu, sedli za stůl). — **Pošto** smo se medjusobno upoznali, upustismo se u živahni razgovor. (Když jsme se vzájemně seznámili, dali jsme se do čilé rozmluvy). — **Kako** je ban ustao, sve upre oči u njega. (Jakmile bán vstal, všichni upřeli na něho oči). — **Tek** sam ju upoznao, i već me prevarila. (Teprve jsem se s ní seznámil, a již mne oklamala). — **Tek što** mi je kazao svoje ime, sjetih se, da smo stari znanci. (Jakmile mi řekl svoje jméno, vzpomněl jsem, že jsme staří známí). — **Istom** ste došli, već hoćete otići. (Teprve jste přišli, a již chcete odejiti), — Dok je glavâ, bit će i kapâ. (Dokud je hlav, bude i čepic).

5. Účelných větách stojí místo českého **aby**: da, neka, e da bi, kako bi, ne bi li: Dodji (přijď) k meni, **da** se poljubimo. — Sve to govori, samo **da** te razljuti (aby tě rozzlobil). — Dajte mu vina, **neka** se i on proveseli. — Niemci se primiču (se přibližují) k Balkanu, **e da bi** imali jači oslon (opora) u Maloj Aziji. — Englezi smišljaju, **kako bi** Njemačku osamili (osamotili). — Majka pjeva sladku uspavanku, **ne bi li** si čedo uspavala.

6. Přípustné věty začínají s: ako i, i ako, da i, i da, makar, ma da, premda: **Ako i** jesi moj, to ti ne mogu oprostiti. (Třeba jsi můj, to ti nemohu odpustiti). — **I ako** smo mi Slaveni većina, nemamo u toj carevini još ni prava manjine. — **Da i** znaš sve to(kdybys i věděl to vše), ne će ti škoditi, ako (jest-li) još jedanput čuješ (slyšíš). — On će u boj, **makar** izgubio glavu. **Ma da** (třeba) si bogat, nemoj prosipati. — **Premda** (ač) je star, još je dosta jak.

7. Rozkazovací způsob zaměňuje někdy minulý čas, zvláště aorist, ve velmi živém líčení. Na př.: Obkoliše me sa svih strana; no ja udri desno, udri lievo, lupi jednoga batinom, drugoga nogom, ne daj se spreda, ne daj se straga, okreći se i amo i tamo, sad čučni, sad ustani, dok se psi ne razbježaše. (Obklopili mne se všech stran; já však uhodil vpravo, uhodil vlevo, udeřil jednoho holí, druhého nohou, nedal se ani zpředu, nedal se ze zadu, obracel jsem se i sem i tam, teď jsem sednul na bobek, teď jsem vstal, dokud se psi nerozběhli.)

8. Zvláštní druh podmínečných vět začíná s **da,** a stojí s přítomným nebo s minulým časem, kdežto v češtině užívá se spojky **kdy** s kondicionálem: Da imam, dao bih ti. (Kdybych měl, dal bych ti.) — Da sam imao, bio bih ti dao. (Kdybych byl měl...) — Da nisi, što jesi, sad bi ti znao. (Kdybys nebyl, co jsi, teď bys věděl.)

9. Chorvatský národní pozdrav »živio«, »živila«, »živilo« (správněji »živjela«, »živjelo«) jest vlastně optativ, anebo způsob, kterým se vyslovuje přání, a tvoří se velmi často také z ostatních sloves. Na př.: Živio narod! Živila sloga! (Ať žije svornost!) Živilo prijateljstvo! Dobro došao! (Doslovně: vhod přišel: Pěkně vítám!) Dobro došli, braćo sa sjevera! Zdrava bila i vesela! (Buď zdráva a veselá!) Sretno pošli! Doslovně: Šťastně odejděte!) Dočekali unuke i praunuke! (Ať dočekáte vnuky...)

Dio drugi:
Čítanka. — Čitanka.

1. Moje tielo.

Imam glavu, trup, ruke i noge. To sve skupa (spolu) tielo je moje. Glava sama nije cielo tielo. Glava je samo dio tiela. Trup, ruke i noge takodjer (také) su dielovi tiela. Dielove tiela zovemo još (ještě) i udovima.

2. Pet ćutila ili sjetila (smyslů).

Nad sobom vidim modri svod (klenbu, oblohu) i sunce, a noću i mjesec i zviezde. Oko (kolem) sebe vidim kuće (domy) i drveće (stromy), polja i šume (lesy), vrtove (zahrady) i livade (louky) i gore i doline. Vidim očima. Imam dobar vid (zrak). Ima ljudi, koji su kratkovidni ili sliepi. Ti vide slabo ili ne vide nimalo. Tko ništa ne vidi, taj je sliepac.

Dobro čujem (slyším), kad me zove otac ili majka. Čujem, kad zvoni zvono, kad svira glazba, kad ruže (rachotí) kola (vůz), kad potok žubori (šumí), ptica pjeva ili diete plače. Sve to čujem ušima. Imam dobar sluh. Tko slabo čuje, taj je nagluh, tko ništa ne čuje, taj je gluh. Gluhu čovjeku veli se gluhak.

Znam dobro, da ruža i ljubica (fialka) mirišu (voní), da je u pivnici (sklep) drugi vonj, nego u smočnici (spižírna) i da na nečistu i zatvorenu mjestu silno zaudara ili smrdi. Znam to zato, jer imam njuh. Nekoje životinje (zvířata) imaju mnogo bolji (lepší) njuh, nego (než) ljudi. Tako pas njuhom pozna trag svoga gospodara ili zločinca. Ako tko ima slabi njuh, ne tuži se na to, niti se o tom mnogo ne govori.

Radje jedem (jím) kolače, nego kruh, volim u jutro piti mlieko, kavu ili čaj, nego vodu, znam dobro, da je zrela kruška sladka, a nezrela jabuka kisela, znam i to, da nisu sve naranče jednako sladke i da su nekoje trešnje, jabuke i kruške trpke. Sve (vše) to znam istom onda (teprve potom), kad nješto zagrizem zubima, metnem (dám) u (do) usta, ili barem (aspoň) okusim jezikom. Znam to zato, jer imam okus ili tek. Prije jela želimo si uviek: Dobar tek!

Ja i u tami lahko razpoznajem (rozeznávám) jabuku od lopte (míč), komad (kus) kruha od grude zemlje, drvo (dřevo) od stakla (skla), papir od platna, travu od siena, blato od prašine. Znam, kad je zima i kad je vruće, kad je hladno i kad je toplo,

kad je vani tako ugodno, da mogu biti i bos i kad je takova studen, da jedva (sotva) čekam, kad ću (půjdu) opet u sobu k toploj peći (kamna). Sve to znam tako, jer te stvari ili predmete pipam (hmatám) rukama, ili tako, jer promjenu u zraku osjećam na cielom tielu. To sjetilo zove se opip (hmat). Čovjek dakle ima ovih pet ćutila ili sjetila: vid, sluh, njuh, tek ili okus i opip.

3. Duša.

Nedavno se utopio jedan moj školski drug. Kad su ga iz vode izvukli (vytáhli), bio je več mrtav. Kušali (pokusili se) su mu povratiti život, ali sve uzalud (nadarmo). Imao je oči, ali nije njima gledao, imao uši, ali više nije čuo, a rukama i nogama nije više nimalo micao (pohyboval). Tielo dakle samo po sebi ne vidi, ne čuje, ne miče se, niti ne osjeća (necítí). Ono, što u nama gleda i sluša, što nama kreće (pohybuje), to je duša. Duša u nama i misli, i hoće ili ne će to ili ono. Duša je sama za se čisti, nevidljivi duh. Duša nikada ne umre, jerbo je bezsmrtna.

4. Ptice.

Od svih (všech) životinja najvolim (mám nejraději) ptice. Volim ih zato, što lete kao andjeli, što pjevaju ljepše nego moja najskuplja sviralica (nejdražší píšťalka), i što su tako nježne i drage, kao cvieće, a žive su, što (kdežto) cvieće nije.

Meni je čudno, kad me majka uči, da je i kokoš (slepice) ptica. A kokoš je tako velika, ne može ni plota preletjeti, a ne zna niti pjevati. Za male piliće (kuřátka) rado vjerujem, da su to ptice. Kad se pile izleže, uzmem ga u ruke i svega ga izljubim, A onda, kad ima više malih pilića, pa kad skupa (spolu) jedu, meni se čini (zdá), da si nješto pripoviedaju, kao da su to dječica (dětičky).

Od svih ptica najbolje (nejlépe) poznam vrebca i lastavicu. Vrebca zato, jer se po zimi, kad je gladan, gotovo ništa ne boji, nego doleti medju kokoši i s njima zajedno jede. Lastavicu poznam dobro zato, jerbo je već (již) pod našim krovom (střechou) imala gniezdo. Tu sam ju više puta dugo i dugo motrio (pozoroval) osobito, kad je već imala mlade i kad bi ih hranila (krmila).

Poznam dobro i maloga slavulja. Već sam ga čuo i pjevati, kad smo na dan 1. svibnja rano zorom išli na »majalis« (májový výlet). Ali mi se silno sažalio, (bylo mi jej velmi líto), kad mi je

otac kazao, da slavulj tako pjeva cielu noć. Mislio sam si: Bože moj, kako ga moraju boljeti one male prsi, a uz to sam se čudio, odkud tako jaki glas iz tako maloga stvora.

Od velikih grabežljivih (dravých) ptica vidio sam orla samo na slici (obraz), a od sokola samo njegovo perje.

5. *Kako je Bog stvorio sviet.*

U početku stvori Bog nebo i zemlju. No (ale) zemlja bijaše pusta i prazna, tamna, zastrta dubokim vodama, a duh Božji lebdio je (vznášel) nad vodama. U šest dana htio je Bog, da ovu zemlju uredi i ukrasi.

Prvi dan reče Bog: Neka bude svjetlost! I bila je svjetlost. — Drugi dan stvori Bog plavetni (modravý,) svod nebeski. — Treći dan razdieli Bog vodu od zemlje i učini, te iznikne trava, bilje i drvo rodno. — Četvrti dan stvori Bog svjetila na svodu nebeskom; i zasja (počalo svítiti) sunce po danu, a mjesec i zviezde po noći. — Peti dan stvori Bog ribe i sve, što živi u vodi, a svakojake ptice u zraku. — Šesti dan stvori Bog svakojaku životinju (různé živočišstvo) na zemlji.

Tada (potom) reče Bog: »Načinimo čovjeka na sliku i priliku svoju, koji će biti gospodar cieloj zemlji«. I napravi Gospodin Bog tielo čovječje od zemlje i udahnu mu dušu bezsmrtnu i posta čovjek živ. To je bio prvi čovjek, kojemu je dao Bog ime Adam, t. j. čovjek od zemlje.

6. *Isus se rodi (se narodil).*

U ono vrieme (čas) izidje (vyjde) zapovjed (rozkaz) od rimskog cara Augusta, da se popiše sav narod u njegovu carstvu. I toga radi (proto) trebaše u zemlji Judejskoj, da svatko (každý) ide onamo (tam), gdje su mu stari živjeli. Marija bijaše od starine (od dávna) kraljevskoga roda Davidova, ali rod njezin bijaše osiromašio; tako i Josip, zaručnik (ženich) njezin (její) bijaše doduše (sice) potomak kralja Davida, ali siromašni drvodelja u Nazaretu. Josipu se javi (ukáže se) u snu andjeo, i reče mu, da će Marija roditi sina i da mu nadjenu ime Isus, jer će on izbaviti narod svoj od grieha.

Tada podju Josip i Marija iz grada Nazareta u Betlehem, u grad Davidov, gdje je od starine živila Davidova loza (větev, rod). Kad oni dodju u Betlehem, a to sve kuće i gostionice već pune gostiju, te oni, nemogući kamo, sklone se u jednu staju pred gradom. I ondje (tu) rodi Marija sina svojega prvenca, Isusa Krista, sina Božjega i povije ga i metne u jasle.

7. *Priča o Čehu, Lehu i Mehu.*

Blizu Krapine u hrvatskom Zagorju vide se i danas razvaline staroga grada, o kojem se priča ovo: U tom je gradu živio knez Slaven, koji za sobom ostavi tri sina: Čeha, Leha i Meha i jedinu kćer Vilinu. Braća si sagradiše na obližnja dva brda još dva grada (hrad): Psar i Šabac. No braći nije bilo s voljom, (nelíbilo se), što su se morali pokoravati namjestniku rimskoga cara. I počnu se tajno dogovarati, kako da se rieše rimskoga gospodstva. Ali Vilina javi sve to carskomu namjestniku.

Kad su braća doznala, da ih je sestra izdala, zazidju ju u jednu kulu (věž) krapinskoga grada, koju narod još i danas zove Vilina kula. Zatim udare na namjestnika i ubiju ga. Ali je rimska vojska bila jaka, te se braća nisu mogla od nje obraniti. Zato skupiše sve svoje, i podjoše tamo preko velike rieke Dunava. Čeh je nastanio (usadil se) zemlju Češku, Leh Lešku ili Poljsku, a Meh Moskoviju ili Rusiju.

8. *Stari Slaveni.*

Naš je narod grana velikoga slavenskoga stabla, te je u najstarija vremena živio u zajednici s predjima današnjih slavenskih naroda. U prastaro su doba imali svi ti narodi zacielo (zajisté) jedan te isti jezik i jednake običaje. Tada su Slaveni stanovali na okupu daleko na sjeveru. Kasnije su se oddielila mnoga slavenska plemena i potražila (vyhledati) svoje zemlje, u kojima su većinom još i danas. U današnji slavenski rod, koji je najbrojniji (nejčetnější) u Evropi, ubrajamo: Na iztoku Ruse, na sjeveru Poljake, Čehe i Slovake, a na jugu Slovence, Hrvate, Srbe i Bugare.

Naši su se stari Slaveni bavili ponajviše poljodjelstvom, stočarstvom i lovom, a živjeli su mirno i pošteno. Gojili su i pčele, bavili se svakovrstnim (různým) domaćim obrtom (průmyslem), medju sobom su i trgovali, a najvoljeli su pjesmu i glasbu (hudbu). Bili su vanredno (neobyčejně) gostoljubivi (pohostinní), a još su i danas, gdjegod (kdekoliv) im to dopuštaju težke životne prilike (poměry). Na druge narode nisu navaljivali, no u obrani bili su

hrabri, pa i složni. Inače sloga nije bila, a nije ni danas slavenska krepost, ponajviše (nejvíce) zato, što Slaveni nisu samo najbrojnije, nego i najraztepenije (nejroztroušenější) pleme u Evropi.

Stari su Slaveni živjeli u zadruzi, t. j. čitava je rodbina (rod) obitavala zajedno. Svaka (každá) je zadruga imala svoga starješinu, gospodara ili domaćina. Kod Hrvata i Srba ima još i danas na tisuće zadruga. Više zadruga sačinjavalo je rod, a više rodova pleme. Slovence, Hrvate, Srbe i Bugare možemo s punim pravom smatrati (považovati) za četiri velika plemena jednoga te istoga naroda jugoslavenskoga, kao što su Česi i Slovaci samo dva velika plemena jednoga te istoga naroda česko-slavenskoga.

Stari Slaveni nisu bili kršćani. Oni su, istina, (pravda), vjerovali u jednoga Boga, koji je stvorio sav taj sviet, ali su se klanjali još i drugim manjim (menším) bogovima i božicama; bili su dakle krivobožci ili pogani. Svojim bogovima žrtvovahu ovce, zvjerad (šelmy) i plodove zemaljske. Vjerovahu još, da je duša bezsmrtna i da će u budućem životu svatko primiti plaću za dobra, a kaznu za zla djela. Osim toga vjerovahu još u dobre i zle duhove, vile, vještice (čarodějnice) i vukodlake (úpír), a to se vjerovanje u neuku narodu uzčuvalo do danas.

9. Letimični (letmo) pogled na hrvatske zemlje.

Danas su sve hrvatske zemlje u našoj monarkiji. Sastaju od triju skupina: od banske, dalmatinske i bosanske Hrvatske.

Banska Hrvatska ili banovina nazivlje se još Hrvatska i Slavonija ili samo Hrvatska. To je danas matica (středisko) hrvatskih zemalja s glavnim gradom Zagrebom, gdje stoluje (sídlí) hrvatska vlada na čelu s banom i gdje zasjeda hrvatski sabor (sněm). Banska vlast proteže se danas samo na ovih osam hrvatsko-slavonskih županija, isto tako u netom spomenuti (právě uvedený) hrvatski sabor bira danas svoje zastupnike samo 88 hrvatsko-slavonskih izbornih kotara. Slavonija nije dakle sama za se nikakva upravna (správní), a kamo li (a tím méně) politička cjelina (celek), kako je to na žalost Moravska i Šlezka prema (vůči) Češkoj (Čechy). Zato se sve to češće (stále častěji) i zove Doljnja ili Slavonska Hrvatska. Službeni je naziv banskoj Hrvatskoj: Kraljevina Dalmacija-Hrvatska-Slavonija, a taj isti naziv upotrebljuje se i kod naziva sabora, bana, vlade i najvišega sudišta u Zagrebu. To je sve zato, jerbo je baš današnja Dalmacija kolievka stare

hrvatske države, a drugo zato, jer i sam pozitivni zakon priznaje, da je Dalmacija sastavni dio hrvatskoga političkoga teritorija.

Faktična banska Hrvatska (bez Dalmacije) za petinu je manja od Češke, a prema (podle) zadnjemu popisu od 1910., ima okruglo 2,650.000 stanovnika. Od toga je 1,800.000 Hrvata, 600.000 Srba i 200.000 Niemaca i Magjara, a dobrih 50.000 Čeha. Česi su raztepeni (rozptýleni) od Zagreba pa do Zemuna, ali ima i pravih čeških sela (vesnic), kao na primjer (jako) Brestovac i Končanica u kotaru (okres) daruvarskom.

Dalmatinska Hrvatska s Istrom i s Kvarnerskim otocima ima oko 20.000 četvornih kilometara i nješto preko 1 milijun stanovnika. Od toga je 700.000 Hrvata, oko 100.000 Slovenaca, nješto manje Srba, a nješto više Talijana. Sama Dalmacija sa svojim otočjem (souostroví) uz Bosnu najčišća (nejrýzejší) je hrvatska i u obće slavenska zemlja, jer ima samo 3 po sto (3%) Talijana ili točnije »tallijanaša«, t. j. hrvatskih odmetnika (odrodilců.)

Bosanska Hrvatska ili Bosna s Hercegovinom velika je baš kao kraljevina Češka, ali po popisu od 1910. nema još ni 2 milijuna stanovnika (1,900.000.) Pučanstvo ili žiteljstvo (obyvatelstvo) listom je slavenskoga plemena, a priznaje se k narodnosti ili hrvatskoj ili srbskoj ili k nijednoj (žádné.) To vriedi napose za muslimane ili »Turke«. Njih ima blizu jedna trećina (600.000.) Hrvata ima blizu jedna četvrtina (blizu 400.000), pa već sam taj broj s obzirom na to, što je Bosna kao u zagrljaju (objetí) banske i dalmatinske Hrvatske, pa još s razloga (z té příčiny), što se muslimani sve više priklanjaju Hrvatima, podpuno opravdava bez obzira (ohled) na hrvatsko historijsko državno (státní) pravo zahtjev (požadavek) hrvatske narodne politike, da Bosna dodje pod hrvatsku bansku vladu.

Još je vriedno znati, da su se u desetgodištu (desetiletí) od 1900. do 1910. muslimani pomnožali za $11^1/_2$ po sto, pravoslavni (Srbi) za $22^1/_2$ po sto, a katolici (Hrvati) za 30 po sto i da u glavnom gradu Sarajevu od 50 tisuća stanovnika ima pravoslavnih samo nješto preko 8.000, ali zato muslimana 18.000, a isto toliko katolika (točno-přesně-17.897.), a od toga preko dvie tisuće Čeha.

Sa slavenskoga gledišta najvažnija je i najradostnija činjenica to, što se od 1900. do 1910. u Bosnu uselilo samo 3557 židova, kojih sada (teď) ima u Bosni 11.850., a samo 2651 protestantskih

Niemaca i Magjara, kojih je sada u svemu 6.247. A kako su nas poslie aneksije plašile ruske novine, da će sada svake godine Njemačka odpremiti 150—200 tisuća svojih doseljenika (přistěhovalců) i kako je radi bezumne ove tvrdnje i kod samih Čeha nastala upravo (přímo) strava (zděšení), kao da je aneksijom Bosne kucnuo zadnji čas (udeřila poslední hodina) ne samo Srbiji, nego i svim (všem) austrijskim Slavenima!

Sve (všechny) hrvatske zemlje zajedno imadu preko 100.000 km² i nješto preko (přes) 5½ milijuna stanovnika, a od toga je tudjinaca daleko izpod pol milijuna. No najveću važnost daje hrvatskim zemljama Jadransko ili Sinje more, koje se s punim pravom može zvati i hrvatsko more, jer od Soče iznad Trsta pa do Bojane izpod Boke Kotorske već blizu poldrug tisućljeća hrvatski narod brani i čuva divne njegve žalove (břehy) i od azijatskih zmajeva (draků) i od evropskih kurjaka (vlků), koji su to pogibeljniji (nebezpečnější), što se vještije (obratněji) kriju u ovčoj koži.

Već duže vremena uobičajilo se (vešlo do obyčeje) u Češkoj i u novinstvu i u razgovoru, Hrvatsku računati k Ugarskoj ne samo tako, kako se kraljevine i zemlje, zastupane na carevinskom vieću, smatraju Austrijom, nego dapače i tako, kao da je Hrvatska jedan dio Ugarske. Ovo nijedno nije ni po zakonu, ni po faktičnim prilikama nimalo opravdano, te svakoga Hrvata takav postupak (jednání) vriedja (uráží), a od Čeha uz to još i boli. Česi tu ne misle na to, da medju nazivom Austrija i Ugarska nema danas više nikakve analogije. Austrija se naime sve to više i više decentralizuje i sve to manje iztiče svoje njemstvo, dok je Ugarska naprotiv danas zapravo (vlastně) centralizovana Magjarska, u koju nijedan Hrvat ne će da spada ni mrtav, a kamo li živ.

10. Hrvatsko Primorje. — Chorvatské Přímoří.

Predjemo li s Rieke na lievu obalu Rječine, doći ćemo u **S u š a k**; nekda malo mjesto, a danas prilično veliko i u svem nalik na grad. Ima i tu liepih kuća, pa i škola nižih i viših, medju njima i velika gimnazija, koja je 1893. na magjarski zahtjev onamo prenešena s Rieke. —

Sa Sušaka možemo se popeti na **T r s a t** kamenim stepenicama, kojih ima preko četiri stotine. Na Trsatu je samostan franjevaca (františkánů) s crkvom Majke Božje Lauretanske. U svako doba, a naročito na odredjene godove (svátky), dolazi ovamo mnogo naroda, da ovrši (aby konal) svoju pobožnost. Zanimiv je i stari Frankopanski grad na Trsatu. S najviše kule njegove vidi se daleko.

Spustimo li se s Trsata na liepu Lujzinsku cestu, pa podjemo uz brdo (do vrchu), opazit ćemo (spatříme) uz Rječinu liepu dolinu, u kojoj ima šumicâ, njivâ, vinogradâ i kućâ. U toj je dolini vrlo velik mlin i glasovita tvornica papira.

Uputimo li se (jdeme-li) s Rieke ladjom uz (podél) našu morsku obalu, to ćemo doći do krasnoga **B a k a r s k o g a z a l i v a**. Na ulazu u taj zaliv s južne strane je **K r a l j e v i c a**, gdje je uredjeno liepo kupalište. Oko Bakarskoga zaliva ima više sela, a okružuju ga brda, koja su gola, ali su nekoji obronci (stráně) ipak zasadjeni vinogradima. Tu rodi dobro vino, a pravi se i sladko pjenušavo vino, koje se zove **b a k a r s k a v o d i c a**. Na podnožju brda, u tako zvanim dragama, ima šumicâ i livadâ.

Na kraju ili u dnu Bakarskoga zaliva je grad Bakar. Iz daleka se taj grad liepo vidi, jer se prostire po brežuljku. Ugodna (příjemná) je šetnja uz obalu, gdje se može vidjeti, kako se lovi riba tuna. Zato su načinjene vrlo visoke ljestve (řebřík), koje su nad more nagnute. Na vrhu njihovu u košiću sjedi čovjek i pazi (dává pozor), kad će tuna doći u mrežu (síť), koja je razapeta od obale u more tako, da s jedne strane može tuna u nju ući. Čim (jakmile) tuna unidje (vejde) u mrežu, vikne stražar, a ljudi, što (kteří) love ribu i čekaju na obali, priskoče brzo i pritegnu mrežu k obali tako, da riba ne može iz nje. Takvo lovište tunâ zove se tunolovka ili tunera. — U Bakru je mornarska škola, u kojoj se uče oni, što će upravljati ladjama na moru.

Dalje prema jugu nalazi se uz more **C i r k v e n i c a**, kamo ljeti dolazi mnogo svieta, da se kupa u moru. Zatim dolazi **N o v i**, gdje je takodjer dobro uredjeno morsko kupalište. Taj se gradić nalazi na kraju liepe doline, koja rodi dobrim vinom, pa se stoga i zove **V i n o d o l**. U Novom je neko vrieme stolovao biskup. U gornjem Vinodolu povrh Novoga je gradić **B r i b i r**. Iz Novoga vodi nas put u **S e n j**. To je negda bio znamenit trgovački grad, pa i danas pristaju ladje u senjskoj luci, te je trgovina dosta znatna. U Senju je sielo biskupa, a ima i tu nižih i viših škola, pa i sjemenište (seminář), u kojem se uzgajaju svećenici.

Okolica grada Senja vrlo je pusta. Već od Novoga do Senja vidimo samo gole stiene. Čini se, da ih je ostrugala bura, koja je ovdje najsilnija. Samo tu i tamo vidi se u kojoj dolinici nešto zelenila. I dalje od Senja prema jugu ne vidimo drugo van strašnu goliet (skály), sam pusti kamen uz gdjekoju njivicu. Drveća ima veoma malo. Samo badem uspieva na tim pustim stienama. Od domaćih životinja jedina je ovca, koja se tu nalazi, i koju tamošnji stanovnici goje s velikim marom (péčí.) Najjužnije mjesto uz hrvatsku obalu je Bag ili Karlobag. To je malen grad sa slabom trgovinom.

Sav taj (celý ten) kraj pripada Hrvatskoj, a jer je uz more, zove se Hrvatsko Primorje. Ljudi, koji tu žive, zovu se Primorci. U cielom je Hrvatskom Primorju podneblje veoma blago (mírné.) Zima je vrlo kratka. Snjega ima malo, i kad zapane, okopni (taje) za nekoliko sati. Poradi toga uspievaju (daří se) u Primorju bademi, smokve (fíky), masline (olivy), od kojih se dobiva ulje. Hrvati Primorci vrlo su dobri mornari, pa ih ima dosta po svim morima svieta. Vinodolci umiju dobro tesati kamen i graditi od kamena mostove, temelje [základy] za sgrade i t. d. Neki se Primorci bave [zaměstnávají] gradjenjem brodova i ladja u brodarnicama ili škverima [na loděnicích.] Ima ih [jsou tací], koji rade na željeznicama, u rudnicima [v dolech] i tvornicama. Što zasluže (co vydělají), šalju kući svojima. Kad prištede [ušetří], koliko treba, vraćaju se kući, pa prožive svoje stare dane u svome milom Primorju, prema onoj [podle onoho rčení]: »Svud je poći, al' i doma doći«. [»všudy půjdeš, ale domů dojdeš« = všude dobře, doma nejlépe.)

11. Putnik.

Od Petra Preradovića.

Bože mili, kud sam zaš'o!
Noć me stigla u tudjini.
Ne znam puta, ne znam staze,
Svuda goli kamen gaze
Trudne noge po pustinji.

Još konaka niesam naš'o,
Sjever brije s snježnog' brda,
A tudjincu siromaku

Cestující.

Od Petra Preradoviče.

Bože milý! kam jsem zašel!
Noc mě přistihla v cizině,
Nevím cesty, nevím stezky,
Všude holý kámen šlapají
Unavené nohy po poušti.

Ještě noclehu jsem nenašel,
Sever řeže se zasněžené hory,
A cizinci ubožáku

Još je veći mrak, u mraku,
Još je tvrdja zemlja tvrda.

Na okolo magla pada,
Zastrta je mjesečina,
Ne vidi se zviezdam traga.
Majko mila, majko draga,
Da ti vidiš svoga sina
Da ti vidiš njega sada
Okružena od zla svega
Ti bi gorko zaplakala,
Ruka bi ti zadrhtala
Od žalosti grleć njega.

Zašto tebe nisam sluš'o,
Kad si meni govorila:
Ne idi, sinko, od matere,
Koja mekan ležaj stere
Tebi usred svoga krila.

Ne idi, sinko, draga dušo,
Ne id' od krova otčinskoga,
Tudja zemlja ima svoje,
Ne poznaje jade tvoje,
Tudja ljubav ljubi svoga.

Govoreć sa sobom tako
Kolibici jednoj klima,
Koju spaziv iznenada
Umoreni putnik sada
I zakuca na vratima.

Otvarajuć sve polahko
Željna znati, tko će biti,
Glavu pruži jedna stara.
»Daj u ime božjeg' dara,
Majko, meni prenoćiti!«

»»Primila bih tebe rado,
Ali vidiš, tu spavaju
Tri mi sina i tri kćerce,

Ještě je větší tma ve tmě,
Ještě je tvrdší země tvrdá.

Kolem do kola mlha padá,
Zastřen je svit měsíce,
Ne vidí se hvězdám sled.
Matko milá, matko drahá,
Kdybys viděla svého syna,
Kdybys jej viděla nyní,
Obklopeného od všeho zla,
Ty bys hořce zaplakala,
Ruka by se ti zachvěla
Od žalosti jej objímajíc.

Proč jsem tě neposlouchal,
Když jsi mně říkávala:
Ne jdi, synku, od matky,
Která měkké lůžko stele,
Tobě prostřed svého klínu.

Nejdi, synku, drahá duše,
Nejdi, od střechy otcovské,
Cizí země má své,
Nepozná útrap tvých,
Cizí láska miluje svého.

Mluvě takto sám se sebou
K chaloupce se jedné potácí,
Kterou spatřiv z nenadání
Unavený cestující nyní
zaklepá na dveřích.

Otvírajíc pomaloučku,
Zvědava věděti, kdo to bude,
Hlavu vystrčila jedna stařena.
»Dej, ve jménu božího daru,
Matičko, mně přenocovati!«

»»Přijala bych tě rada,
Ale vidíš, tu mi spí
tři synáčkové a tři dcerušky,

Koji cielo majke srce
I svu kuću izpunjuju.««

Kteří celé srdce mateřské
I celý dům vyplňují.««

»Nij' daleko već do dana,
Već pozdravlja pievac vile;
Malo vatre bar naloži,
Da otopim mrzle žile.«

»Není daleko již do úsvitu
Již vítá kohout víly:
Trochu ohně aspoň rozdělej,
abych si zahřál chladné žíly.

»»Vatra mi je zapretana,
Drva nemam skoro ništa,
Ono malo, što j' unutra,
Treba mojoj djeci sutra,
Kad se skupe kod ognjišta.««

»»Oheň jest mi zahrabaný,
Dříví nemám skoro žádné,
To trošku, co je uvnitř,
Třeba mým dětem zítra,
Když se sejdou u krbu.««

»Za tudjinca ništa nemaš,
Tudja majko, kad te moli;
Tudje diete tvoje uije.«
Tim mu grozne suze dvije
Niza lica kapnu doli.

»Pro cizince nemáš nic,
Cizí matko, když tě prosí;
Cizí dítě není tvoje.«
Při tom mu hrozné dvě slzy
po obličeji káply dolů.

»»Gdje su ruke tvoje majke,
Sad da skupe suze sina?
Gdje koljeno, da počine,
Da si težko breme skine;
Gdje je tvoja domovina?««

»Kde jsou ruce tvé matičky,
Aby nyní zachytly slzy syna?
Kde koleno, aby si odpočal,
Aby si těžké břímě sejmul;
Kde je tvá vlasť?«

Kô da su mu zmije ljute
Ovim rieč'ma srce stisle.
Ukočeni putnik stoji,
Leden znoj mu čelo znoji
I otimlje mozgu misli.

Jako by mu jedovatí hadi
Těmi slovy srdce stiskly.
Zkřehlý cestující stojí,
Ledovým potem čelo se mu potí
A pot rve mozku myšlénky.

Ali oči uzdignute,
K strani gleda, oj, onamo,
Gdje od drage domovine
Svako jutro sunce sine,
Tam' ga želja nosi, tamo.

Ale oči pozvednuty
Na stranu hledí, ach, tam,
kde od drahé vlasti
každého jitra slunce zasvitne,
tam jej touha nosí, tam.

Tebi opet duša diše,
Tebi opet srce bije.
Domovino, majko sreće,

Tobě opět duše dýše,
Tobě opět srdce bije.
Vlasti, máti štěstí,

K tebi opet sin se kreće,
Od radosti suze lije.

K tobě opět syn se obrací,
Od radosti slzy prolévá.

Primi opet svoje diete,
Primi, 'viek će tvoje biti,
Ljubit tebe svako doba,
U svom polju daj mu groba,
Svojim cviećem grob mu kiti.

Přijmi zase svoje dítko,
Přijmi, na vždy bude tvoje,
Milovati tě v každé době.
Ve svém poli dej mu hrob,
Svým kvítím hrob mu zdob,

Poznámka 1. Preradovič je nejsvéráznější a nejhlubší básník chorvatský. Narodil se v jedné vesnici v Podravině (v bývalé Vojenské Hranici nedaleko Gjurgjevce) a jsa velice nadaným, byl přijat do kadetské školy ve Vídni. Tu jako 18 letý mladík začal skládati básně — německy! Když v té době přišel domů na návštěvu, nemohl se z počátku ani domluviti s vlastní svojí matkou. Brzy však připomenul si jazyk mateřský, a tento návrat ke své mateřštině, ke své vlasti chorvatské, znázornil nám v nedostižné své básni »Putnik«. Tímto »cestujícím« je Preradovič sám; cizí matka — toť němčina, a pravá, vlastní mátka — toť chorvatština, které zůstal Preradovič věren až ke hrobu. A nebyla to věc snadná. Byltˇ Preradovič brzy vysokým důtojníkem rakouským a v krátké době vyšinul se na hodnost generála. Ale čím výše vystupoval, tím hlouběji zakořenilo se v něm uvědomění nejen chorvatské, nýbrž i všeslovanské. Jeho oda Slavenstvu vyniká zvláštní hloubkou a upřímností a jeho báseň Djed i unuk jest snad nejdojemnější apateosí slovanské jednoty a svobody aspoň v básni ... Na hrobu Preradovičově v Záhřěbě stojí Vlast a zdobí mu pomník, na němž jsou dva poslední verše Putnika.

Poznámka 2. Zaš'o, naš'o, sluš'o — stojí místo zaš**ao**, naš**ao**, sluš**ao**. U slovesa umrieti minulý čas je vždž umro, nikdy umrao. — Nij' — místo nij**e**. — Što j' — místo što j**e**. — Kô da — místo k**ao** da. — Rieč'ma = rieč**i**ma. — 'viek = **u**viek.

12. Nekoliko listova. — Několik dopisu.

Naručba knjiga. — Objednávka knih.

Gospodinu J. Sokolu, knjižaru u Zagrebu, Marovska ul. 21. — Hrvatska — Chorvatsko.

Veleštovani (Velectěný) gospodine! Molim Vas najuljudnije (nejzdvořileji), izvolite mi poslati svoj popis knjiga, da si nekoje

od njih izaberem i naručim. — Pošaljite mi, molim Vas, manjih ilustrovanih knjiga za djecu, po prilici (asi) za dvie, tri, četiri krune.

Izvolite mi poslati hrvatsku početnicu (slabykář) i čitanku za I. i II. razred pučke (obecní) škole.

Pošaljite mi, molim Vas, pouzećem (na dobírku) jednu sbirku hrvatskih narodnih pjesama (písní) s notama u cieni od 5 kruna.

Pribavite mi (zaopatřte mi), molim Vas, kakav sgodni hrvatski vodič (průvodce) po Zagrebu i po okolici, a isto tako vodič po hrvatskom primorju i po Dalmaciji.

Molim Vas, prvom poštom i pouzećem mali hrvatski zemljovid (mapu) svih hrvatskih zemalja, ali da ne bude skuplji od pet kruna.

Prijava za stan. — Přihláška na byt.

Hôtel Lišanj, Novi Vinodolski, Hrvatsko primorje.

Izvolite ostaviti za mene jednu sobu s dva kreveta (postele) i to od sunca — sa sjeverne — južne strane — u prvom katu (poschodí.) Dolazim (přicházím) za stalno (jistě) za 8 dana, a moja je adresa:

Rezervirajte mi, molim Vas, dvie sobe prizemno s tri kreveta, sa izgledom na more. Ako ih nemate, javite (zpravte) mi odmah (hned) na ovu adresu:

Javite mi, molim Vas, prvom poštom, što kod Vas stoji ciela obskrba (celé zaopatření), bez stana, sa stanom (s bytem) za jednu osobu, na dva tjedna i dajete li kakav (nějaký) popust (slevu) za djecu (děti) izpod 10 godina. Izvolite mi svakako (v každém případě) javiti, koliko je minuta od Vas do kupališta, koliko se plaća za pojedino (jednotlivé) kupanje, a koliko za sezonu, koliko s rubljem (prádlo), a koliko bez rublja, do koje dobe djeca ne plaćaju za kupanje, a do koje godine plaćaju samo polovicu.

Hvalim (děkuji) Vam unapred za Vašu susretljivost (ochotu) i ostajem sa štovanjem (s úctou.)

13. Put iz Češke u Hrvatsku. — Cesta z Čech do Chorvatska.

Putujući u Hrvatsku moraju Česi obično kroz Beč (Vídeň.) Samo onda (pouze tehdy), kad idu ravno brzovlakom (rychlíkem) u Trst (do Terstu), mogu mimo Beča kroz Linac, a putuju li u Beograd i Sofiju, sgodnije im je, osobito iz Moravske, da idu ravno kroz Peštu.

Kad je Čeh jedanput u Beču, misli, da u Hrvatsko primorje ili u Dalmaciju mora baš preko Semeringa i preko ciele Štajerske. Putuje li danju (ve dne), barem vidi prekrasnu okolicu, ali inače taj je put, kako se na prvi pogled vidi, mnogo duži, a i znatno skuplji, nego što je pruga Beč — Bečko Novo Mjesto — Šopronj, — Velika Kaniža, — Gyekenyes (Djekenješ), — Zagreb, — Rieka. Iz Beča odlazi osobni vlak južne željeznice u 10 sati 25 časaka, a jerbo su tu direktna kola za Zagreb, eto te za 14 K isti (týž) dan u 9 sati na večer u glavnom gradu Hrvatske. Ima iz Beča i noćni vlak za Zagreb, opet s južnoga kolodvora, ali radi neuljudnosti (nezdvořilosti) magjarskih željezničkih činovnika nije nimalo udobno putovati kroz (skrz) Ugarsku noćju, osobito (zvláště) s djecom. Prva stanica iza Djekenješa Drnje već je u Hrvatskoj i tu se svaki Čeh može slobodno ponašati kao kod kuće. Iz Zagreba je vrlo dobra veza s Riekom osobnim vlakom za 9 i pol, a brzim vlakom za 5 i pol sata. Iz Zagreba je dobra veza i k Zemunu i k Biogradu osobnim vlakom za 13, brzim za 7 sati, a isto tako i u Bosnu bilo (ať) k Banjaluci, bilo k Sarajevu. I zato je velika pogreška, kad Čeh u Hrvatsku putuje mimo Zagreb.

Kyrilice. — Ćirilica.

Chorvatská abeceda latinkou:		*Chorvatská abeceda kyrilicí:*	
A	a	А	а
B	b	Б	б
C	c	Ц	ц
Č	č	Ч	ч
Ć	ć	Ћ	ћ
D	d	Д	д
Dž	dž	Џ	џ
Dj (Đ)	dj (đ)	Ђ	ђ
E	e	Е	є
F	f	Ф	ф
G	g	Г	г
H	h	Х	х
I	i	И	и
J	j	Ј	ј
K	k	К	к
L	l	Л	л

Chorvatská abeceda latinkou:		*Chorvatská abeceda kyrilicí:*	
Lj	lj	Љ	љ
M	m	М	м
N	n	Н	н
Nj	nj	Њ	њ
O	o	О	о
P	p	П	п
R	r	Р	р
S	s	С	с
Š	š	Ш	ш
T	t	Т	т
U	u	У	у
V	v	В	в
Z	z	З	з
Ž	ž	Ж	ж

Jak z toho vidíme, má kyrilice tři samohlásky (a, e, o) a čtyři souhlásky (t, j, k, m) stejné jako i latinka.

Pět souhlásek v latince má v kyrilici zcela jiný význam: B (pouze velké!) je **v**; C c je **s**; H (pouze velké!) je **n**; P p je **r**; T (pouze velké!) je **t**; X x je **h (ch!)**.

Pro Čecha je velmi nezvyklé, že **u** v kyrilici píše se jako tvrdé **y**.

Neznámých písmen je tedy celkem 17, a z toho je **d** (д) známé každému vzdělanci z pojmu a tvaru delta, kdežto **lj** a **nj** povstávají nepatrnou pouze změnou **л** a **н** (љ, њ), takže vlastně zbývá nám v chorvatské či srbské kyrilici pouze 14 nových písmen.

Z počátku se v kyrilici snadno pletou písmena Ц, ц, = **c**, Џ џ = **dž** a П п = **p**; dále Ћ ћ = **ć** a Ђ ђ = **dj** (đ); konečně И и = **i** a Н н = **n**, a proto jim třeba věnovati zvláštní pozornost.

Molitba Páně v kyrilici. — Otče naš ćirilicom.

Отче наш, који си на небесих. Свети се име твоје. Дођи краљевство Твоје. Буди воља Твоја, како на небу, тако и на земљи. Крух наш свакдањи дај нам данас. И одпусти нам дуге наше, како и ми одпуштамо дужником нашим. И не уведи нас у напаст, него ослободи нас од зла.

Oj Славени . . .

Oj Славени, јоште живи дух наших дједова,
Док за народ срце бије њихових синова.
Живи, живи, дух славенски,
Живјет ћеш вјекома,
Залуд понор приети пакла,
Залуд ватра грома!

Језика дар даде нам Бог силни, громовити,
Нитко дакле не см'је нам то благо уграбити.
Макар на нас навалиле свега свиета чете,
Бог је с нама, тко прот' нама, с њиме ајд' под пете

Нека иста над нами се силна бура узнесе,
Стиена пуца, дуб се лама, земља нек се тресе!
Ми стојимо постојано кано клисурине,
Проклет био издајица своје домовине!

Риека — Rieka.

Највеће и најљепше (nejhezčí) мјесто (místo) на обали (břehu) Јадранскога мора с наше стране јест Риека. Град тај (to město) простире се на подножју (na úpati) горе, а на десној обали (na pravém břehu) Рјечине, која се ту излиева у море, и од које је град Риека добио (dostal) своје име. Риека се диели у горњи и доњи град.

Горнји град стере се уз брдо [u hory]. Улице су му неугледне и узке, а тако и зграде [stavení], осим [kromě] красне цркве св. Вида. Житељство [obyvatelé] је у горњем граду сиромашно; највише су ту настањени обртници и радници [řemeslníci a dělníci].

Доњи град је испод брда [pod horou] и протеже се све до мора. Ту су врло простране улице и красне зграде сваке врсте [každého druhu], нарочито [zvláště] цркве, школе, казалиште [divadlo] и т. д. У доњем граду станују господа [páni[особито [zvláště] трговци. Ту се налазе [nacházejí] највећи и најљепши дућани [krámy], тргови и тржнице, т. ј. велике зграде, у којима се продаје сваке врсте живеж [potraviny], као риба, месо, млиеко, сир, масло, јаја [vejce], уље [olej], поврће [zelenina] и т д. И великих складишта за свакојаку

робу [zboží], која се шаље лађама [která se posílá po lodích], или долази њима [anebo po ních přichází] има [jsou] врло много на Риеци, нарочито уз обалу морску. Школа има нижих и виших, а у једној од њих се образују частници за војну морнарицу или за ратне лађе. Хрватске школе нема ниједне, премда [ač] је већина пучанства хрватска.

Будући да [poněvadž] се роба на Риеку лахко допрема [dováží] и оданле лахко одпрема тако жељезницом по суху, како и лађама по мору, то има [jsou] на Риеци и у околици много творница, од којих су неке и врло велике, као творница за чишћење петролеја, творница за љуштење [vylupování] риже и творница духана [tabáku].

Од свега [ze všeho], што је на Риеци, занима заиста свакога највише врло пространа лука [přístav]. У њу сваки дан долази и из ње излази много лађа с путницима и робом. Лиепо је видјети велике пароброде с димњацима [komíny], из којих сукља [valí se] густ дим. Али су лиепе и једрењаче [plachtové lodi) с јарболима [se stožáry), који се дижу у вис (do výšky), па кад у луци стоји много једрењача једна уз другу, онда се јарболи њихови чине (zdají] као каква шума. (les]. Занимљиво је гледати и то, како сила (množství) људи товари (nakládá] робу на лађе или с лађа на обалу.

У риечкој је луци тако бујан живот [čilý ruch], да бисмо могли тамо циели дан стајати и гледати, да имамо времена за то [kdybychom měli čas na to) и да сав тај живот не носи јаки печат [silnou pečeť] наше народне биеде и пониженја.

Дубровник. — Dubrovnik.

Што је Грцима била Атена, то је Хрватима био Дубровник, т. ј. град, у коме је цвала наука (věda), пјесничтво, умјеће (umění) и живахна трговина (čilý obchod) с циелим свиетом.

Дубровник лежи у Далмацији на обали Јадранскога мора, те је од памтивиека (od nepaměti) био независан град са својом властитом владом. Влада је била најприје у рукама народа, а касније у рукама великаша, који су изабирали (volili) између себе свога кнеза и управно виеће Већ у 15. (петнаестом) стољећу словио је Дубровник са своје слободе

и богатства по свем изображеном свиету, а у 16. (шестнаестом) се стољећу разви до највеће слободе и највећега богатства. У то је доба имао више бродова и богатства, а и више мудрих глава, него ли неке велике државе.

Дубровник је био тада као звиезда на славенском југу, па док су други крајеви наше домовине Хрватске имали своје славне јунаке и војводе, као што су Зрињски, Франкапани, Бериславићи, Ленковићи, Драшковићи, рађаху се и у Дубровнику славни хрватски пјесници: Гундулић, Палмотић, Ђорђић, Чубрановић, Држић, Нањешковић и други. Ал' све то богатство, моћ и славу уништи за неколико часова силни потрес дне 6. травња (dubna) 1667., кад је погинуло до 50.000 људи. А што није уништио (co nezničil) потрес, то је прогутао пожар, који је истодобно (současně) у граду букнуо. Касније су опет Дубровчани саградили и подигли Дубровник, но до своје пријашње славе и моћи није се никад више уздигао, а на почетку 19. (деветнаестога) виека изгубио је и своју слободу и пао под власт Наполеонову. Данас се Дубровник одликује (vyznamenává) својом дивном природом и слогом Хрвата и Срба.

OBSAH.

		Strana
	Úvod: Co nutí Čecha, aby se naučil chorvatsky . .	3 — 4
	Díl prvý.	
	Všeobecný praktický návod.	
I.	Nejsnadnější slovanská výslovnost a nejjednodušší slovanský pravopis	5 — 8
II.	Jak lze z chorvatských slov tvořiti slova česká .	8 — 12
III.	Praktický slovník	12 — 32
IV.	Roztřídění nejobyčejnějších osob a předmětů . .	32 — 38
V.	Nejobyčejnější pozdravy a rozmluvy	38 — 44
VI.	Několik vlasteneckých písní	44 — 46
VII.	Co má každý Čech věděti o Chorvatsku a o Chorvatech	47 — 60
VIII.	Hlavní rozdíly v skloňování	60 — 69
IX.	Hlavní rozdíly v časování	69 — 75
X.	Zvláštnosti ve skladbě	75 — 76
XI.	Některé zvláštnosti ve vazbě vět	76 — 77
	Díl druhý.	
	Čítanka.	
I.	Články latinkou	78 — 91
II.	Srovnání abecedy s azbukou	91 — 92
III.	Články kyrilicí	92 — 95

TŘICET SVAZKŮ ▪ ▪
„CHORVATSKÉ MYSLI“

pouze za 6 korun.

TRIDESET SVEZAKA ▪
▪ „HRVATSKE MISLI“

samo za 6 kruna.

Každý svazek má 64 str. V nich je úplný ročník »Chorv. Mysli« 1904—1905. Z ročníku 1903–1904. schází 1—3 číslo, z ročníku 1905—1906. č. 5. (konfiskované), což však není na újmu srozumitelnosti obsahu, jelikož jsou ve zbývajících svazcích statě úplné. V ročníku 1905—1906 je celý překlad Psohlavců, prvé vydání »Jak se Čech naučí chorvatsky« **a celá řada statí chorvatsko - českých.** —

▪ Všechny objednávky přijímá ▪

▪ **Štěpan Radič, Záhřeb.** ▪

Úplný chorvatsko-český slovník

se zvláštním zřetelem na chorvatskou fraseologii možno si ihned zamluviti u samého autora **Štěpána Radiče, Zagreb, Medjašna ul. 12.**

Slovník vyjde během r. 1911. Kdo se přihlásí do 1. října 1911., obdrží slevu o $^1/_3$ prodejné ceny, která bude od 3—5 korun.

Nejlehčí a nejprospěšnější chorvatská četba jest týdenník

„DOM“

(DŮM — DOMOV),

jenž vychází pod redakcí Štěpána Radiče a stojí

ročně pouze 5 korun.

Kdo zašle předem předplatné na celý rok, **obdrží nádavkem chorvatské vydání Jiráskových Psohlavců** v překladě Št. Radiče, anebo tři lehce psané chorvatské brožurky v ceně dvou korun a sice: **Hrvati i Magjari; Slavenska politika** u Habsburžkoj monarkiji; Kako ćemo se **naučiti rusky.**